ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1932

(Archaeological Society)
Athens
1933

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

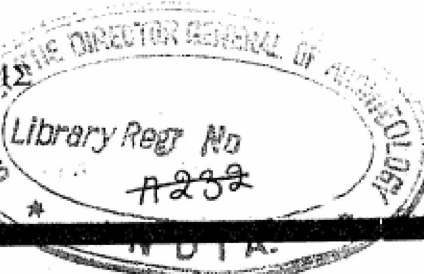
1932

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1933

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩι ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENCEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1930-1932

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΠΠΟΥΛΙΑΣ
(† 13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1932)

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ
ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ
ΙΑΚΩΒΟΣ ΧΑΡ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ
ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἡ Α.Μ. ὁ **Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.**
Ἡ Α.Β.Υ. ὁ **πρίγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.**
Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig, C I, Davidstrasse 1.
Robert de Billy—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl William Blegen.—Cincinnati, Ohio, U.S.A—Ἀθῆναι, Πλουτάρχου 9.
G. Bonni.—Roma. Via Genova 30.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Alnwich, Northumberland.
Alfred Brueckner. Berlin-Friedenau, Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt, Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München, Universität.
Edward Capps.—Princeton, University Ἡ. Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Ἀθῆναι, Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή.
J. Chamonard.—Paris, 3, square du Croisic, XVe.
Ἰωσὴφ Χατζιδάκης.—Ἡράκλειον (Κρήτης)—Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Páris 26 Vavin, VIe.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Ludwig Curtius.—Roma 25, Via Sardegna 79.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασιλ. Σοφίας 55.
Charles Diehl.—Paris, 72 aven. Wagram XVIIe.
Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld. — Berlin - Lichterfelde I. Hortensienstr. 49. Ἀθῆναι-Φειδίου 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—Ἀθῆναι, Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff. — Universität. Freiburg i. Br. Johann; v.-Weerth-Str. 4.
Engelbert Drerup. — Nijmegen. Holland. Universität. St. Annastraat 149.
Sam Eitrem.—Oslo. Gimle Terrasse 3.
Adolf Erman. — Berlin - Dahlem, Peter Lennéstrasse 22.
Sir Arthur Evans. — Youlbury Berks, near Oxford. England.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br., Goethestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - U. S. America.

Ernest Gardner.—London, University College.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Gherardo Ghirardini.—Bologna, Via dell'Indipendenza 54.
Earl Granville.—England.
Angelo de Gubernatis. - Roma Università.
Rudolf Heberdey.— Graz, Mandellstrasse 26.
Edouard Herriot.—Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Herrmann.—Dresden-A, Franklinstr. 21.
B. Hodge Hill.—Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen. – Berlin-Westend, Ebereschenallee 11.
Maurice Holleaux.—Paris. Quai Malaquais 19. † (24 - 9 - 932).
André Joubin.—Paris, 11 Berryer, VIIIe.
Walter Judeich. —Jena, Breethovenstr. 30.
Georg Karo.—Halle a. S. Universität. Ἀθῆναι-Φειδίου 1.
Paul Koschaker.—Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.— Halle a. d. Saale, Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin-Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss.—München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης.—Ἀθῆναι, Ὁδὸς Ἡρῴδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand. —Lyon, 15 r. de la Chappe, Bourges.
Emanuel Loewy.—Wien II/I, Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan. —London. W.-C. St Martin's Street.
Lucien Magne. - Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy. —Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
E. Martini. —Prag. Deutsche Universität. † (7 7βρίου 1932).
G. Mendel.—Paris. av. de l'Observatoire 11.
William Miller.—Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βησσαρίωνος 10.
Gabriel Millet.--Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
John Myres.—Oxford, New College.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Théodore Ouspensky.—Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Biagio Pace.—Roma, Camera dei Deputati.
Ettore Pais.—Romae 5 Via delle Guattro Fontane 41.
R. Paribeni.—Roma. Viale del Rè.
Paul Perdrizet.—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Via Cinque Giornale 6.

Axel Persson.—Uppsala. Universität.
Giulio de Petra.—Napoli - Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn, Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, Sorbonne.
Νικόλαος Πολίτης—Παρίσιοι. 17, rue Aug. Vacquerie XVIe.
Edmond Pottier.—Paris. VIIe 10bis Rue du Pré - aux - Clercs.
Camillo Praschniker. Wien I, Universität.
A. von Premerstein.—Marburg a. d. Lahn, Deutschhausstr. 28.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—Edimburgh, Greenhill Terrace 13.
Pember W. Reeves.—London. († 17 / 5 / 1932).
Salomon Reinach.-Boulogne-s-Seine. Av V. Hugo 16. (†Όκτώβρ. 1932).
E. Reisch.—Wien XVIII. Weimarer Str. 46.
C. Ricci.—Roma. I Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.
Giulio Rizzo.—Roma. 6, Via Ludovisi 46.
David Moore Robinson. - Baltimore. Ἡν. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin W 8, Wilhelmst. 92/93.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel. – Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Gaetano de Sanctis—Università, Roma, Via Santa Chiara 61.
Rev. A. H. Sayce.—Edimburgh 8, Chalmers Cresent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. M. Taunusplatz 18 I.
Alessandro Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Sir Cecil Smith. –London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien. XIII 10, Würzburggasse 29.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen, Prinzenstr. 2.
Albert Trapman.—England.
Percy Ure.—Reading England. University.
A. I. B. Wace. London. S. W. 7, Victoria and Albert Museum.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen. Λ. Ἀλεξάνδρας 18.
Carl Watzinger.—Tübingen, Melanchthonstr. 26.

Th. Wiegand.— Berlin - Dahlem, Peter - Lennésstr. 30.
Wilhelm Wilberg. – Wien. IV Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken.—Berlin. - Westend, Leistikowstr. 2.
Adolph Wilhelm.—Wien IX. Wasagasse 8.
A. Willems. - Bruxelles. Université.
Paul Wolters.— München, Viktor - Scheffelstr. 18
Arthur Woodward.— London.

...

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.
2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος.
3. Ἀγγελόπουλος Ἠλ. (†24/4/1932).
4. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.
5. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.
6. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.
7. † Ἀθηναγόρας Παραμυθίας.
8. * Αἰγινήτης Βασίλειος.
9. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.
10. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλκας.
11. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.
12. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.
13. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.
14. Ἀξελὸς Ἰωάννης.
15. * Ἀποστολάκη Ἄννα.
16. Ἀποστολάκης Δημήτριος.
17. Ἀποστολίδης Χρῆστος.
18. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.
19. Βαλάσης Θωμᾶς.
20. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.
21. Βέλτσος Γεώργιος Νικόλ.
22. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.
23. * Βιζουκίδης Περικλῆς.
24. * Βολονάκης Μιχαήλ.
25. * Βορέας Θεόφιλος.
26. Βουγιούκας Γεώργιος.
27. Γαλανὸς Σπυρίδων.
28. * Γαρδίκας Γεώργιος.
29. Γεδεὼν Μανουήλ.
30. * Γεννάδιος Ἰωάννης († 7/9/1932).
31. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.
32. Γεωργόπουλος Μελέτιος.
33. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
34. * Γκίζης Βαρθολομαῖος.
35. Γουδῆς Δημήτριος.
36. Γούσιος Κωνσταντῖνος
37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος.
39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
40. Δέφνερ Μιχαήλ.
41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
42. Δημητριάδης Δημήτριος.
43. * Δημητριάδης Χρῖστος.
44. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
45. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
46. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
47. * Dörpfeld Wilhelm.
48. Δουκάκη Εὐανθία.
49. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ.
50. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ.
51. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
52. Δρόσος Ἰωάννης.
53. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
54. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
55. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
56. * Ἐμπειρῖκος Μιχαήλ.
57. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
58. Ἔξαρχος Νικόλαος

59. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
60. * Εὐαγγελίδης Μαργ. († 20/4·1932).
61. Εὐαγγελίδης Τρύφων.
62. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
63. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
64. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
65. Ζωγράφος Γεώργιος.
66. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
67. Ἠλιόπουλος Βασίλειος.
68. Ἠλιόπουλος Παναγιώτης.
69. * Ἠλιόπουλος Χρῖστος.
70. Ἠλιοῦ Ἀλεξάνδρα.
71. * Θεοδωρακάκης Στυλ. († τῷ 1932).
72. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
73. † Θεόκλητος Καλαβρ. - Αἰγιαλείας.
74. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
75. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.
76. * Καβαλλιερᾶτος Ἄννινος Μιλτ.
77. * Καζάζης Νεοκλῆς.
78. Καλαποθάκης Δημήτριος.
79. Καλιτσουνάκης Δημήτριος.
80. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
81. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
82. Καλογερόπουλος Παν. († 6/1/1932).
83. Καμπάνης Νικόλαος.
84. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
85. Καντᾶς Ἠλίας.
86. Καντιάνης Νικόλαος.
87. Καπερώνης Νικόλαος.
88. Καπρουλᾶς Γεώργιος.
89. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
90. Καραθανάσης Δημήτριος.
91. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
92. Καράκαλος Νικόλαος.
93. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
94. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
95. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
96. Καρόλου Νικόλαος.
97. Καροῦζος Χρῖστος.
98. Κασσαβέτης Ἀλέξ. († 12/7/1932).
99. * Καστόρχης Δημήτριος.
100. Κάτσανος Νικόλαος.
101. Καψάλης Ἰωάννης.
102. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
103. * Κλοντηρόπουλος Γ. († 25/1/1932).
104. Κοκόλης Σπυρίδων.
105. Κολλιαβᾶς Γεώργιος.
106. Κολλινιάτης Ἠλίας.
107. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
108. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
109. Κοσμόπουλος Δημήτριος.
110. Κοτζιᾶς Νικόλαος.
111. Κουγέας Σωκράτης.
112. Κούζης Ἀριστοτέλης.
113. Κουκουλὲς Φαίδων.
114. * Κουμανούδης Πέτρος.
115. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
116. Κρανιώτης Ἰωάννης.
117. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
118. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
119. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
120. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
121. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
122. Κριμπᾶς Βασίλειος.
123. Κριμπᾶς Ἠλίας.
124. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
125. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
126. * Κύρης Μιχαήλ.
127. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
128. * Κυριακὸς Ἰωάννης († 22/12/32).
129. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
130. Κωττάκης Λεωνίδας.
131. Λαμπίκης Βασίλειος.
132. Λάππας Γεώργιος.
133. Λιβαδᾶς Νικόλαος.
134. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
135. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
136. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.

137. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
138. Μαγιάσης Σωτήριος.
139. Μακκᾶ Ξανθίππη Π.
140. * Μακκᾶς Δημήτριος.
141. * Μακκᾶς Νικόλαος.
142. Μακρῆς Γεράσιμος.
143. * Μαλτέζος Κώνσταντῖνος.
144. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
145. Μαντούδης Μιχαήλ.
146. * Μανωλίδης Σωκράτης.
147. Μαργαρίτης Σπυρίδων.
148. Μαριδάκης Γεώργιος.
149. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
150. Μαρκόπουλος Βασίλειος.
151. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
152. Μενάρδος Σῖμος.
153. * Μερκούρης Σπυρίδων.
154. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
155. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
156. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
157. Μηλιάδης Ἰωάννης.
158. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
159. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
160. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
161. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
162. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
163. Μπαχαρίας Στυλιανός.
164. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
165. Μπένσης Βλαδίμηρος.
166. Μπέρτος Νικόλαος.
167. Μπουρνιᾶς Ἀντώνιος.
168. Μυλωνᾶς Γεώργιος
169. * Μυστακίδης Βασίλειος.
170. Νατσούλης Βασίλειος.
171. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
172. Νικητόπουλος Ἀνδρέας.
173. * Νικολαΐδης Λουδοβῖκος.
174. Νομικὸς Δημήτριος.
175. Νομικὸς Μᾶρκος.
176. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
177. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
178. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
179. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
180. Ὀρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
181. * Παγανέλης Σπυρίδων.
182. * Παλαμᾶς Κωστῆς.
183. Πάλλας Δημήτριος.
184. Παμπούκας Ἀπόστολος.
185. * Παναγιωτόπουλος. Ἀνδρέας.
186. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
187. Πανταζῆς Παναγιώτης.
188. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
189. Παντελίδης Χρῖστος.
190. Παξιμάδης Σπυρίδων.
191. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
192. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
193. * Παπαδάκης Νικόλαος.
194. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
195. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
196. Παπάζογλου Γεώργιος.
197. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
198. Παπαθανασίου Πάνος.
199. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
200. Παπαϊωάννου Ἰωάννης.
201. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
202. Παπαϊωάννου Πάνος.
203. Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος.
204. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.
205. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
206. Παπανδρέου Γεώργιος.
207. Παπανδρέου Πάνος.
208. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
209. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
210. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.
211. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
212. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
213. * Παπαστράτος Σωτήριος.
214. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.

215. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
216. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
217. * Παπαφράγκος Στάμος.
218. * Παππούλιας Δημ. († 13/7/1932).
219. Παράσχος Γεώργιος.
220. Πατσουράκος Ἰωάννης.
221. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
222. Πελεκίδης Εὐστράτιος.
223. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
224. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
225. Πετρακάκος Δημήτριος.
226. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
227. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
228. Πετρόπουλος Γεώργιος.
229. Πίππας Δημοσθένης.
230. Πίστης Νικόλαος.
231. Πιτίδης Μιχαήλ.
232. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
233. * Πολίτης Νικόλαος.
234. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
235. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
236. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
237. Πουλίτσας Παναγιώτης.
238. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
239. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
240. Πρινάρης Κίμων.
241. * Πὼπ Γεώργιος.
242. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
243. * Ρακτιβὰν Κωνσταντῖνος
244. * Ράλλης Γεώργιος.
245. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
246. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
247. Ρίζος Σταμάτιος.
248. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
249. Ροζάκης Σταμάτιος.
250. Ρουμπάνης Γεώργιος
251. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
252. Ροῦφος Κανακάρης Λουκᾶς.
253. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
254. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
255. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
256. * Ρώσσης Ζῆκος.
257. Σαδούκας Χρῖστος.
258. Σακελλαρίου Γεώργιος
259. Σεργόπουλος Ἰωάννης
260. Σαρσέντης Λυκοῦργος
261. Σάρρου Αἰμιλία.
262. Σκάσσης Ἐρρῖκος.
263. Σκάσσης Θωμᾶς.
264. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
265. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
266. * Σκουζὲς Ἀλέξανδρος.
267. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
268. Σούλης Γεώργιος.
269. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
270. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
271. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
272. Σταθᾶτος Ἀντώνιος.
273. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
274. Στάμος Ἰωάννης.
275. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
276. Στασινόπουλος Σύριος(†15/10/32)
277. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
278. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
279. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
280. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
281. * Στρέϊτ Γεώργιος.
282. * Σφακιανάκης Παν. († 14/9/1932).
283. Σφήκας Δημήτριος.
284. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
285. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
286. Τεγόπουλος Στυλιανός.
287. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.
288. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
289. * Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
290. Τρικούπης Σπυρίδων.
291. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
292. Τσακαλῶτος Πολύβιος.

293. Τσιπούρας Δημήτριος.
294. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
295. * Τσούντας Χρῖστος.
296. Τσόχας Γεώργιος.
297. * Fabricius Ernst.
298. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
299. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
300. Φὶξ Ἰωάννης Καρόλου.
301. Φουντούλης Δημήτριος.
302. Φουρίκης Πέτρος.
303. Φωτόπουλος Δημήτριος.
304. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
305. Χαριτάκης Γεώργιος.
306. Χαρίτος Ἰωάννης.
307. * Χατζάκος Ματθαῖος.
308. Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
309. * Χατζιδάκης Γεώργιος.
310. Χόνδρος Δημήτριος.
311. Χοστέβας Δημόφιλος.
312. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
313. Χριστίδης Δημήτριος.
314. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
315 Χριστόπουλος Σπυρίδων.
316. Χρυσάφης Ἰωάν. († 12/10/1932).
317. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932
ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΓΕΝΙΚΗι ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗι 5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1933

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Τὸ τεταγμένον ἐτήσιον μνημόσυνον τῶν ἐκλιπόντων ἑταίρων τελοῦν τὸ Συμβούλιον προτάσσει καὶ ἐφέτος τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ λόγους ἀποχαιρετισμοῦ καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν πορευθέντων τὴν εἱμαρμένην πορείαν συναθλητῶν καὶ φίλων.

Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων ἀπέθανον:

Ὁ ἐν Λονδίνῳ διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐργασίας Γουλιέλμος Pember Reeves, τοῦ ὁποίου ὁ σταθερὸς καὶ πεφωτισμένος φιλελληνισμός, στηριζόμενος εἰς τὴν μακρὰν παντὸς ῥωμαντισμοῦ ἐπίγνωσιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ζωτικότητα, ἐγένετο ἡ ἀφετηρία τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν Λονδίνῳ Ἀγγλοελληνικοῦ συνδέσμου καὶ σφόδρα ὠφέλησε τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ εἰς εὐτυχεῖς καὶ εἰς δυστυχεῖς ἡμέρας.

Ὁ Edgar Martini, καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Γερμανικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, προηγουμένως δὲ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ὑπῆρξε κράτιστος φιλόλογος, ἔδειξε δὲ πάντοτε ζωηρότατον φιλελληνισμόν.

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος, ἐπιγραφικὸς καὶ ἱστορικὸς Μαυρίκιος Holleaux, καθηγητὴς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας, ὑπῆρξε παλαιὸς γνώριμος τῶν Ἀθηνῶν καὶ θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὸν Μαυρίκιον Holleaux καὶ ὡς μαθητὴν τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ὡς διευθυντὴν αὐτῆς βραδύτερον, εἶναι δὲ ζωηροτάτη ἀκόμη ἡ ἀνάμνησις τῆς ὑψηλῆς καὶ εὐθυτενοῦς ἐκείνης μορφῆς, πλήρους εὐγενοῦς ὑπερηφανείας καὶ ἀριστοκρατικῆς προσηνείας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἱστάμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς ἐπιστήμης ἐκέρδιζε φίλους ὑπὲρ αὐτῆς μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων μορφωμένων κύκλων, πολὺ πέραν τῶν στενωτέρων ὁρίων τῆς ἐν Ἀθήναις ἀξιολόγου πάντοτε ὁμάδος τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Ἀλλὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης κατέκτησεν ὁ Holleaux διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν χαρισμάτων τῆς διανοίας του, διὰ τῆς ὀξυτάτης αὐτοῦ κρίσεως καὶ διὰ τῆς ἄριστα συμπληρούσης ταύτην ἐμβριθείας τῆς σκέψεως.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογίας ἀφορμηθεὶς ἐνετοπίσθη κυρίως ὁ Holleaux εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων.

Ἀνασκάψας καὶ ἐν Πτῴῳ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δήλῳ, ἀφωσιώθη κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ τὸν ὑπομνηματισμὸν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ τούτων δὲ ἀφορμώμενος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἱστορικὴν ἀνακαίνισιν ὁλοκλήρων περιόδων τῶν ὑστέρων Ἑλληνικῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους ἀνατέμνει καὶ διαφωτίζει συγκεντρῶν παντοίας περὶ αὐτῶν μαρτυρίας, μνημειακάς τε καὶ φιλολογικάς, καὶ συνδυάζων ταύτας μετὰ σπανίας κριτικῆς ἀσφαλείας.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἐγκατεσπαρμένων εἰς περιοδικὰ πραγματειῶν, φωτεινότατον παράδειγμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Holleaux εἶναι τὸ αὐτοτελὲς αὐτοῦ ἔργον: Rome, la Grèce et les monarchies hellénistiques au IIIe siècle av. J. Chr. (1923), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ὀξύνους συγγραφεὺς καταρρίπτων παλαιὰς

δοξασίας διαφωτίζει τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Ῥώμης ὡς οὐχὶ προεσχεδιασμένην, ἀλλ' ἐξηρτημένην ἐκ τῶν περιστάσεων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου Foucart ὁ Holleaux καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας ἐκράτησεν εἰς ἔνδοξον ἐπίπεδον τὰς ἐπιγραφικὰς σπουδάς, προαγαγὼν τὴν διεθνῆ ἐπιστήμην καὶ τιμήσας ἐξαιρέτως τὴν χώραν του. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι αἰσθανώμεθα μεγαλητέραν λύπην, πράττομεν τοῦτο, διότι παρὰ τὸν ὑπέροχον ἐπιστήμονα δὲν λησμονοῦμεν καὶ τὸν θαυμάσιον φίλον τῆς πατρίδος μας.

Οὐχὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὸν Holleaux ὁ θάνατος ἀφήρπασε καὶ τὸν γηραιὸν πολυμερέστατον ἀρχαιολόγον Salomon Reinach, τοῦ ὁποίου ἡ εὐρυμάθεια ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ διεθνεῖ ἀρχαιολογίᾳ, ἀναμιμνῄσκουσαν ἐν μέρει καὶ ἐν τῇ ἰδιοσυγκρασίᾳ τὴν παγκοσμίως περιφανῆ μορφὴν τοῦ ἀειμνήστου Wilamowitz.

Τοῦ Reinach ἡ ἀσχολία δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπέβη εὐρύτατα ἀρχαιογνωστική, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, οὐχὶ δὲ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Ῥωμαϊκήν, ἀλλὰ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τούτων.

Μεταξὺ τῶν καθαρῶς ἀρχαιολογικῶν ἔργων τοῦ Salomon Reinach ἐξέχει ἡ μνημειώδης δημοσίευσις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Μικρασιατικῆς Μυρίνης, τὰς ὁποίας οὗτος ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου κορυφαίου διδασκάλου τῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ Edmond Pottier, διεξήγαγε καὶ ἐπεξειργάσθη.

Ἐκ τῆς διαρκοῦς παρακολουθήσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιηγήσεων, ἀνασκαφῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἐξῆλθον αἱ πολύτιμοι Chroniques d' Orient, ἐκ δὲ τῆς περὶ τὴν θρησκείαν ἀσχολίας ἡ σημαντικὴ συναγωγὴ πραγματειῶν Cultes, mythes et religions, κάτοπρα τῆς εὐρυμαθείας τοῦ ἀνδρός.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἐπιστημονικὴν δρᾶ-

σιν τοῦ Reinach εἶναι ἡ πολύτιμος αὐτοῦ κλίσις πρὸς σύνταξιν σπουδαίων εὑρετηρίων τῶν ἀρχαίων, ἐνίοτε δὲ καὶ νεωτέρων μνημείων τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν ἀξιολογώτατα βοηθήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἐν τῷ παρελθόντι, θὰ παραμείνωσιν δὲ ἀσφαλῶς τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ μακρότατον. Στρέψας τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἀνάγκην καὶ διαθέσας τὸ βοηθητικόν του προσωπικὸν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν κατὰ τύπον εὐστοχώτατα ἁπλοῦν καὶ εὐσύνοπτον, ἐξησφάλισε τὴν εὐγνωμοσύνην πολλῶν ἀρχαιολογικῶν γενεῶν, μάλιστα δὲ ἐν χρόνοις, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ συχνότης τῶν ἀποκαλυπτομένων μνημείων καθιστᾷ ὁσημέραι μᾶλλον ἀπαραίτητα τὰ τοιαῦτα βοηθητικὰ μέσα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τὰς ἐθνικὰς ἀρχαιότητας τῆς Γαλλίας μακρὰ ἀσχολία τοῦ Reinach καὶ ἡ μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του παραταθεῖσα διεύθυνσις τοῦ Μουσείου τοῦ St Germain-en-Laye καὶ ἡ ἐν τῇ εἰδικῇ Σχολῇ τοῦ Λούβρου μακροτάτη διδασκαλία του καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν ὠφελιμωτάτη αὐτοῦ δρᾶσις καὶ ἡ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Revue archéologique τῆς Γαλλίας πολυετὴς αὐτοῦ παρουσία εἰκονίζουσι τὴν ὄντως πολυσχιδεστάτην ἐργασίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς καὶ φίλου.

Τῶν Ἑλλήνων νεκρῶν τὴν χορείαν καθιστᾷ πενθιμωτέραν ἐφέτος οὐχὶ μόνον ἡ βαθεῖα πληγή, τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸ τὸ Συμβούλιον, ἀλλὰ καὶ ὁ σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀπελθόντων φίλων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους ἐξέλιπεν ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἑταῖρος καὶ εὐφημοτάτης δράσεως διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς Παναγιώτης Καλογερόπουλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθῆκον καὶ ἡ ἐν βαθείᾳ ἐπιγνώσει τῶν πραγμάτων ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας του καταλείπει παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως καὶ ἐπιβαλλομένης συνεχείας πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἄλλοτε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ πολλῶν ἐξ ἡμῶν προσφιλὴς καὶ πολύτι-

μος διδάσκαλος Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης προσήνεγκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος πολὺ πέραν τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηκόντων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἄλλοτε ἀκμάζων Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς ἐγνώρισε τὸν Μαργαρίτην Εὐαγγελίδην ὡς μέγαν πατέρα καὶ εὐεργέτην καὶ ἀκάματον ποδηγέτην τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ προόδου καὶ ἐθνικῆς σταδιοδρομίας.

Ὁ γνωστὸς μηχανικὸς Ἠλίας Ἀγγελόπουλος δὲν περιώρισε τὴν ζωήν του εἰς τὸ πρακτικόν του ἐπάγγελμα, ἀλλ᾽ ἐπεξέτεινε τὴν φιλοδοξίαν του καὶ εἰς ἐθνωφελῆ δρᾶσιν καὶ εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Καὶ τῆς μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ διαθέσεως τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς κάλλιστον δεῖγμα εἶναι ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρεία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας μετὰ πολλῆς στοργῆς ἀφιέρωσε καὶ τὰς τελευταίας του σκέψεις — τῆς δὲ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν παρέργου φροντίδος ἐνδιαφέρων καρπὸς εἶναι ἡ περὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν λιμένων αὐτοῦ αὐτοτελὴς τοπογραφικὴ μελέτη, ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως συνδέει τὸν διακεκριμένον φίλον πρὸς τὸ ἡμέτερον καθίδρυμα.

Προώρως ὅλως ἐξέλιπεν ἀφ᾽ ἡμῶν καὶ ὁ γνωστὸς πολιτευτὴς Θεσσαλίας Ἀλέξανδρος Κασσαβέτης μετὰ στοργῆς πάντοτε παρακολουθήσας τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν καὶ πιστὸς ἑταῖρος Στυλιανὸς Θεοδωρακάκης.

Μετὰ τὸν Γεώργιον Κλοντηρόπουλον, μετ᾽ ἀφοσιώσεως ἄλλοτε ὑπηρετήσαντα τὴν Ἑταιρείαν, ἀπεβίωσαν καὶ οἱ παλαιοὶ ἡμῶν ἑταῖροι Παναγιώτης Σφακιανάκης καὶ Σύριος Στασινόπουλος.

Τὸν Ἰωάννην Χρυσάφην, τὸν γνωστὸν ῥέκτην γυμναστικὸν καὶ ὀργανωτὴν τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς δὲν συνέδεε πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἁπλῶς ἡ ἰδιότης τοῦ ἑταίρου, ἀλλὰ κυρίως ἡ περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γυμναστικὴν ἐμπνευσμένη ἀσχολία του καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν νεωτέραν γυμναστικὴν σώφρων καὶ λελογισμένη

μετάγγισις, πρὸς μεγίστην τοῦ νεωτέρου ἀγωνιστικοῦ συνόλου ὠφέλειαν.

Ὁ ἰσόβιος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ἰωάννης Κυριακὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν διακεκριμένων ἐκείνων συμπολιτῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐλεγκτικῷ καθιδρύματι ἀνεπιλήπτου αὐτοῦ ἐργασίας μεγάλας πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν προσέφερεν ὑπηρεσίας ὡς πρόεδρος τῆς Ζαππείου ἐπιτροπῆς.

Ὁ ἐπίτιμος πρεσβευτὴς Ἰωάννης Γεννάδιος, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου διδασκάλου καὶ ἐμψυχωτοῦ τοῦ Γένους, εἶναι ἄξιος πάσης τιμῆς καὶ δι' ὅσα φιλολογῶν καὶ ἱστοριοδιφῶν ἔγραψε καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα γνησίαν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν. Τὸ μνημειῶδες καλλιμάρμαρον ἵδρυμα τὸ φέρον τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὁποῖον ἀνήγειρεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἡ εὐγενὴς καὶ φιλελληνικὴ Ἀμερικανικὴ μεγαλοδωρία, ὀφείλεται εἰς τὴν εὔστοχον πρωτοβουλίαν τοῦ Ἰωάννου Γενναδίου. Πεισθεὶς ὅτι ἡ πολύτιμος βιβλιοθήκη του δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν δι' Ἑλληνικῶν χρημάτων νὰ στεγασθῇ ταχέως καὶ αὐτοτελῶς ἐν Ἀθήναις, ἐπωφελήθη τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονήν του ὡς πρεσβευτοῦ καὶ συνεννοηθεὶς ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ εὐαισθήτου εἰς μεγάλα σχέδια καθηγητοῦ Ἐδουάρδου Capps κατώρθωσε νὰ στρέψῃ τὸ εὐεργετικὸν ῥεῦμα τῆς Ἀμερικανικῆς εὐποιίας πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ κοσμήσῃ τὴν πόλιν διά τε τοῦ Γενναδείου μεγάρου καὶ διὰ τοῦ πολυτιμοτάτου αὐτοῦ περιεχομένου. Ὡς ἱστοριοδίφης ὁ Γεννάδιος ἔγραψεν ἱκανὰς πραγματείας καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ Ἀγγλιστί, ἐπεσφράγισε δὲ τὴν συγγραφικήν του δρᾶσιν διὰ σημαντικῆς μονογραφίας περὶ τοῦ Λόρδου Ἐλγίνου καὶ τῆς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ δράσεως μετὰ πολλῶν ἀνεκδότων πηγῶν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῷ 1930 ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἀποτελεῖ δὲ δεῖγμα ἀξιόλογον καὶ τῆς εὐσυνειδήτου φιλοπονίας καὶ τοῦ θερμοτάτου πατριωτισμοῦ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Ἀλλὰ τὸ βαρύτατον πλῆγμα κατήνεγκεν ὁ θάνατος κατὰ τὸ 1932 εἰς αὐτὸ τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον σκληρῶς ἀφαρπάσας ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν τὴν προσφιλεστάτην μας κεφαλήν, τὸν πολύτιμον φίλον καὶ συνεργάτην Δημήτριον Π. Παππούλιαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐγνώρισε τὸν Δημ. Παππούλιαν ἀπὸ τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1916, ὅτε ἐξελέγη τακτικὸς ἰσόβιος αὐτῆς ἑταῖρος. Τῇ 28ῃ Αὐγούστου τοῦ 1916 ἐξελέγη τὸ πρῶτον σύμβουλος, τῇ δὲ 13ῃ Ἰανουαρίου 1917 ἐξελέγη ὁ Παππούλιας τὸ πρῶτον Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν τῆς προεδρίας, ἀναλαβὼν ταύτην ἐκ νέου τὴν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ ταχεῖα αὕτη ἐξέλιξις τῆς ἐν τῇ Ἀρχ. Ἑταιρείᾳ σταδιοδρομίας τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια δεικνύει σαφῶς τὸν σκοπὸν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκλογῆς ὡς ἰσοβίου ἑταίρου. Καίπερ νομικὸς ὁ Δημ. Παππούλιας δὲν ὑπῆρξε ξένος πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, διότι ἡ περὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εὐστοχωτάτη αὐτοῦ ἀσχολία ἔφερεν αὐτὸν πολὺ πλησίον πρὸς τὸν κλασσικὸν πολιτισμόν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ προτίμησις καὶ ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε συμβουλίου ἦτο δικαιοτάτη. Ἀλλὰ ἐὰν σήμερον παρέχοντες τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ μακροχρονίου ἔργου τοῦ Δ. Παππούλια ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ εὑρίσκωμεν τοῦτον ἕνα τῶν ὠφελιμωτάτων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ καθιδρύματος τούτου, ἔχομεν καθῆκον νὰ ἀπονείμωμεν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκεῖνο τοῦ 1916, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεψε πρὸς τὸν Παππούλιαν ὡς μέλλοντα αὐτοῦ Πρόεδρον καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκλογὴν ταύτην κατὰ τὸ 1917.

Ἐὰν δὲ ἐδικαιώθη ἡ προσδοκία ἐκείνη, ὡς καὶ ἡ τῶν ἑπομένων συνελεύσεων τῶν ἑταίρων, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀττικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἰδικότητα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἰδίαν προσωπικότητα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὸ περιβάλλον του καὶ νὰ συνεργασθῇ μετ᾽ αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν οἱ ἑκάστοτε πρόεδροι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δὶς μόνον προῆλθον ἐκ τῆς φιλο-

λογικῆς οἰκογενείας, ἄλλως δὲ ἐξ εὐρυτέρου κύκλου ἐλαμβάνοντο, ἡ δὲ εὐδοκίμησις αὐτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας εἶχεν ὡς ἐξαιρέτους ἀρετὰς τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειαν, τὰς ὁποίας καθίστα ἐκτάκτως καρποφόρους ἡ ὀξεῖά του ἀντίληψις καὶ ἡ πραότης τῆς ψυχῆς του. Ἡ τάσις αὐτοῦ πρὸς κοινωφελῆ ἔργα καὶ πρὸς τιμητικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα παρέχουν ἄφθονον ἐργασίαν ἄνευ οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα κοινῆς ματαιοδοξίας, ἀλλ' εὐγενεστάτης φιλοδοξίας, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἐννοήσουν μόνον ὅσοι ὑπὸ ἀναλόγου εὐγενείας ψυχῆς κινοῦνται καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν φέρονται ὡς πρὸς καθῆκον πάσης ὑψηλοτέρας ζωῆς.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἡ ἰδιοσυγκρασία αὕτη τοῦ Δημ. Παππούλια.

Ἡ προεδρία αὐτοῦ συμπεσοῦσα κατ' ἀρχὰς εἰς χρόνους κεκινημένου ἐθνικοῦ βίου καὶ ὀξείας ἐσωτερικῆς ἀντιθέσεως παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀναπτυχθῇ μία πολύτιμος πλευρὰ τῆς ψυχῆς του, ἡ ἤρεμος συμβιβαστικότης, ἡ ὁποία παρήγαγε τοὺς καλλιτέρους καρποὺς διὰ τῆς συνεργασίας σημαντικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Κατὰ δὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δεξιωτάτη καὶ λεπτοτάτη οἰακοστροφία αὐτοῦ, ἡ ὁποία κατευθυνομένη ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης κατώρθωνε νὰ ἀποφεύγῃ τὰς προσωπικὰς προστριβάς.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοτάτη προϋπόθεσις ἦτο καὶ ἡ ὁμοιογένεια τῶν συνεργατῶν, ἐφ' ὅσον δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας μετὰ πάσης προσοχῆς ἐπέλεγε τοὺς καταλληλοτάτους, ὥστε ἡ ἀπόδοσις νὰ εἶναι ἡ μεγίστη δυνατὴ καὶ ἡ σύμπνοια ἀδιατάρακτος.

Ἐκ τῆς σώφρονος ταύτης διοικήσεως ὠφελήθη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικῶς, ἀξίως συνεχίσασα τὴν παράδοσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς αὐξήσασα τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918 μέχρι τοῦ 1932 κατὰ δρ. 1.118.975,65.

Ἡ μακρὰ αὕτη προεδρία τοῦ Δημητρίου Παππούλια καὶ ἡ

ἀδιάλειπτος συνεργασία τοῦ ἀπὸ τοῦ 1924 σχεδὸν ἀμεταβλήτου Συμβουλίου εἶναι φωτεινὸν παράδειγμα τοῦ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ συνεχὴς ἐργασία καὶ ἀλληλέγγυος συνεργασία τῶν ἐκ καθήκοντος καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀφωσιωμένων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς.

Διὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ πραγματικώτερον τεκμήριον τῆς εἰλικρινείας τῆς ὀδύνης μας ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς οὐδὲ ἀειθαλέστερος στέφανος ἀναγνωρίσεως τῶν ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν ἐκείνου πρὸς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα παρὰ ἐὰν συνεχίσωμεν ἀπαρεγκλίτως τὴν ὑγιᾶ καὶ εὐθεῖαν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν ἐσφυρηλατήσαμεν πλοηγοῦντος τοῦ ἀλησμονήτου ἡμῶν προέδρου καὶ συναγωνιστοῦ, ἀντλοῦντες δὲ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν φίλων ἑταίρων.

Τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια κενωθεῖσαν θέσιν τὸ Συμβούλιον ἐπλήρωσε διὰ τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ Μπενάκη, ἰσοβίου ἑταίρου. Τὸ Συμβούλιον ἐκλέξαν τὸν κ. Μπενάκην εἶχεν ὑπ᾿ ὄψει αὐτοῦ οὐχὶ μόνον τὴν ἐθνικὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας Μπενάκη ἐν τῷ συνόλῳ, ἀλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν σχέσιν τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπενάκη πρός τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν τέχνην καθ᾿ ὅλου, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐξαίρετον θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν οὗτος ἐν τῇ ἐθνικῇ ἱστορίᾳ διὰ τῆς μεγαλοδώρου δημιουργίας τοῦ θαυμαστοῦ ὁμωνύμου Μουσείου.

Τὸ συμβούλιον ἐξέλεξεν ὡσαύτως σύμβουλον πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τὸν Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας κ. Φιλώταν Παπαγεωργίου, ἄνδρα διαπρεπῆ, μετὰ μεγάλης στοργῆς καὶ ἐν στενῇ συγγενικῇ συναφείᾳ πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἡμῶν πρόεδρον παρακολουθήσαντα τὰ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Εὐχαρίστως ἀναφέρει ἐνταῦθα τὸ Συμβούλιον καὶ δύο ἔξωθεν προσγενομένας εἰς συναδέλφους τιμὰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Κουρουνιώτου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀκαδημίας τῶν Lincei καὶ τὴν εἰς τὸν κ. Νικ. Μπαλᾶνον ἀπονομὴν τοῦ τίτλου

τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Würtzburg «εἰς ἀναγνώρισιν τῆς εὐσυνειδήτου τεχνικῆς ἐργασίας, »δι᾽ ἧς συνετήρησε τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἵνα τιμηθῇ ἡ »καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία, μετὰ τῆς ὁποίας ἀναστηλῶν τὰ ἐρείπια »ἐπανέφερε πάλιν εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἀθάνατα ταῦτα ἔργα, κοινὸν »κτῆμα παντὸς μορφωμένου».

Τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1932 ἀνασκαφικὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Περικλέους ὁ κ. Ὀρλάνδος ἐξακολουθῶν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς παρελθούσης ἐργασίας ἀπεκάλυψεν ὁλόκληρον τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος καὶ καθώρισε τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μῆκος, τὸ ὁποῖον μετρούμενον ἀπὸ ὀρθοστάτου εἰς ὀρθοστάτην εἶναι 60μ,60.

Τὰ κινητὰ εὑρήματα κατανέμονται εἰς μακρὰν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων μέχρι τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται τεμάχιον μελανογράφου ἀγγείου εἰκονίζον Ἡρακλέα διώκοντα Ἀμαζόνα.

2. Ἐν Μαραθῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης, ὁ ὁποῖος, ἀφορμώμενος ἐξ ἐπιγραφικῶν τινων εὑρημάτων, ἐξετάθη εἰς λίαν ἐνδιαφέρουσαν τοπογραφικὴν μελέτην τῆς Μαραθωνίας τετραπόλεως καὶ κατέστησε πιθανωτάτας τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων τοπωνυμιῶν. Ἡ συνέχεια τῶν ἐργασιῶν τούτων θὰ ἀποβῇ σωτηρία ἐν τόπῳ, ὅπου ἡ καλλιέργεια δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς φίλη τῶν ἀρχαίων λειψάνων.

3. Ἐν Δ. Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ὁ κ. Κεραμόπουλλος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ ἔρευνα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν νέων ὀρεινῶν φρουρίων καὶ νέων πεδινῶν συνοικισμῶν.

Νέα φρούρια ὀρεινὰ ἀνευρέθησαν δύο μὲν πρὸς Β τοῦ χωρίου Βελίστι-Ἀσπρούλας παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἁλιάκμονος μεταξὺ Νεαπόλεως-Λιψίστης καὶ Χρουπίστης-Ὀρεστικοῦ Ἄργους πλη-

σίον τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐπὶ δύο βράχων ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἓν δὲ εἰς τὴν θέσιν Πόρτες τῶν Σερβίων καὶ ἄλλο τέταρτον εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος λόφον παρὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Κοζάνης Σερβίων.

Παρὰ τὸ χωρίον Σιαρμπᾶδες - Βαλανιδιὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος, ὁδηγούμενος ὑπὸ πληροφοριῶν, ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἔσκαψεν εἰς τρεῖς θέσεις καὶ 1) ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εὗρε λείψανα πηλοκτίστων κτισμάτων καὶ μεταξὺ τοίχων σωρὸν κεκαυμένου σίτου, ξύλα λεύκης κεκαυμένα καὶ παλαιὰς χονδρὰς κεράμους. 2) Πρὸς Ν. τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς θέσιν Ῥουγκατσάρια ἀνευρέθησαν παλαιοὶ Τουρκικοὶ τάφοι, ἀναγνωρισθέντες ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς.

Παλαιότεροι χριστιανικοὶ εἶναι οἱ παρὰ τὸν Ἅγ. Νικόλαον τοῦ χωρίου ἀνευρεθέντες ἄλλοτε τάφοι.

3) Πρὸς Β τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ εἰς θέσιν «Ἐστὶς μηλὲς» ἐν μέσῳ τῶν ἀμπέλων εὑρέθησαν ἀσβεστόκτιστα ἐρείπια ἴσως βαλανείου μὲ ἀραιὰ τεμάχια Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἐρυθρῶν τοῦ εἴδους terra sigillata.

Ἄλλη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔγινε πρὸς Ν. τῆς Κοζάνης παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Μπάνιτσα, μεταβαπτισθὲν νεωστὶ εἰς Ἄνω Κώμην, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἠλία.

Ὁ λόφος ἔχει σχῆμα κολούρου κώνου, πιθανῶς τεχνητόν, τεχνητὴ δὲ φαίνεται καὶ ἡ ἐκβάθυνσις τοῦ ἐδάφους πρὸς Ν. καὶ Α. πρὸς ἔξαρσιν τοῦ λόφου καὶ πιθανῶς πρὸς σχηματισμὸν ὀχυρωματικῆς τάφρου. Τὰ ἀνευρισκόμενα ἐκεῖ τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, περιλαμβάνουν δὲ κύλικας μετ᾽ ἐμπιέστων κοσμημάτων καὶ σκύφους μετ᾽ ἐκτύπου διακοσμήσεως ποικίλων θεμάτων συνήθων εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀγγείων. Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ τόπος ἦτο κατῳκημένος κατὰ τὸν 1ον π.Χ. αἰῶνα, ὅπως καὶ ἄλλαι κῶμαι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Φλωρίνης πόλις.

Ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ πρὸς Δ. τῆς ἐκκλησίας ἐξηρευνήθη πλινθόκτιστον οἰκοδόμημα, ἐπιμήκους πιθανῶς σχήματος, ἀλλὰ δυσδια-

γνώστου ἐποχῆς. Τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων καὶ ἐνταῦθα ἦσαν Ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἐν τῷ ἀμέσως περιβάλλοντι τὸν λόφον χώρῳ δὲν εὑρέθησαν κτίσματα πλὴν τινος ἠρειπωμένου ἀσβεστοκτίστου οἰκοδομήματος κατὰ τὸν ΝΑ πόδα τοῦ λόφου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐν μέρει ἀνασκαφέντος ὑποκαύστου, καὶ ἐξ ἀνευρεθέντων σωλήνων ἦτο βαλανεῖον, ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη παλαιότερον καὶ τὸ χωρίον Μπάνιτσα (balneum), ὡς λέγει ὁ κ. Κεραμόπουλλος, τὸ μετονομασθὲν ἐσχάτως εἰς Κώμην, ἄνω καὶ κάτω.

4. Ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας τῆς Ἑταιρείας ὁ κ. Δ. Εὐαγγελίδης, ἐνετόπισε δὲ τὴν ἐργασίαν κυρίως εἰς τὰ προϊστορικὰ στρώματα καὶ εἰς μέρος τοῦ ἀποθέτου.

Εἰς τὸ κατώτατον στρῶμα εὑρέθησαν καὶ κατὰ τὸ 1932 προϊστορικὰ ὄστρακα ἀγγείων, συνδέοντα τὴν Δωδώνην πρὸς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ γενόμενα ὅμοια εὑρήματα.

Πρὸς Δ τοῦ κατὰ τὸ 1931 ἀποκαλυφθέντος ναΐσκου ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια ἴσως ἀναθηματικοῦ τετραγώνου κτίσματος καὶ πρὸς Β τούτου μέγας τάφος Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἄλλο εὑρέθη πλὴν πολλῶν τεμαχίων ἐνεπιγράφων μολυβδίνων ἐλασμάτων.

Ἐκ τοῦ ἀποθέτου προέρχονται χαλκοῦν ἔλασμα μετὰ γεωμετρικῶν κοσμημάτων, χαλκοῦς λεοντόπους, τεμάχιον κορμοῦ μαρμαρίνης ἀρχαϊκῆς κόρης καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα πράγματα.

5. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καλαμπάκας καὶ τοῦ Καστρακίου ὁ Ἔφορος κ. Ἀνδρ. Ξυγγόπουλος ἐπεχείρησε δοκιμαστικὰς σκαφὰς πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς θέσεως τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Σταγῶν καὶ πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δούπιανης.

Οἱ μεσαιωνικοὶ Σταγοὶ ὑπ' ἄλλων μὲν τίθενται εἰς τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν, ὑπ' ἄλλων δὲ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον

Καστράκι, κατά τινα δὲ γνώμην ἐξετείνοντο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους (Ἄστυ Σταγῶν - Σταγοὶ ἢ Ἐμπόριον).

Ἡ δοκιμαστικὴ σκαφὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ κανὲν λείψανον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα, ὅπου ἐγένοντο αἱ ἀπόπειραι, διὰ τὴν μεγάλην τοῦ τόπου καταστροφήν.

Πολὺ εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐξερεύνησις τῆς Δούπιανης.

Πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Καστρακίου καὶ ἀπέναντι τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν Μετεώρων εὑρίσκεται ἀπομεμονωμένος ὑψηλὸς βράχος, ὁ λεγόμενος Στῦλος τῆς Δούπιανης, εἰς τὰς ῥίζας τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ναΐσκος τῆς Θεοτόκου, χρησιμεύσας ποτὲ ὡς τὸ Κυριακὸν ἤτοι κοινὸς ναὸς τῆς πρώτης ἐκεῖ ἱδρυθείσης Σκήτης Σταγῶν, πολὺ πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μεγάλων ναῶν τῶν Μετεώρων.

Ἐπὶ τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης, εἶναι ἀκόμη μακρόθεν ὁρατὰ τὰ λείψανα δύο Μονῶν, τοῦ Παντοκράτορος καὶ τῆς Δούπιανης, τῶν ὁποίων ἡ ἐκ τοῦ πλησίον μελέτη εἶναι διὰ τὸ ἀπρόσιτον τοῦ τόπου ἀδύνατος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ κ. Ξυγγοπούλου ἐστράφη κυρίως εἰς τὸν μικρὸν ναΐσκον τῆς Θεοτόκου.

Ὁ ναΐσκος οὗτος ἐξωτερικῶν διαστάσεων 4μ.90×7μ.95 εἶναι μικρὰ μονόκλιτος βασιλική, ἔχουσα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡμικυλινδρικὴν ἀψῖδα καὶ στεγαζομένη διὰ ξυλίνης σαμαρωτῆς στέγης. Ἐπισκευαὶ τοῦ ναΐσκου ἐγένοντο κατὰ καιρούς, τελευταία δὲ εἶναι ἡ τοῦ ἔτους 1861. Κατὰ τὴν σκαφὴν εὑρέθησαν λείψανα ὑποστέγου, τὸ ὁποῖον περιέβαλε τὸν ναΐσκον πιθανώτατα κατὰ τὴν βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν πλευράν. Σημαντικὸν εἶναι ὡσαύτως τὸ πόρισμα τῆς σκαφῆς ὅτι ὁ μέχρι σήμερον σῳζόμενος ναΐσκος εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ 12ου αἰῶνος καὶ οὐχὶ νεώτερον κτίσμα. Τοῦτο διδάσκει καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι τάσσουν τὸν ναΐσκον μεταξὺ τῶν ὁμοίων κτισμάτων τῆς Μακεδονίας (ἐν Καστορίᾳ, Βεροίᾳ κἀ). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν Μακεδονικήν. Πάντως ὁ ναΐσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16ου αἰῶνος, διότι εἰς τὴν

βορείαν ἐξωτερικὴν πλευρὰν ἀνεγνώσθη κατὰ τὰς τελευταίας ἐργασίας χάραγμα τοῦ ἔτους 1567 ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς Λαρίσης.

6. Αἱ ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἐργασίαι τῆς Ἑταιρείας ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1932 διὰ τοῦ κ. Κ. Ῥωμαίου γενναίως χορηγούντων καὶ πάλιν τῶν Ἀδελφῶν Παπαστράτων.

Αἱ ἐργασίαι αὗται ἔκλεισαν τὰς ἐρεύνας τοῦ κ. Ῥωμαίου ἐν Θέρμῳ, ὥστε νὰ δυνηθῇ πλέον οὗτος νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ὁριστικὴν δημοσίευσιν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1932 ἀπεκαλύφθησαν πρὸς Δ. τοῦ μεγάλου Ναοῦ κατεστραμμένα τινὰ τοιχάρια προϊστορικῶν οἰκημάτων καὶ συνεπληρώθη ἡ γνῶσις τοῦ πέρυσιν ἐν μέρει ἀνακαλυφθέντος ἐλλειψοειδοῦς (ΠΑΕ 1932,64).

Τὸ οἴκημα τοῦτο διατηρεῖ κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἀψῖδος κυκλοτερῆ ἑστίαν ἐκ λίθων καὶ πλακῶν, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς τελευταίους 2 ἢ 3 αἰῶνας τῆς 2ας χιλιετηρίδος. Περὶ τὴν ἑστίαν ἐπαρουσιάσθησαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὀσταρίων, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐκ θυσιῶν ὁλοκαύστων, ὁμοίων πρὸς τὰς παρατηρηθείσας καὶ ἐντὸς τοῦ παλαιοτάτου ναοῦ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Ὁ πυρολατρικὸς χαρακτὴρ τῶν θυσιῶν τῆς τε Λαφρίας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνάπτυξις παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν θυμάτων παρέμενον ἐπὶ τόπου. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐπίθετον Θέρμιος συνέδεσεν ἐσχάτως ὁ κ. Ῥωμαῖος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς λατρείας.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὑρημάτων ἀξιόλογα εἶναι κεραμεικά τινα συντρίμματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος τοῦ 600 περίπου π.Χ. εἶχε σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρας. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν κεραμεικῶν τούτων εὑρημάτων συνάγεται ὅτι ἀντὶ πρωτογόνου τινὸς ἀκρωτηρίου ὑπῆρχεν ἁπλῆ τις ἐπίστεψις ἑνὸς ἀετώματος ἰδιορρύθμου ἐστερημένου σίμης. Εὑρέθησαν ὡσαύτως πολλαὶ ὠμαὶ πλίν-

θοι εἰς τεμάχια προερχόμεναι ἐκ τῶν τοίχων τῶν σηκῶν τῶν ναῶν.

Παρὰ ταῦτα ὁ ἀνασκάψας ἐστερέωσε καὶ ὑπεστήριξε τοὺς τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπέχωσε τὰς δοκιμαστικὰς τάφρους, ἵνα ἐξασφαλισθῶσι τὰ πολύτιμα λείψανα τοῦ Θέρμου ἀπὸ καταστροφῆς.

Περατωθείσης τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης τοῦ κ. Ῥωμαίου, ὁ Θέρμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1897 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἔστρεψε τὴν στοργὴν αὐτῆς, ἐσχάτως δὲ ἐνίσχυσεν ἡ γενναιότης τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτων, ἀφοῦ πολυειδῶς ἐξηρευνήθη καὶ ἐμελετήθη, ἀναμένει νῦν τὴν συστηματικὴν περὶ τοῦ συνόλου διάληψιν, ἡ ὁποία θέλει παράσχει πλήρη εἰκόνα τῶν ἀνασκαφῶν τόπου ἀποβάντος πολυτιμοτάτου διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

7. Τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐρεύνας Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1932 ὁ κ. Νικ. Κυπαρίσσης, ἀπεκαλύφθη δὲ ὁλοσχερῶς τὸ περὶ τὸ Κεφαλόβρυσον τῆς Γουρζουμίσης νεκροταφεῖον, τοῦτο μὲν καταστραφὲν ὑπὸ τῆς πηγῆς πρὸ μακροῦ, τοῦτο δὲ συληθὲν ὑπὸ τῶν περιοίκων εἰς ὡσαύτως παλαιοὺς χρόνους.

Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη συλημένον νεκροταφεῖον καὶ κατὰ τὴν θέσιν Κουτρέϊκα, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσαν τῆς Γουρζουμίσης.

Εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἔρευνα ἐν θέσει Ἅγιος Ἰωάννης, ὅπου παρὰ τὸ πλῆθος κατεστραμμένων τάφων ἀνεκαλύφθη καὶ εἷς ἀσύλητος.

Ὁ τάφος οὗτος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου περιεῖχε 1) πολλὰ ἀγγεῖα τῶν συνήθων Μυκηναϊκῶν τύπων καὶ τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν·

2) Χάνδρας περιδεραίου ἐκ κυανῆς ὑαλώδους μάζης διαφόρων σχημάτων·

3) Χάνδρας ἐξ ἀχάτου·

4) Κομβία ἐκ στεατίτου·

5) Χάνδρας ποικίλων σχημάτων ἐξ ἠλέκτρου, πρώτην φορὰν ἀπαντώσας εἰς τὰ Μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας.

Χάνδραι ἐξ ὑαλώδους κυανῆς μάζης εἶχον εὑρεθῆ καὶ πρὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὸ Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου Λόπεσι τοῦ δήμου Φαρῶν.

Τὰ διακοσμητικὰ θέματα τῶν χανδρῶν τούτων εἶναι τοῦτο μὲν τετράφυλλα ἀνθύλλια, τοῦτο δὲ ὀστρακόδερμα θαλασσίου ζῴου ἢ μόνον τὰ ὄστρακα αὐτῶν εἰς διαφόρους συνδυασμούς.

Τὸ παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα νεκροταφεῖον δὲν ἀπέδωκεν ἢ μόνον τέσσαρα συνήθη Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

8-9. Ἐν Πελλήνῃ καὶ ἐν Σικυῶνι εἰργάσθη ὁ κ. Ὀρλάνδος.

Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Πελλήνῃ ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πέρυσιν ἀναφανέντος καὶ ὑποτιθεμένου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἀπεκάλυψε τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ εἰς ὁλικὸν μῆκος 30 μέτρων, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ χάραξις τοῦ διαγράμματος τοῦ ναοῦ.

Ἡ ἀνωτάτη στρῶσις τῆς κρηπῖδος παρέχει λίθους, ἔχοντας ἐν μέσῳ ἐγκοπὰς πρὸς ἄρσιν καὶ τοποθέτησιν αὐτῶν διὰ λιθάγρας κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς ἀρχαϊκὰ οἰκοδομήματα σύστημα.

Κινητὰ εὑρήματα εἶχεν ἡ ἀνασκαφὴ μόνον ἓν χριστιανικὸν θωράκιον καὶ τεμάχιον Βυζαντινοῦ ἀγγείου τοῦ 12ου ἢ 13ου αἰῶνος, λείψανα τῆς χριστιαν. ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μετατραπῆ ὁ ἀρχαῖος ναός.

Ἡ εἰς τὴν θέσιν Λεβέτι γενομένη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς γλυπτὸν θωράκιον τοῦ 4ου ἢ 3ου π.Χ. ἐκ μαλακοῦ λίθου, προερχόμενον πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου οἰκήματος μετὰ περιστυλίου, μέλλοντος νὰ ἀναζητηθῇ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Σικυῶνι ὁ κ. Ὀρλάνδος ἔσκαψε δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπικουρούσης καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὸ 1932 ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο 60 περίπου μέτρα ΝΔ τοῦ μεγάλου Ῥωμαϊκοῦ ἐρειπίου, τοῦ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων λεγομένου «Παλατίου», ὅπου διεφαίνετο τμῆμα μακροῦ ἀναλήμματος ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων κυφωτῶν λίθων. Τὸ ἀνάλημμα τοῦτο

ἀνεσκάφη εἰς μῆκος 55 μ., ἐφάνη δὲ χρησιμεῦον πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ὀρθογωνίου ἀνδήρου, μήκους 70 μ. καὶ πλάτους 35 μ., ἐκτεινομένου πρὸς Ν μέχρι τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔχει μορφωθῇ διὰ καθέτου πρὸς τὸ ἀνάλημμα κατατομῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἀνδήρου ἀπεκαλύφθη μέγα οἰκοδόμημα σχήματος πεῖ, ἔχον ἐσωτερικὰς διαστάσεις 13μ × 58μ, ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν καὶ ἐξωτερικὸν τοῖχον φέροντα τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Πρὸ τοῦ στυλοβάτου τῶν κιόνων εὑρέθη εὐρεῖα αὔλαξ ἐκ πώρου λίθου, ἐπικεχρισμένου διὰ σκληροτάτου ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἔχουσα κατ᾽ ἀποστάσεις ἐλλειψοειδεῖς κοιλότητας πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν τῷ ὕδατι στερεῶν οὐσιῶν. Ἡ ὕπαρξις τῆς αὔλακος ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πρὸ τῶν κιόνων χῶρος ἦτο ὕπαιθρος.

Ὅμοιον ἀνάλημμα ἀπεκαλύφθη καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνδήρου μέχρι βάθους 2μ.50. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ ἀναλήμματος τούτου ἀνευρέθη ἐπικαμπὴς κλῖμαξ ἐξ 9 καὶ 6 βαθμίδων, κατὰ δὲ τὸ μέσον ὀρθογώνιος κρήνη εἰσχωροῦσα ἐντὸς τοῦ ἀνδήρου τέσσαρα μέτρα. Ἡ κρήνη ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου δεξαμενῆς, τῆς ὁποίας τὴν πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰν σχηματίζει χαμηλὸν παράφραγμα ἐρειδόμενον ἐπὶ δύο στύλων ὀπίσω μὲν πεσσῶν, πρόσθεν δὲ ἡμικιόνων. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε προστῷον ἐν παραστάσι. Οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης ἔφερον ἐπίχρισμα σκληροτάτου κονιάματος. Τὸ ὕδωρ ἤρχετο εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τριῶν ἀγωγῶν, ἠντλεῖτο δὲ ἐξ αὐτῆς δι᾽ ὑδριῶν. Οἱ ἀγωγοὶ κατέληγον εἰς χαλκᾶς λεοντοκεφαλάς, διὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων ἐπιτυγχάνεται ἡ γραφικὴ ἀναπαράστασις τοῦ μνημείου.

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη στενωτέρα κλῖμαξ, ἀνάγουσα ὡσαύτως εἰς τὸ ἄνδηρον, πλησίον δὲ τὰ ἐδάφη κατασκευῆς προπύλου, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς Β πρόσοψις ἐφράχθη ἀργότερον, συνεχισθέντος τοῦ ἀναλήμματος πρὸς Α.

Ὄπισθεν τοῦ προπύλου εὑρέθη στοὰ βαίνουσα καθέτως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα. Τῆς στοᾶς σῴζεται ὁ στυλοβάτης καὶ παραστὰς μετὰ βάσεως Ἰωνικῆς.

Ἐκ πασῶν τῶν ἐνδείξεων τοῦ ἀνασκαφέντος μεγάλου τούτου οἰκοδομήματος δὲν εἶναι ἀπίθανον, κατὰ τὸν κ. Ὀρλάνδον, ὅτι εὑρισκόμεθα κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς συμφώνως πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου ἐνταῦθα τοποθετημένης ἀγορᾶς. Ἐκ τῶν γενομένων κινητῶν εὑρημάτων τὰ ἀξιολογώτατα εἶναι:

1) Ἐπιγραφὴ ἀγωνιστικὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος, γεγραμμένη εἰς Σικυώνιον ἀλφάβητον καὶ ἀναφέρουσα τὰς νίκας Πυθοῖ, Ἰσθμοῖ, Νεμέᾳ, Σεκυῶνι, Ἀθάν[ναις].

2) Τεμάχια τῆς πηλίνης κεραμώσεως τῆς στέγης.

3) Κορμὸς μαρμαρίνου ἀνδριάντος Ῥωμαϊκοῦ καὶ ἡ ἀποκεκομμένη κεφαλὴ αὐτοῦ.

4) Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἴσως τοῦ Ἀγρίππα τοῦ νεωτέρου.

5) Γυναικεῖος μαρμάρινος κορμὸς καὶ ἄλλος ἀνδρικὸς ὅμοιος πρὸς τὸν πρῶτον, ἅπαντα γλυπτὰ ἔργα τοῦ 1ου πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος.

Ἐκ τῆς παρὰ τὴν μακρὰν στοὰν σκαφῆς προέρχεται κορμὸς Ἀρτέμιδος, μικρότερος τοῦ φυσικοῦ, τοῦ 4ου, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, αἰῶνος καὶ τύπου τῆς Ἀρτέμιδος Rospigliosi.

Ἐκ τάφου μικροῦ παιδίου προέρχονται ἱκανὰ πήλινα εἰδώλια τοῦ 4ου ἢ 3ου π. Χ. αἰῶνος καὶ μικρά τινα ἀγγεῖα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν ὁ κ. Ὀρλάνδος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Εὐστ. Στίκα, συνέταξε ὑπὸ κλίμακα 1:500 καὶ γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος περιλαμβάνον τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντα ἀρχαῖα λείψανα, οὕτω δὲ ὁ σημαντικώτατος οὗτος ἀρχαιολογικὸς χῶρος δύναται νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἀξίαν αὐτοῦ συστηματικὴν ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν.

10. Τελευταίαν ἐργασίαν διεξήγαγε κατὰ τὸ 1932 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐν Ἀ μ ν ι σ ῷ τ ῆ ς Κ ρ ή τ η ς διὰ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Μαρινάτου, ὅστις ἐδέχθη καὶ ἀξιόλογον χρηματικὴν ἐπικουρίαν ὁμάδος εὐγενῶν φιλαρχαίων Ἑλλήνων τῇ μερίμνῃ τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη, ἀξιεπαίνως ἀναλαμβανόντων τὴν Ἑλληνικὴν σεβαστὴν παράδοσιν[1].

[1] Οἱ συντελέσαντες ἦσαν οἱ κ.κ. Μιχ. Βλαστός, Γ. Ζαρίφης, Δ. Λοβέρδος, Ἀντώνιος Μπενάκης, ἡ Κα Μυταράγκα καὶ ἡ Κα Ἑλένη Ἀντ. Σταθάτου.

Ὁ Ἀμνισὸς εἶναι εὔφορος κοιλὰς 7 χιλιόμετρα πρὸς Α τοῦ Ἡρακλείου, διαρρεομένη ὑπὸ ὁμωνύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ποταμίου καὶ διανοιγομένη εἰς ὡραῖον ἀμμώδη αἰγιαλὸν μήκους τριῶν περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κοιλὰς σήμερον λέγεται Καρτερός, ὁ δὲ τόπος τῆς ἀνασκαφῆς Παλιοχώρα. Ἐκ τῶν ὀλίγων φιλολογικῶν μαρτυριῶν ἀρχαιοτάτη εἶναι ἡ τῆς Ὀδυσσείας (19,188), ὅπου ὁ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ἀκόμη Ὀδυσσεὺς διηγεῖται εἰς τὴν Πηνελόπην ὅτι παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων κατὰ τὸν εἰς Τροίαν πλοῦν ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην

στῆσε δ' ἐν Ἀμνισῷ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυίης
ἐν λιμέσι χαλεποῖσι μόλις δ' ὑπάλυξεν ἀέλλας.

Πολύτιμος εἶναι ὡσαύτως ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (10,476), καθ' ἣν «Μίνω φασὶν ἐπινείῳ χρήσασθαι τῷ Ἀμνισῷ».

Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις πάσης ἀρχαιολογικῆς ἐνδείξεως εἶχον μέχρι τοῦδε πείσει τοὺς περὶ τὸ ζήτημα ἀσχοληθέντας, ὅτι ἀλλαχοῦ ὤφειλε νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ.

Ἡ πρώτη ἀξιόλογος ἔνδειξις, ἡ ὁποία ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Μαρινάτου πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Καρτεροῦ, ἦτο ἡ ἀνακάλυψις Ὑστερομινωϊκοῦ λαξευτοῦ τάφου, περιέχοντος πρὸς ἄλλοις καὶ ἐλεφάντινον ἀνάγλυφον κτένιον καὶ ὡραῖον ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ μόνον ἀκέραιον διατηρούμενον ἐκ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς περιόδου (Ἀρχ. Δελτ. 11 1927-8,68). Ἡ ὁριστικὴ τοῦ τόπου ταύτισις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀναμφισβητήτου πλέον ἀνακαλύψεως καὶ συστηματικῆς ἐξερευνήσεως τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας (ΠΑΕ 1929, 95. 1930, 91). Δὲν ἀπέμενεν ἄρα ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ὤφειλον νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἐπινείου τοῦ Μίνωος.

Μετ' ἄλλας δοκιμὰς περὶ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἡ προσοχὴ τοῦ ἀνασκάπτοντος εἱλκύσθη ὑπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Παλιοχώρας, ἡ ὁποία κεῖται 500 μέτρα κάτωθεν τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας τὸ ἐρευνητικὸν ῥύγχος χοίρου ἐξήγαγεν ἄφθονα ὄστρακα Μινωϊκῶν ἀγγείων.

Ἡ ἀρξαμένη ἀμέσως ἔρευνα τοῦ τόπου ἀπεκάλυψε μικρὸν ἀποθέτην περιέχοντα κατὰ τὸ πλεῖστον τεμάχια ἀγγείων τῆς Μεσομινωϊκῆς περιόδου ἤτοι μεταξὺ τοῦ 2100 καὶ 1580.

Ἡ ἀνακάλυψις αὐτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἐρεύνης καὶ εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τὴν ἀμμώδη ἐπίχωσιν ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀξιόλογα κτίσματα οὐχὶ πολὺ ἀπέχοντα ἀλλήλων. Τὸ ἓν τούτων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος ὡς στενόμηκες «μέγαρον» κτισμένον ἐν μέρει διὰ πελεκητῶν πώρων, τῶν ὁποίων εἷς φέρει ἐγχάρακτον τὸ Μινωϊκὸν σύμβολον, τὸν διπλοῦν πέλεκυν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτίσματος εἶναι ἀκόμη ἄσκαπτον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν ἀπεκαλύφθη τετράγωνον φρεατοειδὲς κατασκεύασμα πλῆρες κισσήρεως, πιθανώτατα ὑπὸ τῆς θαλάσσης μετακομισθείσης ἐκεῖ ἀπὸ τῆς οὐχὶ μακρὰν κειμένης ἡφαιστειογενοῦς Θήρας.

Τὸ ἄλλο κτίσμα, ὀλίγον περαιτέρω, εἶναι μονοθάλαμον σχήματος τραπεζίου, ἔχον τοὺς τοίχους πάχους δύο μέτρων καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, σύρριζα πρὸς τὸν βράχον τῆς Παλιοχώρας, θύραν. Ἐσωτερικῶς ὁ χῶρος ἦτο τετράγωνος, εἰς τὰ βαθύτερα αὐτοῦ στρώματα εὑρέθησαν τεμάχια ἀγγείων τῆς Ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, παρασυρθέντα ἴσως ἐκεῖ ἐκ τῆς Παλιοχώρας. Κατὰ ταῦτα παραμένει ἀκόμη ἄδηλος ὁ προορισμὸς τοῦ κτίσματος.

Ἀλλ' ἡ σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις ἐγένετο εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ὅπου ἡ ἀγαθὴ τύχη ἔφερε τὴν σκαπάνην ἐπὶ σωροῦ τοιχογραφιῶν ἐξαιρετικῆς σημασίας καθ' ἑαυτὰς καὶ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας ἀπεκάλυψεν ὁλοσχερῶς ἄξιον πάσης προσοχῆς οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνασκάπτων ὀνομάζει «ἔπαυλιν τῶν τοιχογραφιῶν», δι' ὀνόματος δηλ. χαρακτηρίζοντος τὸ οἰκοδόμημα διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν συνεννόησιν, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντος τοὺς ἀπώτερον ἱσταμένους πόσους κόπους καὶ πόσην προσοχὴν ἀπαιτεῖ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ περισυλλογὴ τῶν ἀπείρων ἐν σωρῷ κατακειμένων τεμαχίων τοιχογραφιῶν καὶ πόσους ἄλλους κόπους ἀπαιτεῖ κατόπιν ἡ

συντήρησις, ἡ μελέτη καὶ ἡ συναρμολόγησις τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα καταλαμβάνει τετράγωνον περίπου χῶρον, ἔχοντα πλευρὰν 20 μ.

Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει πολύθυρον καὶ πρὸ αὐτοῦ μικρὰ αὐλὴ ἐπεστρωμένη διὰ πλακῶν σχιστολίθου. Διὰ τοῦ πολυθύρου καὶ περαιτέρω διὰ θύρας εἰσερχόμεθα εἰς χῶρον (6), ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πωρίνων, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς κλιμακοστάσιον κλίμακος φερούσης εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Τῆς κλίμακος εὑρέθησαν κατὰ χώραν ἀνατραπεῖσαι τέσσαρες βαθμῖδες πώριναι, παρουσιάζουσαι τὴν τριγωνικὴν τομήν, τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχρόνους κρεμαστὰς μαρμαρίνας κλίμακας. Εἰς τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸ κλιμακοστάσιον δωμάτιον (7), τὸ ὁποῖον ἔχει δύο βάσεις κιόνων κατὰ χώραν, εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν συμπαγεῖ σωρῷ περὶ τὸν Β κίονα αἱ τοιχογραφίαι. Τὸ ἑπόμενον δωμάτιον κλείει τὸ διαμέρισμα τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ηὐλίζετο διὰ τοῦ μνημονευθέντος πολυθύρου. Τοῦ διαμερίσματος τούτου οἱ τοῖχοι σῴζονται εἰς ὕψος 0.70 περίπου, ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ λίθων πελεκητῶν πωρίνων, μεγίστου μήκους 2 μ. 20. Μόνον τὸ ἀνατολικὸν μέρος εἶναι μέχρι θεμελίων σχεδὸν κατεστραμμένον ὡς καί τινες λίθοι τῆς Β πλευρᾶς. Ὑπὸ τοὺς ὀρθοστάτας ὑπάρχει θεμελίωσις ἐξ ἀργῶν λίθων, ἐξέχουσα τοῦ ἐδάφους κατὰ 0.10 καὶ ἐπιμελῶς ἰσοπεδωμένη ἐν εἴδει εὐθυντηρίας.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀνασκαφῇ γενομένας παρατηρήσεις φαίνεται ὅτι οἱ τοῖχοι τοῦ κάτω πατώματος καὶ αἱ γωνίαι τοῦ ἄνω ἦσαν λίθινοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος ἦτο ἐκ πλίνθων.

Ἡ διαίρεσις τοῦ ἄνω πατώματος ἦτο κατά τι διάφορος τῆς τοῦ κάτω, ἀλλ' ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς ἐτήρει τὸ αὐτὸ διάγραμμα.

Κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος ὑπῆρχον βοηθητικῆς χρήσεως διαμερίσματα καὶ ἀποθέτης πλήρης ὀστράκων καὶ ἀκεραίων τινῶν ἀγγείων Μινωϊκῶν.

Τὰ κινητὰ εὑρήματα τοῦ ἀξιολόγου τούτου οἰκήματος ἦσαν παραδόξως σποραδικὰ καὶ ἀσήμαντα, ἐλλείπουν δὲ παντελῶς

οἱ συνήθεις μεγάλοι πίθοι ἀποθηκεύσεως. Ἐκ τούτου ὁρμώμενος ὁ κ. Μαρινᾶτος εἰκάζει ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισήμου οἰκοδομήματος περιοδικῆς καὶ βραχείας ἑκάστοτε χρήσεως.

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἡ εὕρεσις τῶν τοιχογραφιῶν προσδίδει ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀνασκαφήν.

Τὰ λείψανα ταῦτα εὑρέθησαν, ὅπως εἴπομεν, ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ δωματίου 7, καὶ εἰς ὕψος 0.40 μέχρι 1 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι κατέπεσαν ἐκ τοῦ ἄνω πατώματος. Εὑρίσκοντο ἀκόμη μερικὰ τεμάχια ἐπὶ τῶν πωρίνων πλακῶν τοῦ ἄνω πατώματος, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταπέσει πρὸ τῆς πτώσεως τῶν πλινθίνων τοίχων. Περιεβάλλοντο δὲ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καφεχρόου χώματος αἱ τοιχογραφίαι, προερχομένου ἐκ τῶν πλίνθων, αἱ ὁποῖαι πολλάκις διετήρουν τὸ σχῆμά των.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐποπτείαν τῶν τοιχογραφιῶν, διότι εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς ἐργασίας καθαρισμοῦ καὶ συγκολλήσεως. Ἀλλ' ἐκ τῆς προχείρου ἐξετάσεως αὐτῶν διακρίνονται τριῶν εἰδῶν φυτά: 1) Κρῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ στελέχη καὶ τὰ ἄνθη εἶναι ἐκ λευκῆς καὶ κυανῆς πάστας, ἐμβεβλημένης εἰς τὸ ἐκβαθυνθὲν ἔδαφος τῆς τοιχογραφίας. Ἐμπαιστικὴ (incrustation) πρώτην φορὰν ἀπαντῶσα ἐν τοιχογραφίᾳ.

2) Κρινοειδῆ καὶ ἰριδοειδῆ ἐζωγραφημένα δι' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους.

3) Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῆς μίνθης κατὰ πυκνὰς συστάδας ἐπὶ ἐδάφους ἐρυθροῦ κάτω καὶ λευκοῦ ἄνω. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν γενομένων παρατηρήσεων συνάγεται ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἔφερε τὰς συστάδας τῆς μίνθης, ὁ βόρειος τὰ ἐμπίεστα κρῖνα καὶ ὁ δυτικὸς τὰ ἐρυθρὰ ἰριδοειδῆ. Ὁ νότιος τοῖχος εἶχε μικρότερον πεδίον διακοσμήσεως δι' ἰριδοειδῶν καὶ συστάδων κρόκου. Ἱστορικῶς αἱ εὑρεθεῖσαι ἐν Ἀμνισῷ τοιχογραφίαι ἔχουσιν ἰδίαν σπουδαιότητα, διότι παρουσιάζουν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμῖδα τῆς Μινωϊκῆς τέχνης καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον τῆς τοιχογραφίας.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀμνισοῦ αἱ

ἐνδείξεις τῶν εὑρημάτων φέρουσι πρὸς τὴν πρώιμον τρίτην Μεσομινωϊκὴν ἐποχὴν (ΜΜ3) ἤτοι εἰς τοὺς μεταξὺ 1700 καὶ 1650 π. Χ. χρόνους.

Ἡ καταστροφὴ τῆς ἐπαύλεως λόγῳ τῶν παρατηρηθέντων ἀφθόνων ἰχνῶν καύσεως φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε βιαία, ἔσχε δὲ ἡ ἔπαυλις κοινὴν τὴν τύχην κατὰ τὴν πρώτην Ὑστερομινωϊκὴν ἐποχὴν πρὸς ἄλλα Μινωϊκὰ οἰκοδομήματα τῆς Νίρου, τῆς Τυλίσου καὶ τοῦ Σκλαβοκάμπου, ὁμοίως ἐξαφανισθέντα. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν εἶναι ἄλλως γνωστόν.

Αἱ ἀρχίσασαι αἰσιώτατα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀμνισοῦ ἔρευναι τοῦ κ. Μαρινάτου, συνεχιζόμεναι εἰς προσεχέστατον μέλλον θὰ ἔχουν ἀσφαλῶς ἴσης σπουδαιότητος, καὶ μεγαλητέρας ἴσως, εὑρήματα, τὰ ὁποῖα θὰ προσφέρουν σημαντικὴν διαφώτισιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπινείου τῆς Κνωσοῦ.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε καὶ ἐφέτος τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ἄξιον κατὰ πάντα τῆς ἱστορίας αὐτῆς.

Ἀλλὰ καὶ τὴν Βιβλιοθήκην αὐτῆς ηὔξησεν ἡ Ἑταιρεία κατὰ τὸ 1932 δαπανήσασα ἐν ὅλῳ δρ. 77,131.80 δι᾽ ἀγορὰν βιβλίων καὶ βιβλιοδεσίαν, προσθέσασα δὲ καὶ 87 τόμους δι᾽ ἀνταλλαγῆς καὶ εὐγνωμόνως δεχθεῖσα τὴν δωρεὰν 291 τόμων καὶ φυλλαδίων.

Τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἑταιρείας ἐδέχθη σπουδαιότατον πρόσκτημα, σειρὰν πολυτίμων χειρογράφων σημειωμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Π. Εὐστρατιάδου, δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διακεκριμένου δικηγόρου κ. Μιχαὴλ Εὐστρατιάδου, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἐνταῦθα ἐπιθυμεῖ τὸ Συμβούλιον νὰ διαδηλώσῃ τὴν βαθεῖάν του εὐγνωμοσύνην.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων ἡμῶν προσετέθη ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1930 περιέχων πρα-

γματείας τῶν κ.κ. Μυλωνᾶ, Κεραμοπούλλου, Χατζῆ, Παπαδημητρίου, Πάλλα, Γιαννοπούλου, Μαρινάτου, Ξυγγοπούλου, Ῥωμαίου καὶ Πλάτωνος, καὶ ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ 1931, περιέχων λεπτομερεῖς ἐκθέσεις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γενομένων ἀνασκαφῶν. Ὡσαύτως προέβη κατὰ πολὺ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὸ 1931, ὥστε νὰ εἶναι οὗτος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἕτοιμος πρὸς ἔκδοσιν.

Διὰ πάντα τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐδαπανήθησαν δραχμαὶ 129,546.70.

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδαπάνησεν ἱκανὰ ἡ Ἑταιρεία πρὸς συντήρησιν ὑποτρόφων σπουδαστῶν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Πᾶσα δὲ δαπάνη προέρχεται ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας, διότι τὸ Δημόσιον δὲν κατέβαλε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδὲ αὐτὴν τὴν γλίσχρον χορηγίαν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων δραχμῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀπισχνάνθη τὸ ποσὸν τῶν 300 χιλιάδων χρυσῶν δραχμῶν, τὸ κατόπιν παλαιᾶς συμβατικῆς ὑποχρεώσεως ὀφειλόμενον ἐτησίως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τῶν, σήμερον μάλιστα, πλουσιωτάτων εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ Ἑταιρεία ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ καὶ ἐφαρμόσῃ δοκιμαστικῶς τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ διὰ νεαροῦ νόμου κατασκευὴν καὶ ἐμπορίαν δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν ἐν τοῖς Μουσείοις τοῦ Κράτους, ἐγένοντο δὲ ἤδη ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων πλεῖσται πλάκες καὶ ἤρχισεν ἡ πώλησις τῶν ἀντιστοίχων δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσεπράχθησαν μὲν ἱκανά, ὡς ἐμφαίνει ἡ δημοσιευθεῖσα κατάστασις, ἀλλὰ δὲν ἐκαλύφθησαν ἀκόμη αἱ δαπάναι, ὥστε μόνον κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν περίσσευμα πρὸς πλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων σκοπῶν.

Κατὰ τὸ προσεχὲς δὲ ἔτος τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκ τῆς εἰς ἐθνικὰ χρεώγραφα περιουσίας αὐτῆς θὰ ὑποστῶσι τὴν μείωσιν τὴν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας τοῦ Δημοσίου ἐπιβληθεῖσαν, ὥστε θὰ γίνῃ ἀνάγκη περιορισμοῦ τῶν ἐργασιῶν, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ τις ἐνίσχυσις εἴτε ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ λεγομένου λαχείου τῶν Ἀρχαιοτήτων εἴτε ἐκ τοῦ ὄντως δυσπραγοῦντος δημοσίου θησαυροῦ.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία θὰ ἐργασθῇ καὶ πάλιν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ φήμης, ἀντλοῦσα τὸ θάρρος της ἐκ τῆς μεγάλης παραδόσεως τῶν 95 αὐτῆς ἐτῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου παραδείγματος τῶν μονολέπτων ἡμερησίων συνδρομῶν τῶν πρώτων αὐτῆς ἑταίρων (ΠΑΕ 1929, 32).

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐμπνεόμεθα ἐκ τοῦ μεγάλου περιεχομένου τῶν ἱστορικῶν περιόδων, τὰς ὁποίας μελετῶμεν. Περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ἀπηρτίσθη κατὰ μικρὸν διὰ τῆς ἀφανοῦς ἐπεξεργασίας τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς συνολικῆς συνεργασίας τῶν ἀνθρώπων, κατέληξε δὲ εἰς ἕνα μόνιμον καὶ ἰσόρροπον ἠθικὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ κλονίσωσι ἀνώμαλοι ψυχικοὶ καὶ πνευματικοὶ αἰφνιδιασμοὶ ἢ καινομανεῖς παρακρούσεις ἀνησύχου φιλοδοξίας ἀπὸ τοῦ ἀέρος λαμβάνουσαι τὴν ἐπωνυμίαν καὶ κατὰ κανόνα εἰς τὸν ἀέρα ἐπιστρέφουσαι, ἀφοῦ ἀφήσωσιν ὄπισθεν αὐτῶν κονιορτὸν καὶ ἀσυνάρτητον θόρυβον.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν ἐθνῶν τότε μόνον εἶναι ὀρθή, ὅταν ἑδράζεται ἐπὶ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς πραγματικότητος, δὲν ὑπάρχει δὲ σημαντικωτέρα πραγματικότης ἢ αὐτὸ τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πεῖρα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ὅπως δὲ ἡ ἡλικία ἑνὸς ἀτόμου εἶναι διὰ τῆς βαθμηδὸν συγκεντρουμένης πείρας πολύτιμος παράγων καὶ βοηθὸς τῆς εὐστόχου αὐτοῦ δράσεως, καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας ἀγαθὴ πεῖρα εἶναι μέγα σχολεῖον τῆς ἀνθρωπότητος τῆς ὀργώσης πρὸς πρόοδον, σχολεῖον δὲ πλῆρες ζωῆς καὶ σφρίγους καὶ μεγάλων διδαγμάτων, ἱκανῶν νὰ ἀναζωογονήσουν καὶ νὰ ἀνα-

δημιουργήσουν τὸν κόσμον, τὸν πάσχοντα ἀκριβῶς, διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῶν σταθερῶν βάσεων τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων περιόδων, διότι ἀπατώμενος καὶ ψευδονεωτερίζων περιφρονεῖ τὴν ἱστορίαν ὡς ἀποτελοῦσαν νεκρὸν δῆθεν κόσμον καὶ κλυδωνίζεται ἀνερμάτιστος, ἕως οὗ ἐπέλθῃ ἡ ἀνάνηψις, ἡ δὲ στιβαρὰ χεὶρ τῆς ἱστορίας ὁδηγήσῃ πάλιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δύσκολον, ἀλλ᾽ ἀσφαλῆ ὁδὸν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν ἀληθειῶν.

...

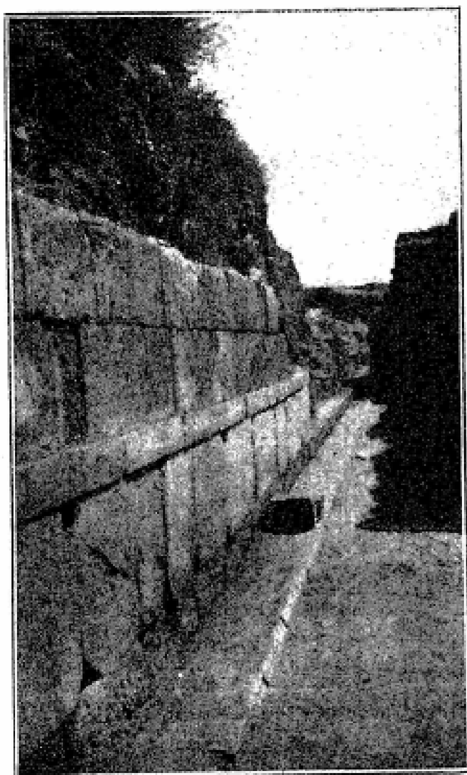
ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

---

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ᾨΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Κατὰ τὸ 1932 ἡ ἀνασκαφὴ ἀπέβλεψεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εὔρυνσιν τῆς στενῆς τάφρου, ἣν εἶχεν ἀνοίξει ὁ μακαρίτης Καστριώτης πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ὠδείου. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ὕψους (6.00 μ.), ὅπερ εἶχεν ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἡ πίστωσις, μόλις ἐπήρκεσεν εἰς τὴν διάνοιξιν δρόμου πλάτους 2 περίπου μέτρων ἀρξαμένου ἀπὸ τοῦ πέρυσιν ἀποκαλυφθέντος ὀμφαλομόρφου βωμοῦ (ΠΑΕ 1931, 34) καὶ προχωρήσαντος πρὸς ἀνατολὰς κατὰ 20 μέτρα. Διὰ τοῦ δρόμου τούτου κατωρθώθη τοῦτο μὲν νὰ φανῇ ὁλόκληρος ἡ βόρειος πλευρὰ τοῦ κτηρίου (εἰκ. 1), τοῦτο δὲ νὰ καθορισθῇ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅπερ ἄλλοτε ἄλλο ἀνεγράφετο (*Καστριώτης* 67 μ. [ΠΑΕ 1925, 21] *ὁ αὐτὸς* 65 μ. [ΠΑΕ 1926, 100 καὶ 1929, 52] *ὁ αὐτὸς* 63 μ. [ΠΑΕ 1927, 23 καὶ 1928, 36] *Welter* 40 μ. (!) [Α. Μ. τόμ. 47. σελ. 76]). Τὸ πραγματικὸν μῆκος τῆς Β. πλευρᾶς μετρούμενον ἐσωτερικῶς ἀπὸ ὀρθοστάτου εἰς ὀρθοστάτην εἶνε 60,60 μ. ἤτοι διακόσιοι, ὡς ἔγγιστα, πόδες.

Εἰκ. 1. Ὄψις τῆς Βορ. πλευρᾶς ἀπὸ Δυσμῶν.

Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῆς ἐπιχώσεως ἐγένοντο εὑρήματα πολὺ πενιχρό-

τερα τῶν περυσινῶν. Καὶ δὴ εἰς μὲν τὰ ἀνώτερα στρώματα συνελέχθησαν θραύσματα πηλίνων λύχνων καὶ τεμάχια μαρμαρίνων παλαιοχριστιανικῶν θωρακείων, ἐφ᾽ ἑνὸς τῶν ὁποίων, ἐντὸς κύκλου, ὑπάρχει τὸ ἔνσταυρον σύνηθες συμπίλημα ΒΟΗ[θει, εἰς δὲ τὰ κατώτερα δύο τεμάχια ἐπιγραφῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀκαθορίστου περιεχομένου καὶ τέλος εἰς τὰ κατώτατα στρώματα

Εἰκ. 2. Ἡρακλῆς διώκων Ἀμαζόνα.

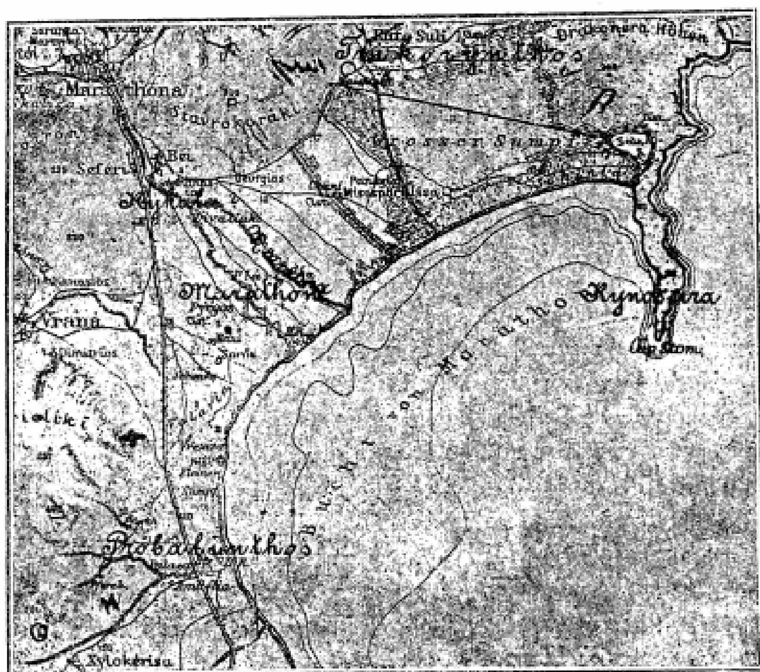
εὑρέθησαν ὄστρακα ἐρυθρογράφων καὶ μελανογράφων ἀγγείων, ἐν οἷς ἐνδιαφέρον θραῦσμα (μήκους 0.10) μελανόγραφον εἰκονίζον τὸν Ἡρακλέα διώκοντα Ἀμαζόνα (εἰκ. 2). Ἡ ὄπισθεν τοῦ Ἡρακλέους σῳζομένη ἀνδρικὴ κεφαλὴ καὶ ἡ προτεταμένη χεὶρ ἀνήκουσι πιθανώτατα εἰς τὸν Ἰόλαον.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Ἡ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνασκαφική μου ἐργασία εἰς τὸν Μαραθῶνα εἶναι συνέχεια παλαιοτέρων μου ἐκεῖ ζητήσεων, ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1925 καὶ 1926, ὅτε εἶχα τὴν καλὴν τύχην ν᾽ ἀνακαλύψω τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος. Μὲ τὴν πλήρη πλέον βεβαίωσιν τῆς μέχρι τότε ἀρκετὰ ἀμφισβητηθείσης θέσεως τῆς πόλεως ταύτης συνεπληρώθη ἡ τοπογραφία τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἀναντίρρητος ἕως τότε ὡς πρὸς τὰ δύο μόνον κυρίως μέλη τῆς Ἀττικῆς Τετραπόλεως, ἐξησφαλίζετο τώρα ὄχι μόνον κατὰ τὴν τρίτην, κυριωτάτην αὐτῆς πόλιν, τὴν πόλιν Μαραθῶνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τετάρτην, τὴν

Προβάλινθον, ἡ ὁποία πολλάκις ὑπετέθη ὅτι ἔκειτο μᾶλλον εἰς τὴν δυτικωτάτην γωνίαν τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος περὶ τὸ νῦν Μετόχι τοῦ Βρανᾶ, πρὶν τοποθετηθῇ εἰς τὴν μόνην προσήκουσαν εἰς αὐτὴν θέσιν ἔξω τῆς κυρίας Μαραθωνίας χώρας, εἰς τὴν ἱκανῶς εὐρύχωρον καὶ αὐτὴν προπεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Ἡ πεδιὰς αὕτη εἶναι ἡ περὶ τὸν νεώτατον συνοικισμὸν τῆς Νέας Μάκρης, κατὰ τὸ 32ον χιλιόμετρον τῆς ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῶν Μεσογείων εἰς Μαραθῶνα ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Μικροῦ λεγομένου ἕλους τοῦ Μαραθῶνος, ἢ τῆς Μπρεξίζας ἄλλως, μέχρι τοῦ σημερινοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ δὲ Προβάλινθος δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ καμία πλέον ἀμφιβο-

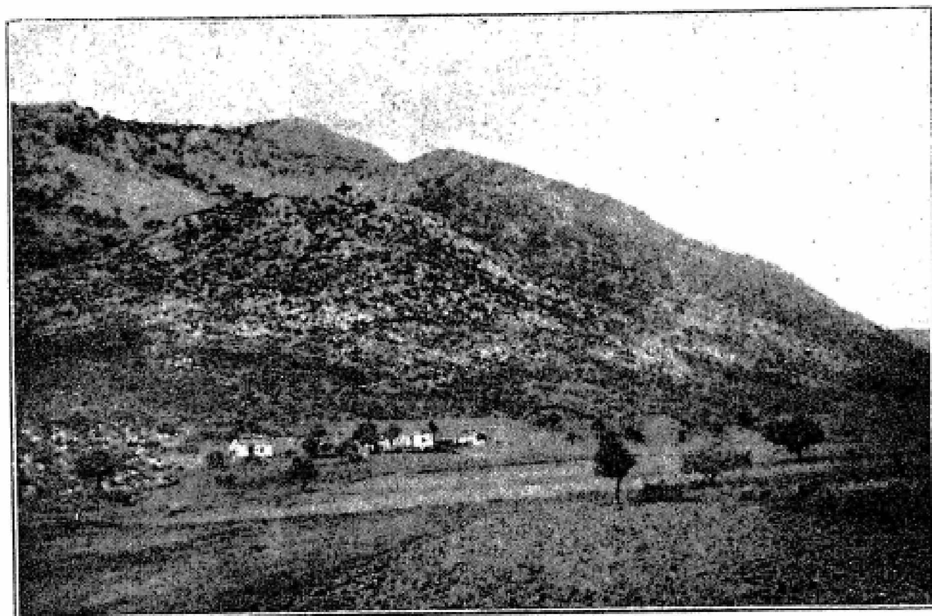

Εἰκ. 1. Ὁ Μαραθὼν (κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Κουρτίου καὶ Κάουπερτ).

λία σήμερον ὅτι κατεῖχε τὴν καλλίστην ἐν τῇ προπεδιάδι ταύτῃ θέσιν, ὀλίγον ὑψηλότερα τῆς Νέας Μάκρης πρὸς τὸ βουνόν, καὶ εἰς τοὺς χαμηλοὺς πόδας αὐτοῦ, γεώδεις καὶ πλήρεις ἡμέρων δένδρων, ὅπου Μετόχιον πάλιν τῆς Μονῆς Πεντέλης ὁρίζει τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς ἀρχαίας τοῦ τόπου πόλεως διά τινων ἀρχαίων λειψάνων της. Ἡ μόνη καθ' ἅπασαν τὴν ἐν λόγῳ περιφέρειαν καθαροῦ ποσίμου ὕδατος πηγή, ἐνδεικτικὴ καὶ αὐτή, εἴπερ τι ἄλλο, θέσεως ἀρχαίου οἰκισμοῦ, εὑρίσκεται ἐπίσης περὶ τὰ λείψανα ταῦτα. Περὶ τὸ Μετόχιον ὅμως τοῦ Βρανᾶ, δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ καμίαν ἀρχαίαν πόλιν, τὰ δὲ

δῆθεν λείψανα τοιαύτης ὑπὸ τὴν συνεχίζουσαν τὰ μικρὰ ὑψώματα τοῦ Βρανᾶ βορείαν τοῦ ὄρους Ἀγριελίκι πλευράν, εἶναι κατὰ ἀλήθειαν λείψανα τῶν ἐπιτυμβίων μόνον στηλῶν τῆς νεκροπόλεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος, ἥτις κεῖται ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τοῦ αὐτοῦ ὄρους κάτωθεν τῆς ἐπὶ βραχώδους ράχεως αὐτοῦ ὑψουμένης ἀκροπόλεως. Ἄλλο δὲ οὐδὲν λείψανον οἰκισμοῦ ἀρχαίου ἐνταῦθα ὑπάρχει, καὶ κακῶς ἐπίσης ἐπιστεύθη ὅτι καὶ πόσιμον ὕδωρ αὐτόθι παρέχει ὁ χείμαρρος ὁ ἐκ τῆς χαράδρας τοῦ Διονύσου, ἢ τῆς Ραπετόζας ἄλλως, παρὰ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ἐκβάλλων. Τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ ὅταν ἀφθονώτερον ὑπάρχῃ, εἶναι ἐλάχιστον, οὐδὲ διὰ μικρότατόν τινα συνοικισμὸν ἐπαρκές. Τοὐναντίον ὕδωρ ἀφθονώτατον, ἀπαραίτητον δὲ διὰ τὴν ὕπαρξιν ἀρχαίας πόλεως, ὑπάρχει πραγματικῶς, μόνον ἔξω τῆς ξηροτάτης πέριξ τοῦ Μετοχίου Βρανᾶ περιφερείας, ἐκεῖ ὅπου ἕνεκα τῆς ἀκροπόλεως πρέπει ἀναμφισβητήτως νὰ τεθῇ καὶ ἡ πόλις Μαραθών, κάτωθεν δηλονότι αὐτῆς ὡς εἶπα. Αὕτη δὲ ἡ πόλις εἶναι ἡ ὁποία, ἐντοπισθεῖσα πρῶτον ὑπὸ τῶν ζητησάντων αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης, ὅπου δι' οὐδένα λόγον θὰ ἐπετρέπετο νὰ ὑποτεθῇ ὑπάρξασά ποτε ἀρχαία πόλις· μετακινηθεῖσα δὲ ἐντεῦθεν ἔπειτα εἰς τὸ νεώτατον χωρίον ἡ Μαραθώνα, ὅπου οὐδὲν ἴχνος ἀρχαίου οἰκισμοῦ παρετηρήθη ποτέ, καὶ ἐκ τῆς Μαραθώνας πάλιν εἰς τοῦ Βρανᾶ τὸ Μετόχιον, εὑρῆκε μόλις ἐν τέλει τὴν ὁριστικὴν καὶ μόνην ἀληθῆ θέσιν της χάρις εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀκροπόλεώς της. Ὁ Μαραθών, ἡ πόλις, ἥτις ἐκ τοῦ τόπου καθόλου Μαραθῶνος διὰ τὴν βοτάνην αὐτοῦ ἴσως τὸ μάραθον ἢ μάραθρον ἢ μάλαθρον οὕτως ὠνομάσθη, ἂν δὲν συνέβη καὶ τὸ ἐναντίον, ἐκ τῆς διὰ τὸ παρ' αὐτὴν φυόμενον μάραθον αὖθις, Μαραθὼν κληθείσης πόλεως νὰ ὀνομασθῇ οὕτω καὶ πᾶς ὁ τόπος, ὁ Μαραθὼν λέγω ἡ πόλις κατελάμβανε τὴν ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὅπως καὶ μόνον ἦτο δυνατόν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ βουνοῦ μέχρι τοῦ ἕλους ὁμαλὴν ὑπώρειαν. Ἡ ὑπώρεια αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὴν στενὴν πάροδον ἀπὸ τὴν προπεδιάδα τῆς Προβαλίνθου εἰς τὸ πεδίον τοῦ Μαραθῶνος. Ὡς πάροδος δὲ ἄλλως μεταξὺ τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς πόλεως ἅμα μετ' αὐτοῦ ἐξ ἑνός, τῆς θαλάσσης δὲ ἐξ ἑτέρου, ἥτις ὀκτακόσια μόνον μέτρα ἀπέχει τῆς πόλεως, παραμένει ὁ στενὸς οὗτος τόπος καὶ ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ νῦν ἕλος ἀναμφιβόλως, καθὼς ἐκ πολλῶν τεκμηρίων ἐξάγεται, δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο σημασίαν τινὰ διὰ τὴν μάχην, τὴν παράταξιν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀντιπάλων στρατῶν πρὸς τὴν μάχην, πρὸς τὰ καθέκαστα τῆς ὁποίας συγκεντρώνεται πᾶσα ἡ προσοχή μας, ὅταν τὸ μαγικὸν ὄνομα: Μαραθών! ὅπως λέγει ὁ Βύρων προφέρωμεν. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἶναι γνωστόν, περὶ τῶν δύο τοὐλάχιστον ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ Μαραθῶνος πόλεων ἀρχῆθεν δὲν ὑπῆρξεν ἀμφιβολία ἢ διχογνωμία ποῦ ἔκειντο, διὰ τοῦτο εἶπα ὅτι τελείως βεβαιώνεται καὶ

συμπληροῦται πλέον ἡ τοπογραφία τοῦ Μαραθῶνος. Αἱ δύο ἐν λόγῳ πόλεις εἶναι ἡ Οἰνόη, τῆς ὁποίας τὴν θέσιν καὶ τὸ νῦν ὄνομά της Νοινόη τελείως ἐξασφαλίζει (Ν-Οἰνόη κατὰ μετάβασιν τοῦ γράμματος ν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου «τὴν» εἰς τὴν ἐκ φωνήεντος ἀρχίζουσαν ὀνομαστικὴν τοῦ ὀνόματος), καὶ ἡ ἐκ τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Παυσανίου καλῶς γνωστὴ Τρικόρυνθος, παρὰ τὴν μυθικὴν Μακαρίαν τὸ ὄνομα πλουσίαν πηγήν, τὸ «Μεγάλο Μάτι» τοῦ σημερινοῦ μικροχωρίου Κάτω Σοῦλι, παρ' αὐτὴν τὴν ρίζαν τοῦ βραχωδεστάτου βουνοῦ Σταυροκοράκι. Τῆς τοπογραφίας δὲ τοῦ

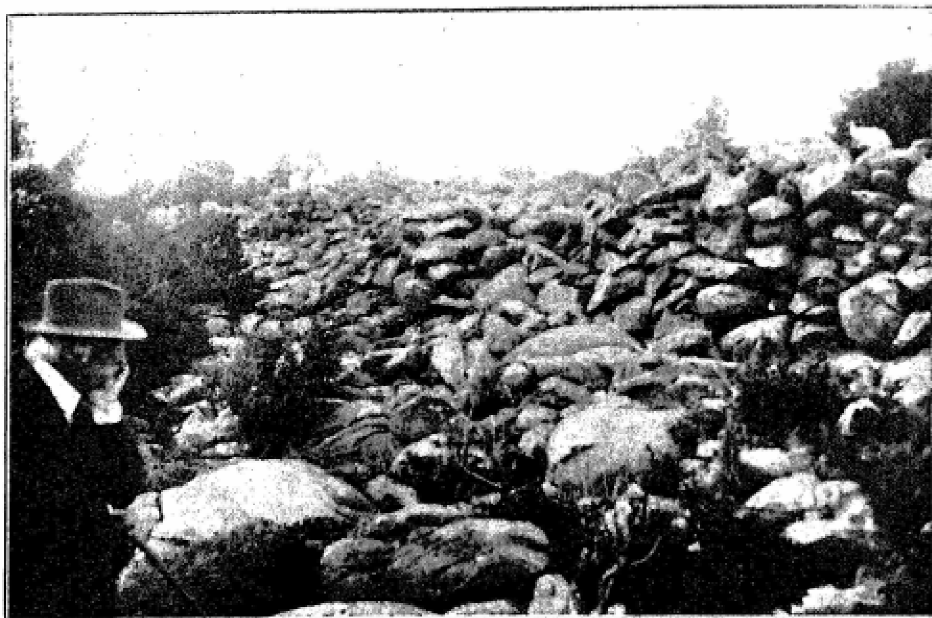
Εἰκ. 2. Ἡ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολις τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος.

τόπου ἡ ἀσφαλῶς πλέον ἐπιτευχθεῖσα συμπλήρωσις, ὡς κυριωτάτου ὅρου τοῦ πολεμικοῦ πρὸς αὐτὸν συνδεομένου γεγονότος, εἶναι οὐσιωδεστάτη συμβολὴ πρὸς διευκρίνησιν ἀμφισβητουμένων τινῶν σημείων αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος, ἡ περὶ ὧν συζήτησις, ἡ ἔρις μᾶλλον, δὲν ἔληξεν ἔτι[1].

Ἀλλὰ περὶ τούτων πάντων διέλαβα ἐγὼ ἐπαρκῶς πρὸ ἱκανοῦ χρόνου, δημοσιεύσας τὸ 1928 μελέτην περὶ αὐτῶν, καρπὸν ταύτην τῶν πρώτων

[1] Ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἄρθρον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συγγραφέως Sir Frederic Maurice δημοσιευθὲν ἄρτι ἐν Journal of Hellenic Studies τοῦ 1932 Part I σ. 13-24, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως οὐδὲν σχεδὸν εἶναι ὀρθόν, καθὼς ζητῶ νὰ δείξω τοῦτο ἐν μελέτῃ μου ὅσον οὔπω δημοσιευομένῃ.

μου ἐν Μαραθῶνι ζητήσεων καὶ τῆς ἀνασκαφικῆς αὐτόθι ἐργασίας κατὰ τὸ ἔτος 1926[1]. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξετέλεσα δαπάνῃ τοῦ Ὑπουργείου καὶ διά τινος δωρεᾶς τοῦ ἐν Λονδίνῳ ὁμογενοῦς κ. Ἀλεξάνδρου Μητσοτάκη, ὅστις καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν Δίῳ κατόπιν ὑπ' ἐμοῦ ἐπιχειρηθείσης ἀνασκαφῆς δαπάνῃ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἅμα Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου, πρὸς κτίσιν ἑνὸς ἀπαραιτήτου μικροῦ μουσείου εἰς τὴν πολυτελεστάτην ἐκείνην ἀρχαίαν Μακεδονικὴν πόλιν, ἄλλην Ὀλυμπίαν τῆς βορείας Ἑλλάδος, προσέφερε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του δι' ἐμοῦ 30 χιλιάδας

Εἰκ. 3. Τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος.

δραχμῶν. Τὴν εὐκαιρίαν δὲ ἐκείνην ἐπωφελούμενος ἠδυνήθην τότε ἀρκετὰ πράγματα νὰ ἐρευνήσω ἐν Μαραθῶνι, λόγου ἄξια διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ τόπου, τάφον τινὰ πρῶτον παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, συλημένον βεβαίως πρὸ πολλοῦ, ἴσως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἤδη, ἀλλὰ καὶ πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων, καθὼς καλῶς ἐπληροφορήθην, ὑπὸ γαιοκτημόνων ἐν Μαραθῶνι ἀνασκαλευθέντα δι' ἀρκετῶν ἐργατῶν· εἶτα εἰς ἄλλην θέσιν τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ἀγροκτήματος

[1] Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πρώτου ἔτους τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1926/27) ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου, παρουσιασθεῖσα πρῶτον εἰς τὸ ἕκτον Διεθνὲς συνέδριον τῶν ἱστορικῶν, τὸ συγκροτηθὲν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1928 ἐν Ὄσλῳ τῆς Νορβηγίας.

τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς Ρηγίλλης παρὰ τὴν ἀκροτάτην γωνίαν τῆς ἐν εἴδει ὑπερμεγέθους σταδίου μικρᾶς κοιλάδος, τῆς καλουμένης σήμερον Αὐλώνας, ἤτοι Αὐλῶνος ἀληθινοῦ κατὰ τὸ ἀρχαῖον, καὶ τρίτον εἰς τὴν θέσιν «νησί», ἤτοι πραγματικὴν νῆσον τοῦ Μικροῦ ἕλους τὰ ὑπὸ τοῦ πάλαι ποτὲ ἐν Ἀθήναις Γάλλου προξένου κατὰ τὸ 1792 τὸ πρῶτον παρατηρηθέντα λείψανα πολυτελῶν τοῦ Ἡρώδου μνημείων, κατὰ τὸ βορειανατολικὸν τοῦ ἕλους τμῆμα παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐντελῶς τῆς θαλάσσης καὶ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ σημερινοῦ ἀγκυροβολίου πλοιαρίων δι᾽ ὅλην τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος· ἐξ οὗ σημείου ἄρχεται καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Κυνοσούρας ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἀσφαλιζόμενος τοῦ Μαραθωνίου κόλπου μυχός. Μόνον ἐκ τῶν λειψάνων τούτων, ἐξ ὧν ὁ Φωβὲλ μετεκόμισε τότε εἰς τὴν πατρίδα του τὰς ἐν τῷ Λούβρῳ νῦν ἀποκειμένας προτομὰς τοῦ Ἡρώδου καὶ συγχρόνων του αὐτοκρατόρων Ρωμαίων, δὲν εἶχα πλέον τὴν εὐτυχίαν ν᾽ ἀποκομίσω εὕρημά τι ἐπίσης ἀξιόλογον, καὶ πολύτιμον μάλιστα, ὡς τὰ τοῦ Φωβέλ. Μὲ εἶχαν προλάβη οἱ δραστήριοι τοῦ ξένου ἐκείνου νεώτεροι μιμηταί, ἐγχώριοι αὐτοὶ ἀρχαιοθῆραι, ἀφήσαντες κατὰ χώραν κατατεμαχισμένα κολοσσιαῖά τινα μόνον μάρμαρα, μέλη ἀρχιτεκτονικὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν τοῦ Ἡρώδου κτισμάτων, ὅσα δὲν ἠδύναντο οἱ ἀσυγκίνητοι αὐτοὶ ἄνθρωποι νὰ μετακομίσουν εἰς τὰς ἑστίας των διὰ τὰς εὐτελεῖς οἰκιακάς των χρήσεις.

Ἀλλ᾽ ὅσον ὄφελος κατόπιν ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου εἰς τὸν ἱερὸν Μαραθῶνα προσεπορίσθην, παρακολουθῶν τὰ ἐκεῖ μὲ πᾶσαν ἀγάπην καὶ θερμὸν πάντοτε ὡς εἶναι ἑπόμενον ἐπιστημονικὸν διαφέρον, τοῦτο ὀφείλω εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν πρὸ πάντων ἐργασίαν ἐκεῖ, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος δυνατὴν κατέστησε τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἡ πρόθυμος ὑποστήριξις. Καὶ μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἐνθυμοῦμαι τοὺς θερμοὺς λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ προώρως ἐκ τῶν ἐνταῦθα μεταστὰς ἀλησμόνητος Πρόεδρος αὐτῆς συνώδευσε τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐπικουρίας τῆς Ἑταιρείας καὶ εἰς τοῦ Μαραθῶνος τὸ ἔργον, ὅπως εἰς τόσα ἄλλα. Ἡ ἐργασία ἐκεῖ, ἀπὸ προπέρυσιν ἤδη συντονώτερον αὖθις ἀρχίσασα, διὰ νὰ γίνῃ ὡς πρός τινα πράγματα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀρτιωτέρα, κατέστη πλέον καὶ αὐτὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας σταθερὰ φροντίς. Καὶ εἶναι καιρὸς νὰ μὴ μείνῃ πλέον εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀνεξέταστον ὅ,τι ὑπελείφθη ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς αὐτὸν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἀκόμη. Διότι ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς μας εἶναι κατὰ μοιραίαν ἀνάγκην ὁ ἕνας κακὸς ἐχθρὸς τῶν μὴ ἐξαντληθέντων βέβαια ἀκόμη ἀρχαίων ποὺ κρύπτονται εἰς τοὺς κόλπους της, ἀλλ᾽ ὁσημέραι ἐπικινδύνως ἐξαντλουμένων. Καὶ δὲν εἶναι τόσον ἡ διὰ τὰ σπαρτὰ τῶν ἀγρῶν καλλιέργεια ὁ κύριος ἐχθρός των, ἀλλ᾽ ἡ ἀμπελοφυτεία πρὸ πάντων καθὼς ἐννοεῖ ἕκαστος ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐδάφους διὰ τὰς ἀμπέλους καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν κατόπιν. Εἰς

δὲ τὸν πολυστάφυλον Μαραθῶνα, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἡ ἀμπελοφυτεία τόσον ἐντατικὴ εἶναι, ὥστε αὐτὴ κατέστη, καθὼς πολλαχοῦ παρετήρησα, τῆς καταστροφῆς ἡ αἰτία διὰ πάντα τὰ ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ὁρατὰ ἀρχαῖα. Ποικίλα μαρμάρων ἐξειργασμένων τεμάχια, σημεῖα ἀλάνθαστα μνημείων ἀξιολόγων βέβαια τῆς ἀρχαιότητος, ἐκεῖ κειμένων πολλαχοῦ ὅπου μόλις τὸ 1925 καὶ 1926 ἀνέπαφα εἶχα εὕρῃ αὐτά, ἀργότερον δὲν ἐπανεῦρον πλέον. Τὰ ἐξαφανίζει αὐτὰ ὄχι μόνον ἡ φύτευσις ἤδη τῆς ἀμπέλου ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' ἔτος τῶν ἀμπελώνων διπλῆ ὡς γνωστὸν σκαφή. Οἱ δὲ νέοι εἰς τὴν χώραν προσελθόντες καλλιεργηταὶ κήπων καὶ ἀμπελώνων, ἡ εὐλογία βεβαίως τῆς γῆς εἰς χέρσα ἢ τελματώδη ἐδάφη, ὁποῖα ἀκριβῶς εἶναι, τελματώδη δηλαδὴ πρὸ πάντων, τοῦ Μαραθῶνος τὰ ἐδάφη, ἀκουσίως, ἀλλὰ μοιραίως ηὔξησαν τὸ κακόν. Ἀλλὰ ποῦ θὰ ἦτο δυνατὸν ὁ θερμουργὸς νέηλυς γεωργὸς ἢ κηπουρὸς ἢ ἀμπελουργὸς νὰ σταματήσῃ τὸ ἄροτρον ἢ τὴν σκαπάνην του, διὰ νὰ σώσῃ, ὅ,τι εἰς τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ συναντᾷ ἀνθιστάμενον; Εἰς σπουδαιότατον διὰ τὰς ἐμὰς ζητήσεις τόπον, εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν παρεπάνω νεκρόπολιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος, ὑπὸ τὰς ὄψεις μου σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν ἐπιτύμβιαι ἐνεπίγραφοι στῆλαι, ἐν αἷς ἕνα ὄνομα πολλάκις ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, καὶ τὸ σχῆμα ἀκόμη τῶν γραμμάτων, δύναται νὰ εἶναι πολύτιμος συμβολὴ πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἐρευνητοῦ εἰς τὰ ζητήματά του. Ἐγὼ εἶχα ἑτοιμάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ μίαν περαιτέρω ἐξέτασιν, εἰς ἕνα σημεῖον ὅπου ὑπὸ τὴν σκαπάνην εἶχε παρουσιασθῇ εὐμέγεθες μνημεῖον. Ὅταν ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπανῆλθα καιρόν τινα μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας, οὐδὲ τεμάχιον πλέον εὗρῆκα ἐκ τῶν ἐξορυχθεισῶν ὑπὸ τοῦ λιθολόγου στηλῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις ἀσφαλῶς ἐβεβαιώθην ὅτι ἔσωζον σειράς τινας γραμμάτων. Φαντάζεσθε τὴν θλῖψιν καὶ τὴν ἀδημονίαν μου. Καὶ ὅμως τὸ κακὸν τοῦτο σπανίως μόνον περιορίζεται, διότι, διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς, ποτὲ καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν ἐμποδίζεται.

Τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν προπερυσινὴν καὶ τὴν τοῦ λήξαντος ἔτους ἐργασίαν ἡ ἀξιάγαστος μόνον καλὴ θέλησις καλλιεργητῶν δὲν μὲ ἐστέρησεν ὠφελημάτων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς, ἄνευ τῶν ὁποίων αὕτη οὐδὲ νὰ ἐπιχειρηθῇ ὅλως θὰ μοῦ ἐδίδετο καιρός. Τὴν χάριν αὐτὴν ὀφείλω εἰς τρεῖς φιλοπονωτάτους τῆς Νέας Μάκρης γεωργοὺς ἅμα καὶ κηπουροὺς καὶ ἀμπελουργούς, τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος κ. Νῖκον Καραβασίλην, τὸν παντοτεινὸν ἄλλως καὶ περὶ πάντα παραστάτην καὶ βοηθόν μου ἐν Μαραθῶνι, τὸν κ. Τάσον Τσίρκον, τὸν κ. Χαρίτωνα Μαυρίκιον καὶ τὸν κ. Χαράλαμπον Ἐμεῆν. Αὐτοὶ ὄχι μόνον μὲ προϊδέασαν ποῦ ἔμελλαν νὰ σκάψουν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπληροφόρησαν ἀμέσως περὶ τοῦ τί ἀπεκάλυπτον ἐν τῷ καλλιεργουμένῳ ἐδάφει πρὶν ἐγὼ φθάσω ἐπὶ τόπου, ἀφοῦ δὲν δύναμαι βέβαια νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰς ἐργασίας των πρὶν παρουσιασθῇ τοιαύτη ἀνάγκη, καὶ μὲ

διευκόλυναν ἔπειτα παντοιοτρόπως νὰ προσθέσω ἐγὼ εἰς τὴν ἰδικήν των ἐργασίαν τὴν ἰδικήν μου. Ὁ Μαραθὼν ἔχει τὰς δυσκολίας του πρὸς διαμονὴν ἐκεῖ καὶ ἐπὶ ἡμέρας τινὰς μόνον διαρκῶς, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως κατοικίας πρὸ παντός. Ἀλλὰ τὸ μέγα ἐμπόδιον ἐκεῖ πρὸς διαρκεστέραν διαμονὴν εἶναι πάντοτε τὸ ἀνθυγιεινὸν τοῦ τόπου ἕνεκα τῆς ἑλονοσίας. Περίφημοι ἦσαν ἐκεῖ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ ἐμπίδες, ἕνα ἰδιαίτερον εἶδος φαίνεται τῶν πυρετογόνων κωνώπων.

Περὶ τῶν τελευταίων ὅμως τούτων ἐν Μαραθῶνι ἐργασιῶν μου δὲν ἀνέβαλα νὰ δημοσιεύσω ὅ,τι ἔπρεπε, εἰμὴ ἕνα μόνον μῆνα μετὰ τὸν Μάϊον, καθ᾽ ὃν κατ᾽ ἀνάγκην ἔσπευσα καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἕνεκα τῶν ἀπειλητικῶν πυρετῶν νὰ διαπεράνω οὕτως, ὥστε μεταβαίνων ἐκεῖ ἀπὸ βαθείας πρωΐας ἐνωρίς, καὶ τὴν ἑσπέραν αὐθημερὸν νὰ ἐπιστρέφω. Προσβληθεὶς τὴν 21ην ἤδη Μαΐου ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἠναγκάσθην καὶ εἰς τὸ Δῖον κατὰ τὸ θέρος νὰ μὴ μεταβῶ, εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο σπουδαῖον πεδίον τῆς ἐργασίας, δι᾽ ἣν ἀπὸ τοῦ 1928 κατ᾽ ἔτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία πρώτη εὐθὺς μοῦ παρασκευάζει τὰ μέσα μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ὑπουργείου ὡς προεμνήσθην. Τῆς ἐν Μαραθῶνι ἐργασίας μου τἀποτελέσματα δὲν ἐβράδυνα διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος ἤδη νὰ καταστήσω γνωστὰ διὰ δύο μου δημοσιευμάτων τοῦ μὲν ἑνὸς ὡς Ἀνακοινώσεως ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐπιγραφὴ ἐκ Μαραθῶνος, συμπληρωθείσης ἀργότερα διὰ νὰ καταχωρισθῇ κατὰ Ἰούλιον ἐν τῷ τότε ἐκτυπωθέντι τοῦ Μαΐου τεύχει τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς· τοῦ δὲ ἄλλου ὡς ἄρθρου μου, περὶ τὰ Χριστούγεννα μόλις συμπληρωθέντος διὰ τῶν μετὰ τὸ φθινόπωρον ἐν Μαραθῶνι τελευταίων μου παρατηρήσεων ἐν τῷ τότε ἐκτυπωθέντι Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους 1933, ὑπὸ τὸν τίτλον: Ὁ δισεκατομμυριοῦχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν Ἡρώδης Ἀττικός. Εἰς τὰ δύο μου διὰ τοῦτο προηγηθέντα τῆς σήμερον ἡμέρας δημοσιεύματα θὰ παραπέμψω περὶ πασῶν τῶν ἰδιαιτέρων λεπτομερειῶν τῆς ἐρεύνης μου· (διὰ τὴν περυσινὴν ἀνασκαφὴν τὴν γενομένην ἐπιμελείᾳ ἐμοῦ, ἀλλὰ φροντίδι καὶ δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὰ ὁδοιπορικὰ ἔξοδα παρέχοντος τοῦ Ὑπουργείου). Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως, γενικῶς λαμβανόμενα, θὰ ἐκθέσω μετ᾽ ἀκριβείας καὶ ἐδῶ.

Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι αὕτη ἦτο ἡ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολίν της ὡς εἰκός, πρὸ τῶν ποδῶν δηλαδὴ αὐτῆς ὑπώρεια, μέχρι τῆς ἐπαφῆς ἀκριβῶς ταύτης πρὸς τὸ ἕλος. Τὸ ἕλος τοῦτο περιτράνως πλέον ἀπεδείχθη κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη μῆνας τοῦ λήξαντος ἔτους, τελειωτικῶς δὲ κατὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ὑπῆρχε. Ἐγὼ εἶχα πεισθῇ περὶ τούτου, ὅτε ἀκόμη εἶχα κατὰ τὸ 1926 καταδείξῃ ὅτι ἡ πόλις ἕνεκα τοῦ ἀπαραιτήτου δι᾽ αὐτὴν ποσίμου

ὕδατος δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ ἐγγύτατα ἀκριβῶς αὐτοῦ νὰ οἰκισθῇ, ἀφοῦ εἰς πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ὄρος Ἀγριελίκι καὶ τὸν δυτικὸν καθόλου τόπον τοῦ Πεδίου τοῦ Μαραθῶνος οὐδὲ μικροτάτη πηγὴ τοιούτου ὕδατος ὑπάρχει, οὐδὲ φρέαρ δὲ ἀκόμη ἦτο δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ ἀνορυχθῇ, πλὴν μόνον δι᾽ ἐλαχίστην ποσότητα, κακὴν δὲ ποιότητα καθ᾽ ἅπασαν τὴν ὑπώρειαν, ἤτοι καθ᾽ ὅλην τὴν βορείαν τοῦ ὄρους πλευρὰν μέχρι καὶ τοῦ Βρανᾶ καὶ τῆς Αὐλῶνας ὅπου ξηρότατον ὅλως διόλου εἶναι τὸ ἔδαφος. Ἤδη δὲ διὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐδὲ περὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηναίων ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ ποτε ὡς ἐκεῖ δῆθεν στηθέντος, ὡς ἠξίωσέ ποτε ἐρευνητής τις, πλὴν τῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες καθίστων τὴν πρότασιν ταύτην ἀπαράδεκτον, ὡς κατέδειξα ἐν τῇ κατὰ τὸ 1928 δημοσιευθείσῃ μελέτῃ μου.

Τὸ ὕδωρ της ἡ πόλις εἶχε προχειρότατον, ἄριστον δὲ καὶ ἄφθονον πρὸ τῶν ποδῶν της ἐν τῇ ρυακίου μικροῦ δίκην πηγῇ Μάτι, ἐν τῇ παρυφῇ τοῦ ἕλους, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν ἐκεῖ νὰ ὑπάρχῃ. Ἅπας ὁ τοῦ νῦν ἕλους χῶρος μέχρι θαλάσσης ἦτο τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως. Τὰ ἀποχετευτικὰ τοῦ Ἡρώδου ἔργα, ὡς ὠνόμασα τότε αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψα τὸ 1926 εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ἕλους μέρος παρὰ τὴν θάλασσαν, μοῦ ἔδιδαν τὸ δικαίωμα νὰ εἰκάσω τοῦτο ἀσφαλῶς τότε ἀκόμη. Καὶ νὰ διαπιστώσω δὲ συνάμα ὅτι ὄχι μόνον ἐπὶ Ἡρώδου, ὡς φαίνονται δεικνύοντα τὰ ἀντιπλημμυρικά του ἔργα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς κλασικοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους ἑλώδης δὲν ἦτο δυνατὸν ν᾽ ἀφεθῇ νὰ μείνῃ ἢ νὰ γίνῃ ὁ τόπος. Ἡ τάφρος αὕτη ἦτο ἐν ἀληθείᾳ πραγματικὴ διῶρυξ εἰς ἣν καὶ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα εἰσήρχοντο διὰ νὰ καθιστοῦν αὐτὴν ἀσφαλῆ λιμενίσκον τῶν μικρῶν πλοιαρίων, προσδενομένων ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ προλιμὴν θέσιν εὕρισκε πρὸ τῆς ἀκτῆς διὰ μόλου, ὅστις οὐδὲ σήμερον ἔχει ἐκλίπῃ ἐντελῶς, ὡς ἁλιεῖς μὲ ἐβεβαίωσαν.

Τὴν εἰκασίαν μου ἐκείνην κατέστησε, πιστεύω, ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν ἡ δαπάνη τοῦ δισεκατομμυριούχου τῆς Ἀμερικῆς τοὐλάχιστον, ἂν μὴ τῶν νέων Ἀθηνῶν, τοῦ Ροκφέλλερ, χάριν ἐξυγειάνσεως τοῦ τόπου ἀποστράγγισις τοῦ ἕλους κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ἡ συντελεσθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον φθινόπωρον.

Ἀλλ᾽ αὗται ἀκριβῶς εἶναι αἱ λεπτομέρειαι, περὶ τῶν ὁποίων εἶπα ὅτι τὰ δέοντα ἔγραψα εἰς τὰ μνημονευθέντα δύο μου δημοσιεύματα.

Ἐδῶ δὲ τοῦτο μόνον ἔτι ἔχω νὰ προσθέσω, ὑπαγορευθέν μοι ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦτον γενομένης ἀκολούθου παρατηρήσεως ἐν Μαραθῶνι, χάριν τῆς ὁποίας καὶ ἐκλήθην ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ παραστάτου μου προέδρου τῆς κοινότητος Νέας Μάκρης, διὰ νὰ μοὶ δώσῃ εὐκαιρίαν νὰ μελετήσω τὸ πρᾶγμα.

Ὁ ἐκχερσωθεὶς ὀκτακοσίων στρεμμάτων χῶρος τοῦ ἕλους, ἀπεδείχθη ἐμπεποτισμένος ἅλατος τῆς θαλάσσης, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπίδεκτος ἀμέσου τοὐλάχιστον καλλιεργείας, μολονότι δύναται καὶ αὐτὴ ἀργότερα νὰ ἐπιτύχῃ, λαμβανομένων πρῶτον μέτρων τινῶν ἄλλων θεραπείας τοῦ κακοῦ ἐπί τινα

χρόνον. Ἡ φθορὰ ὅμως τοῦ ἐδάφους ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διὰ τοὺς ἐγγύτερον πρὸς τὴν μεγάλην διώρυγα, καὶ ὄχι τάφρον ἁπλῆν, κειμένους ἀγροὺς — περὶ τῶν ὁποίων εἶναι τώρα ὁ λόγος, διότι ὁ παρὰ τὸ ἕλος ἄλλος χῶρος ἔχει ἀγαθὴν γῆν καὶ διὰ τοῦτο καλλιεργεῖται ἤδη — μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ὑπάρξεως τῆς διώρυγος ὡς ἐσωτερικοῦ λιμένος τοῦ ἐπινείου, ὅστις ἐκ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατά του ἐδέχετο, ὄχι δὲ βεβαίως ἕνεκα τῆς γλυκείας ἐν τῇ παρυφῇ τοῦ ἕλους ἀναπηδώσης μεγάλης αὐτοῦ πηγῆς. Πραγματικῶς ἡ πηγὴ αὕτη ὅσον καὶ ἂν καὶ τὸ θέρος ἀκόμη καὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι ἄφθονος καὶ οὔτε ἐλαττοῦται κατὰ τοὺς ξηροὺς μῆνας οὔτε αὐξάνει κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντιλαμβάνομαι τώρα, ἀποτελεῖ ὅμως ἀσθενὲς μόνον σχετικῶς ρυάκιον, περιλαμβανόμενον εἰς μικρὸν αὐλάκιον, διὰ νὰ ἐκρεύσῃ εἰς τὴν ὀκτακόσια μόνον μέτρα ἀπέχουσαν θάλασσαν μὲ ἐλαφρὰν ἐπίσης κλίσιν. Ἡ τάφρος λοιπὸν ἡ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς κυριωτέρας αἰτίας τοῦ τέλματος δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ μεγάλη διῶρυξ καὶ ἐπὶ προβλέψει ἀκόμη πλημμυρῶν μεγάλων ἕνεκα πολυομβρίας ἀσυνήθους, ὡς τοῦτο κατὰ καιροὺς παρατηρεῖται ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀλλ' οὔτε καὶ εἰσέδυεν, ἡ νῦν κάλλιστα σωζομένη καὶ καλῶς τὰ χείλη ἔχουσα στερεωμένα μὲ ὡραίας ρωμαϊκῆς κατασκευῆς τοῖχον ἑκατέρωθεν, πέραν σημείου τινὸς ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Τοῦτο δὲ θὰ συνέβαινεν ἐξάπαντος ἂν ἐπρόκειτο περὶ διοχετεύσεως ὑδάτων ἐκ τοῦ ἕλους, ὧν τὸ κύριον ποσὸν καὶ τὸ μόνον μᾶλλον, καθόσον τώρα βλέπω, παρείχετο ὑπὸ τῆς μοναδικῆς πηγῆς Μάτι, καὶ ὄχι ὑπὸ ἄλλων τοῦ τέλματος ἀφανῶν. Ἡ πηγὴ δὲ αὕτη ἦτο, ὡς τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεως τῆς παρ' αὐτὴν ἐντελῶς ἱδρυμένης πόλεως, ἡ κρήνη αὐτῆς, ἀληθὴς Ἐννεάκρουνος καὶ πολὺ πλέον αὐτῆς ἴσως, πλὴν ἐὰν τὸ ὕδωρ της συνελαμβάνετο ὀλίγον ὑψηλότερα εἰς τὸ στερεὸν νῦν παρ' αὐτὴν ἔδαφος τῆς ὑπωρείας. Διὰ τοῦ ἐδάφους τούτου διέρχεται σήμερον ὀλίγα βήματα ὑψηλότερον τῆς πηγῆς ἡ δι' ἐπιχωματώσεως ἐνταῦθα κατασκευασθεῖσα δημοσία ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἡ ἐξ Ἀθηνῶν φέρουσα εἰς τὸν Μαραθῶνα.

Τὸ μνημονευθὲν ὅμως ἐπίνειον ἀπετέλει μικρὸν μόνον μέρος τοῦ νῦν — μέχρι χθὲς δηλαδὴ καὶ προχθὲς κυρίως — ἕλους. Ὁ λοιπὸς χῶρος ἅπας νοτίως αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ προάστειον τῆς πόλεως, τὸ κάλλιστον δὲ αὐτῆς προάστειον, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ γῆς ἐν γένει διὰ μίαν ὄχι αὐχμηρὰν ἐξοχικὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως, παραπλεύρως τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν· διότι καὶ τὰς λέξεις ἐπίνειον καὶ πόλις, δὲν εἶναι καμία ἀνάγκη νὰ λάβῃ τις ὡς διακριτικὰ δύο χωριστῶν ὅλως διόλου πραγμάτων ὀνόματα, ἀφοῦ ἡ πόλις ἐν γένει ἦτο παραθαλασσία, ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων μόνον τῆς θαλάσσης ἀπέχουσα, ἢ καὶ ὀλιγώτερον ἴσως, διότι δὲν εἶναι διόλου πιθανὸν ὅτι ἡ τότε ἀκτὴ ἀπεῖχεν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τόσον ὅσον σήμερα. Ἡ ἀκτὴ πᾶσα σήμερον εἶναι ἀμμόχω-

στος, πρόχωμα δὲ ἄμμου κολοσσιαῖον καλύπτει αὐτὴν ὅλην σήμερον ἀπὸ τοῦ ἐπινείου ἀκριβῶς καὶ κατωτέρω πρὸς νότον. Ἐλεύθερον οὕτω μένει μόνον τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος αὐτῆς τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ἀληθοῦς ποταμοῦ τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Χαράδρας ἀρχαῖα λεγομένης, καὶ ἀπωτέρω πρὸς τὴν στενὴν παραλίαν τοῦ μεγάλου ἕλους τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὴν Δρακονέραν. Ὁ λόγος δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἐδῶ μὲν ὑπήνεμον ὅλον γίνεται τὸ μέρος, ἕνεκα τῆς ἐπιπροσθούσης Κυνοσούρας καὶ αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ τῆς Δρακονέρας. Τοῦτο δὲ ἦτο καὶ ὁ μόνος κατὰ τῶν ἀνέμων καλῶς προστατευμένος μυχός, ὡς προανέφερα, τοῦ κόλπου τοῦ Μαραθῶνος, εἰς ὃν καὶ ὁ ἐκ τριήρων ἑξακοσίων στόλος τῶν Περσῶν εἰς ἓξ σειρὰς ἐξ ἑκατὸν τριήρων ἠδύνατο νὰ προσορμισθῇ [1] καὶ τὸν στρατὸν τῶν εἴκοσι ἢ τεσσαράκοντα χιλιάδων βαρέος πεζικοῦ καὶ ψιλῶν τοξοτῶν ἀνδρῶν του ν' ἀποβιβάσῃ. Ἐνῷ ὅλη ἡ λοιπὴ παραλία, εὐθὺς πρὸ πάντων μετὰ τὸ ἐπίνειον

[1] Πρβ. τὴν ὀλίγον γνωστὴν ἴσως, ἐξηκριβωμένην παρὰ στρατιωτικοῦ ἀνδρὸς μελέτην: Le général Arthur Boucher, La bataille de la Marne de l'antiquité, Marathon, d'après Hérodote, 1920. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ ἂν θεωρηθῇ «τυπικός», διὸ καὶ καταβιβάζεται ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος Ἄγγλου κριτικοῦ τοῦ Ἡροδότου εἰς μόνον τετρακόσια, πάλιν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι μικρός τις καὶ ἀσήμαντος, προκειμένου περὶ μιᾶς ὑπερποντίου ἐκστρατείας τῶν Περσῶν, καὶ ταύτης μετὰ τὴν οἰκτρῶς τοῦ Μαρδονίου δύο ἔτη πρότερον ἀποτυχοῦσαν παρὰ τὸν Ἄθω. Δι' ἀμφοτέρων τῶν ἀποστολῶν τούτων, τῆς τοῦ Μαρδονίου καὶ τῆς τοῦ Δάτιδος μετὰ τοῦ Ἀρταφέρνους, ἐπεδίωκεν ὁ Δαρεῖος καὶ εὐρυτέρους κατακτητικοὺς σκοποὺς ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα δὲ διὰ τῆς τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνους. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην καὶ αἱ παρασκευαὶ τοῦ Δαρείου ἦσαν μεγάλαι (Ἡροδ. VI 48. 49. 94. 95). Πάντως θὰ ἦσαν ἀντάξιαι ἑνὸς μεγάλου κράτους καὶ οὔτε ὑπερβολὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅ,τι ὁ Ἡρόδοτος λέγει (VI 95), ὅτι Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἦγον μεθ' ἑαυτῶν «πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον». Ἀλλ' οἱ Πέρσαι ἐγνώριζαν βέβαια πολὺ καλὰ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, καθ' ὧν κυρίως ἐγίνετο ἡ ἐκστρατεία, ἠδύναντο νὰ παρατάξουν ὀκτὼ ἕως δέκα χιλιάδαις ὁπλίτας. Οἱ Πέρσαι ἠδύναντο νὰ προβλέψουν καὶ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν. Ματαίως δὲν ἐσκευώρουν οἱ ἐν τῇ Περσικοῖ αὐλῇ φυγάδες Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦ βασιλέως των Ἱππίου (Ἡροδ. VI 94). Θὰ ἔπεμπον λοιπὸν οἱ Πέρσαι μόνον δέκα ἢ δώδεκα χιλιάδας περσικοῦ στρατοῦ τῆς γραμμῆς (βαρέος πεζικοῦ στρατοῦ) εἰς μίαν τόσον σπουδαίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν; Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Sir Frederic Maurice ὑπολογίζει τὸ βαρὺ πεζικὸν τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαραθῶνος εἰς δύο «μεραρχίας», ἑκατέραν ἀνὰ δώδεκα χιλιάδας ἄνδρας (Πέρσας καὶ Σάκκας), πλὴν τοῦ ἀναλογοῦντος ἐννοεῖται πολυαριθμοτέρου σώματος τῶν τοξοτῶν. Πολεμικὰ πλοῖα οἱ Ἀθηναῖοι διέθεταν τότε μόνον ἑβδομήκοντα. (Ἡροδ. VI 132). Ἀλλ' οἱ Ἴωνες προηγουμένως εἶχον παρατάξει κατὰ τῶν Περσῶν 353 τριήρεις (Ἡροδ. VI 8) ἐν τῇ νήσῳ Λάδῃ τῇ παρὰ τὴν Μίλητον. Ἄλλως δὲ τόσας θὰ εἶχαν βέβαια καὶ οἱ Πέρσαι ἐκεῖ, πάντως ὄχι πολὺ ὀλιγωτέρας τῶν 600, τὰς ὁποίας τοὺς δίδει ὁ Ἡρόδοτος (VI 9). Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαραθῶνος ὁ Περσικὸς στόλος δὲν θὰ ἠρίθμει βέβαια ὀλιγώτερα τῶν ἐν Λάδῃ ἰωνικῶν. Ἦγε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τώρα ὁ Δᾶτις καὶ τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς (Ἡροδ. VI 98).

ἀκριβῶς (πρὸς νότον) γίνεται δυσπρόσιτος καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα, διὸ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον παρέχει ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον εἰς τὰ μικρότερα ὡς ἦσαν τὰ ἀρχαῖα, οἱ δὲ βίαιοι πάντοτε σχεδὸν ἐνταῦθα ἄνεμοι ἐκβράζουσι μεγάλους ὄγκους ἄμμου εἰς τὴν καταμαστιγουμένην ὑπὸ ἀγρίων κυμάτων ξηράν.

Περὶ τὸ προάστειον λοιπόν, ἢ τὸ παραθαλάσσιον ἄλλως μέρος τῆς πόλεως, καὶ ἡ πόλις ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὴν καλλιτέραν της ὄψιν καὶ ὁ τόπος ὁ παρ' αὐτὸ νὰ θεωρηθῇ ὁ κάλλιστος ἀμέσως ἔξω τῆς πόλεως, ὅπως πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην κατεύθυνσιν ἔξω πάλιν αὐτῆς. Ἐσκέφθην διὰ τοῦτο ὅτι ὁ Ἡρώδης βέβαια δὲν ἦτο ὁ πρῶτος, ὅστις μόλις κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ᾐσθάνθη τοῦτο. Κατὰ πάντας τοὺς ἀρχαϊκοὺς αἰῶνας τῆς μεγάλης ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὄχι μόνον τῆς δόξης των, καὶ κατὰ πάντας ἔτι τοὺς προτέρους καὶ τούτων χρόνους καθ' οὓς αἱ μικροπόλεις τῆς Ἀττικῆς ὑπῆρξαν πρωτεύουσαι ἡγεμόνων καὶ ἤκμασαν βεβαίως διὰ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης χρησιμοποιήσεως τῶν πόρων τῆς χώρας τῶν γεωργικῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν, ἀντελήφθησαν οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι καὶ ὁ Ἡρώδης ἀργότερα, ὅστις τόσον ἐβοήθησεν εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἢ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν φυσικὴν ὡραιότητα ἐξωραΐσιν τῶν τόπων τῆς γενετείρας του. Τὴν σκέψιν ταύτην μοῦ ἐνέβαλεν ἡ ἀναπαράστασις καὶ τῆς Πύλης ἀκόμη τῆς πρὸ ἑνὸς πετρώδους ἄλλως ἁπλοῦ ἀγροκτήματος ἢ βοσκημάτων καταυλισμοῦ κτισθείσης, ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ρηγίλλης, ὡς ἀνέφερα, Μάνδρας τῆς Γρηᾶς σήμερον λεγομένης μεταξὺ Αὐλῶνας καὶ Νοινόης. Ἔτι βαθύτερον ὅμως ἀντιλαμβάνεταί τις τοῦτο, νοερῶς ἀναπαριστῶν τὰ πολυτελῆ καὶ πολυάριθμα μνημεῖα, δι' ὧν ὁ Ἡρώδης ἐκόσμησε τὸν τόπον ἐντὸς τοῦ σήμερον ἕλους παρὰ τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ βορειοανατολικόν του μάλιστα τμῆμα θὰ ἦτο ἄλλως ἀνθυγιεινότατον καὶ ὡς τέλμα ἀκατοίκητον, ἢ τοὐλάχιστον ἀκαταλληλότατον πρὸς τοιαύτας ἐξωραΐσεις. Παρείχετο ὅμως πρὸς τοιαῦτα ἔργα τοῦτο ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς βεβαιούμεθα καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν σπουδαίων λειψάνων τῶν ἐν αὐτῷ Ἡρωδείων μνημείων καὶ ὑπὸ τῶν λειψάνων ἔτι ἑνὸς ναοῦ γνησίων ἑλληνικῶν πιθανώτατα χρόνων. Τότε μάλιστα ἀκόμη περισσότερον πρὸς ὁμοίους σκοποὺς θὰ εἵλκυε καὶ ὁ νῦν φύσει ὡραῖος καὶ δενδρώδης τόπος παρὰ τὸ νοτιανατολικὸν πρὸ πάντων τοῦ ἕλους κράσπεδον, ὅστις καὶ μᾶλλον θὰ ἦτο τῆς αὐτῆς πόλεως τὸ κάλλιστον παρὰ τὴν θάλασσαν τμῆμα.

Πρὸς τὰς θέσεις ταύτας διὰ τοῦτο ἔστρεψα πέρυσι τὴν προσοχήν μου. Καὶ εἰς τὴν ἀπόπειράν μου ἐδῶ, δι' ἀνασκαφῆς νὰ ἐξετάσω τὰ τοῦ τόπου, ἐπέτυχα ὡς πρὸς τὰ εὑρήματα ὅσον τοὐλάχιστον περιέμενα.

Εὗρηκα δύο ἱερὰ ἀρχαῖα· τὸ ἓν Διονύσιον ἀσφαλῶς, τὸ δεύτερον Διονύσιον καὶ αὐτὸ πιθανώτατα, μέγα ὅμως, τὸ ὁποῖον προσεχῶς ἴσως κατορθώσω νὰ ἐξακριβώσω πόσον μέγα ἦτο. Ὁ ληνὸς τοῦ ἑνὸς (τὸ πατητῆρι τῶν σταφυλῶν κοινῶς), ἡ ἀρχαΐζουσα κεφαλὴ Διονύσου εἰς τὸ ἄλλο, μᾶς βεβαιώ-

νουν περὶ τίνος ἐδῶ ἐπρόκειτο. Ἕνα νόμισμα ρωμαϊκὸν τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἐκ τοῦ πρώτου μᾶς βεβαιώνει καὶ περὶ τῶν χρόνων του.

Εἰς τὸ αὐτὸ πρῶτον ὁ μέγας εἰς τὴν γῆν βόθρος διὰ τὴν τέφραν βωμοῦ μετὰ τεμαχίων ὀσταρίων, τῶν θυμάτων πάντως, δεικνύει ὅτι εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον καὶ πολλοὺς μάλιστα αἰῶνας πρὸ τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστόν, τοῦ τέλους τούτου τῆς ἀκραιφνοῦς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, εἶχε προϋπάρξῃ ἱερὸν τῶν αὐτῶν θεῶν. Περὶ αὐτοῦ ἄλλως μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης χαραγμένη τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ὄχι ἀκεραία δυστυχῶς εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή, ἥτις ὁμιλεῖ περὶ ἀνακαινίσεως τοῦ βωμοῦ ἐνταῦθα. Ἕνα δὲ μικρὸν καὶ κομψὸν ἀνάγλυφον Ἑρμοῦ καὶ Χαρίτων, ῥωμαϊκῶν χρόνων, τοῦτο ὅμως ἐξ ἄλλης τινὸς ἀδήλου θέσεως ἐνταῦθα προερχόμενον, δεικνύει ἴσως ὅτι καὶ ἄλλο τι ἱερὸν ἐκεῖ ὑπῆρχε, ἂν μὴ καὶ τῶν Χαρίτων ἴσως, τῶν ὁποίων ἄξιον θὰ ἦτο καὶ τὸ σημερινὸν ἀκόμη χαριτωμένον, αὐτόφυτον ἄλσος παρὰ τὴν ὀλίγα βήματα μόνον ἀπέχουσαν ἀκτὴν τῆς ὡραιοτάτης Μαραθωνίας θαλάσσης.

Ἀλλὰ πόλις ὁμοῦ, μὲ τὴν ἀκρόπολίν της, ἐπίνειον, προάστειον, ἱερὰ καὶ ἄλση, τὰ ὁποῖα βεβαίως ὑπῆρξαν ἐνταῦθα ὅπως καὶ σήμερον, ἔρχονται τώρα ὡς ἀπόδειξις καὶ ἄλλων πραγμάτων.

Ἐπειδὴ ἴχνος νεκροταφείου ἀρχαίου τῆς πόλεως Μαραθῶνος δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ ἐνταῦθα εἰς τὸν παρακείμενον εἰς αὐτὴν τόπον, νοτίως τοῦ ἕλους, στῆλαι δὲ μόνον ἐπιτύμβιαι εἶναι τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος κάτωθεν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ἀγριελίκι, ἐκεῖ βεβαίως δὲν ὑπῆρξε οὐδεμία πόλις ποτέ· ὁ μὲν Μαραθὼν ὡς πόλις, διότι ἡ θέσις αὕτη κεῖται πολὺ μακρὰν τῆς μόνης ἐνταῦθα ἀκροπόλεως τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθείσης ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς βραχώδους ῥάχεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀγριελίκι. Δὲν δύναται δὲ κανεὶς πλέον νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐδῶ που παρὰ τὴν ἀκρόπολιν ταύτην ἔκειτο ἴσως ἡ Προβάλινθος, διότι ἡ πόλις Μαραθὼν ἔπρεπε τότε νὰ κεῖται εἰς τὴν μόνην ὑπολειπομένην διὰ μίαν πόλιν θέσιν ἔξω τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τὴν προπεδιάδα αὐτοῦ, ἥτις δὲν εἶναι πλέον ὁ κυρίως Μαραθών. Ἡ Προβάλινθος λοιπὸν καλῶς τοποθετεῖται ἐκεῖ ὅπου ἀνωτέρω εἶπα, δυτικῶς τῆς Νέας Μάκρης καὶ εἰς τὸ Μετόχιον ἀκριβῶς τῆς Πεντέλης εἰς τοὺς ὑπερέχοντας ὀλίγον τῆς πεδιάδος καταφύτους καὶ εὐμοιροῦντας ὕδατος ἀγαθοῦ πηγῆς. Ἡ πόλις ὅμως Μαραθών, ὡς ἡ κυριωτάτη τῆς Μαραθωνίας χώρας εἴτε ἔδωκεν ὡς εἶπα εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά της εἴτε ἔλαβε τοῦτο παρ' αὐτῆς, κατελάμβανεν ἀναμφιβόλως καὶ τὴν ἐπικαιροτάτην ἅμα διὰ τὰς συγκοινωνίας ἁπάσης τῆς χώρας θέσιν καὶ τὴν ἀσφαλεστάτην ἐνταυτῷ ὡς ἐκ τῆς ὀχυρωτάτης ἀκροπόλεώς της. Αὕτη εἶναι τὸ κραταιότατον ἐν γένει ὀχύρωμα τοῦ τόπου. Ἡ Προβάλινθος ἐλαχίστην ὀχυρωτικὴν σημασίαν ἔχει καὶ οὐδεμίαν συγκοινωνιακήν, ὅπως ἀνέπτυξα τὰ περὶ αὐτῆς εἰς τὰ μνημονευθέντα δύο

δημοσιεύματά μου. Ἡ Νοινόη κεῖται εἰς τὸ περισσότερον πάντων τῶν λοιπῶν ἀπόκεντρον καὶ πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης μέρος τῆς Μαραθωνίας χώρας, δὲν σώζει δὲ καὶ κανὲν ἴχνος οἱασδήποτε εἴτε ἀκροπόλεως εἴτε ὀχυρώσεως καὶ εὑρίσκεται ἐν τελείᾳ σχεδὸν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἀνοδίᾳ. Ἡ Τρικόρυνθος τέλος οὔτε τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐγγύτητος τῆς θαλάσσης ἔχει ὅπως ἡ πόλις Μαραθών, καὶ ἄλλως δὲ μειονεκτεῖ ἕνεκα τοῦ πρὸ αὐτῆς πάντοτε ἐπικινδύνου ἕλους, τοῦ Μεγάλου ἕλους (καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦτο πλησίον τοὐλάχιστον τῆς πόλεως Τρικορύνθου ἦτο ὁπωσδήποτε μικρότερον παρὰ τώρα) καὶ διότι ἐπὶ μιᾶς μόνον ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸν Ὠρωπὸν ἔκειτο, ἀλλὰ καὶ ἀκρόπολιν ἔχει ἐπὶ τῶν βράχων της μικρὰν καὶ ἀσήμαντον μᾶλλον.

Ὅτι ἡ μὴ ὕπαρξις τοῦ μικροῦ ἕλους ἐν Μαραθῶνι, ἥτις εἶναι βεβαία πλέον, ἔχει σημασίαν τινὰ καὶ διὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ἀνέφερα ἀνωτέρω. Διὰ τὸν Μιλτιάδην μὲ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ του στηριζομένην ἐξ ἀριστερῶν κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ μικρόβουνον Κοτρῶνι, ἐφόσον ἡ δεξιὰ τῶν Περσῶν ἐστηρίζετο ἐξάπαντος εἰς τὸ Σταυροκοράκι, ἦτο ἀπαραίτητος βεβαίως πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερφαλαγγήσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἡ ὀχύρωσις ἐκ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς, ὡς τὴν προφύλαξιν ταύτην ἐννοεῖ ὁ Κορνήλιος Νέπως, διὰ κοπῆς δένδρων εἰς τὴν ἐλαιόφυτον ταύτην καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα χώραν, ἡ ὁποία γυμνὴ δένδρων μᾶλλον πρέπει πάντως νὰ ἦτο μόνον εἰς τὸν τόπον τῆς συγκρούσεως τῶν ἀντιπάλων στρατῶν. Ἀλλ' ἀπαραίτητος ὡσαύτως παρουσιάζετο ἡ τοιαύτη ὀχύρωσις — καὶ διὰ τάφρων ἴσως συγχρόνως — οὐχ ἧσσον κατὰ τὴν δεξιὰν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ πτέρυγα. Ἡ ὑπερφαλάγγησις καὶ ἐντεῦθεν, κυρίως μάλιστα ἐντεῦθεν, ἠδύνατο νὰ εἶναι εὔκολος εἰς τοὺς Πέρσας, διὰ κινήσεως ἂν μὴ τοῦ ἱππικοῦ των, τὸ ὁποῖον οὕτως ἢ ἄλλως δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ πάντως ὅμως τοῦ παρ' αὐτοῖς πολυαρίθμου σώματος τῶν ἰδίως τοξοτῶν, μαχητικοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ σημαίνοντος ἐν τῷ στρατῷ σώματος αὐτοῦ ἀντικαθιστῶντος τότε τὸ σημερινὸν πυροβολικὸν τρόπον τινά, ἀρχομένης τῆς μάχης, διὰ τῶν ἀπείρων χιλιάδων τῶν βελῶν του, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἐκτοξεύσῃ, καθ' ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας, ἂν ἡ δύναμίς του ἦτο ἀναλόγως μεγάλη [1].

Ἀλλὰ τοιαύτην ὑπερφαλάγγησιν δὲν ἀπεπειράθησαν βεβαίως οἱ Πέρσαι, ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰ καθέκαστα τῆς μάχης ἐκ τῆς ἀφηγήσεως

[1] Ἰδὲ Boucher, ἔνθα ἀνωτέρω ἐν σελίδι 25. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς ὑπολογίζει τοὺς τόξα φέροντας Πέρσας (πεζοὺς τῆς γραμμῆς ἤτοι γερροφόρους) εἰς 48 χιλιάδας ἄνδρας ἐν ὅλῳ οἱ ὁποῖοι ἐντὸς ἑνὸς λεπτοῦ ἠδύναντο νὰ ῥίψουν 200 χιλιάδας «βολάς», δηλαδὴ βέλη. Ἀλλὰ καὶ μόνον εἰς 24 χιλιάδας ἄνδρας ἂν ἀνήρχετο σύμπας ὁ πεζικὸς τῶν Περσῶν στρατός, 100 χιλιάδες βέλη κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας δὲν θὰ ἦτο μικρὰ διὰ τοὺς ἀντιπάλους των ἐνόχλησις. Περὶ τῆς παρατάξεως τῶν Περσῶν διδασκόμεθα πολλὰ ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἔφερον, καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἣν ἐν τῇ μάχῃ τὰ διάφορα σώματα κατελάμβανον.

τοῦ Ἡροδότου. Πρέπει λοιπὸν ἄράγε ἐκ τούτου νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ ὁ Μιλτιάδης καὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ στρατοῦ του πλευρᾶς τίποτε ἀπὸ μέρους τῶν Περσῶν, καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε τότε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀκριβῆ εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος περὶ ὀχυρώσεως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἑκατέρωθεν τῆς κατὰ μέτωπον παρατάξεώς του, ὅσον καὶ ἂν τίποτε περὶ τοιούτου μέτρου τοῦ Ἕλληνος στρατηγοῦ δὲν λέγει ὁ Ἡρόδοτος; Φαίνεται τοὐλάχιστον ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν εἰμὴ ὅτι ὀρθὰ εἶναι ὅσα ὁ Ρωμαῖος συγγραφεὺς μᾶς παρέδωκεν ἐκ πηγῆς ἀρχαιοτέρας βεβαίως, καλῶς πληροφορημένης, ἀρυόμενος αὐτά.

Καὶ ἡ θέσις τέλος τοῦ τεμένους τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐξελθόντες ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀποβάσεως τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐστρατοπέδευσαν, ἐξάγεται τώρα, ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος, μετὰ μεγαλειτέρας ἀσφαλείας. Ἀφοῦ ἡ παράταξις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ἀπεῖχε ὀκταστάδιον ἑλληνικὸν ἤτοι ἓν ρωμαϊκὸν μίλιον, ἓν καὶ ἥμισυ περίπου χιλιόμετρον, ἀπὸ τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἡροδότου αὖθις, τότε ἡ σύγκρουσις τῶν δύο στρατῶν ἐπῆλθεν ἀκριβῶς περὶ τὴν θέσιν, ἣν κατέχει σήμερον ὁ Σωρὸς λεγόμενος, ἤτοι ὁ τυμβόχωστος τῶν Μαραθωνομάχων τάφος[1]. Διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ δεδομένη τοῦ μεταιχμίου μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν ἀπόστασις. Ἀλλὰ τότε καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου, τὸ τέμενος τοῦ Ἡρακλέους, γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποῦ πρέπει νὰ θέσωμεν. Ἀρκεῖ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τοῦτο ὡς τόπος ἐκγυμνάσεως τῶν νέων ἐπὶ δύο ἔτη πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τῆς πόλεώς των δὲν ἦτο μὲν δυνατὸν νὰ εὑρίσκεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ χώρου ὃν αἱ ἀρχαῖαι πόλεις κατελάμβανον, ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως· ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ μακρὰν αὐτῆς· διότι στρατῶνας βέβαια δὲν εἶχαν τὰ ἱερὰ τοῦ Ἡρακλέους πρὸς στρατωνισμὸν ἐκεῖ τῶν ἐκγυμναζομένων ἐφήβων. Καὶ τότε κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐγγὺς πόλεως Μαραθῶνος πρέπει νὰ ὁρισθῇ καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλείου αὐτῆς θέσις ὀλίγον τι ἀπωτέρω τῆς ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ὑπωρείας καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τῆς γραμμῆς, ἥτις ἐκ τῆς πόλεως χαρασσομένη δύναται νὰ διασταυρωθῇ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν καθέτως

[1] Παραγνωρίζεται ἐντελῶς τοῦ Σωροῦ ἡ σημασία καὶ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεώς του ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειωθέντι ἄρθρῳ ἐν JHS. Ἀλλὰ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὀφειλόμενον ἄλλως εἰς παλαίμαχον Ἄγγλον στρατηγὸν καὶ ἐπιφανῆ στρατιωτικὸν συγγραφέα, ἑτοιμάζω ἀπάντησιν, ἥτις θὰ δημοσιευθῇ ἐλπίζω προσεχῶς. Λυποῦμαι νὰ εἰπῶ ὅτι τίποτε ἐν αὐτῷ δὲν εὑρίσκω ὑγιὲς καὶ ὀρθόν. Πρόκειται περὶ μιᾶς τελείας πρώτον παρεννοήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παραδιδομένων εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι παρατηρήσεις τοῦ Ἄγγλου κριτικοῦ περιέχουσι μόνον ἐσφαλμένα πράγματα, τινὲς δὲ καὶ προκαλοῦσι τόσον παρρησιαστικὴν τὴν ἀνασκευὴν ὅσον τραχεῖα καὶ ἥκιστα δικαιολογημένη εἶναι καὶ τοῦ στρατηγοῦ κ. Maurice ἡ γλῶσσα, προκειμένου περὶ τοῦ Ἡροδότου.

βαίνουσαν, πρὸς τὸν ἓν ὀκταστάδιον (ἤτοι περὶ τὰ 1500 μέτρα) ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἀπέχοντα Σωρόν.

Ταῦτα εἶναι τἀποτελέσματα τῆς ἐν Μαραθῶνι ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ τῆς ἀρχῆς τούτου. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα σημεῖα ἔχει νὰ κατευθυνθῇ ἡ ἔρευνα αὕτη προσεχῶς ἐκεῖ. Καὶ πρῶτον ὡς σκέπτομαι πρὸς τὴν ἀναζήτησιν ἑνὸς βασιλικοῦ μεγάρου ἢ ἑνὸς ἀρχαϊκοῦ ναοῦ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος. Πρὸς περαιτέρω δὲ συγχρόνως ἐξερεύνησιν τοῦ ἐδάφους καὶ περὶ τὰ δύο μνημονευθέντα ἱερὰ τοῦ Διονύσου ἐν τῷ παραθαλασσίῳ αὐτῆς τμήματι νοτίως τοῦ ἐπινείου. Ἀλλὰ καὶ πρὸς καθαρισμὸν ἑνὸς μυκηναϊκοῦ θολωτοῦ τάφου, ὅστις ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι νεωτέρα ἀσβεστοκάμινος, ὡς ἤθελε τις ὑποπτεύσῃ, διότι καὶ ἄνευ ἀνασκαφῆς σχεδὸν βεβαίαν θεωρῶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ πρὸς τὸν τάφον φέροντος «δρόμου». Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ζητήσω καὶ Τυρρηνικὰ ἴσως λείψανα παρὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως Μαραθῶνος, κατὰ σύστασιν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Bethe εἰκάζοντος τοιαῦτα λείψανα ἐκ τῆς παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ μαρτυρίας, ὅτι τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς Ἀττικῆς «Τετραπόλεως» ἦτο Ὑττηνία, ὅπερ περίεργον ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὸ «χοὺθ ἢ χοὺτ» τὸ σημαῖνον τέσσαρα[1] ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Ἐτρούσκων - Τυρρηνῶν τῆς Ἰταλίας, τῶν γνωστῶν καὶ ἐκ τοῦ Ἡροδότου Πελασγῶν τῆς Λήμνου, παλαιῶν κατοίκων καὶ τῆς Ἀττικῆς. Κατεῖχον μάλιστα οὗτοι καὶ τὴν ὑπὸ τὸν Ὑμηττόν, εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἀθηνῶν, χώραν, ὡς ὁ Ἡρόδοτος πάλιν παραδίδει (ἐν VI 137), καὶ ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι βίᾳ τοὺς ἐξέβαλον, ἀδίκως μέν, καθὼς παραλαμβάνων ἐκ τοῦ Ἑκαταίου ἀφηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, διότι ἐφθόνησαν αὐτοὺς διὰ τὴν καλῶς καλλιεργηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων τούτων γῆν, ἣν οἱ ἴδιοι εἰς αὐτοὺς ἔδωκαν ὡς ἀντιμισθίαν διὰ τὴν κτίσιν τῶν καὶ σήμερον ἐν τοῖς λειψάνοις των σωζομένων πελασγικῶν τειχῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Δικαίως δέ, καθὼς διετείνοντο οἱ Ἀθηναῖοι, διότι παρηνώχλουν οἱ Πελασγοὶ τὰς θυγατέρας των, πορευομένας ἐπὶ ὕδωρ εἰς τὴν ἐν τῷ Ἰλισῷ τότε κρήνην τῆς πόλεως. Τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἀπέκτησε πρὸ χρόνων ἐπιγραφὴν ἐκ Λήμνου μὲ ἑλληνικὰ μὲν γράμματα γεγραμμένην, εἰς γλῶσσαν ὅμως «Πελασγικὴν» ἀκατάληπτον σήμερον, ὁποία παραμένει ἔτι καὶ ἡ Ἐτρουσκική. Ἀνασκαφὰς σπουδαίας ἐνήργησαν πρὸ διετίας ἐν τῇ «πελασγικῇ» Λήμνῳ, οἱ Ἰταλοὶ ἀρχαιολόγοι.

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

---

[1] Ἠρνήθη μολαταῦτα τὴν συγγένειαν τῶν δύο λέξεων ὁ μέγας πρὸ διετίας ἀποθανὼν ἱστοριοδίφης Ἐδουάρδος Μέϋερ ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τῆς ἑαυτοῦ Ἱστορίας τῆς Ἀρχαιότητος.

3. ΕΡΕΥΝΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΔΥΤΙΚῌ ΜΑΚΕΔΟΝΙᾼ

Ἡ συνέχισις τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐργασιῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 ἐσκόπει νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις ἡμῶν ὡς πρὸς δύο κυρίως θέματα. Πρῶτον νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀρεινῶν κυρίως φρουρίων, ἅτινα τὸ πρῶτον νῦν γίνονται γνωστά, καὶ δεύτερον νὰ ψηλαφήσῃ τὸ ἔδαφος πρὸς εὕρεσιν πεδινῶν συνοικισμῶν παρὰ τὸν Ἁλιάκμονα, ἐχόντων ἐνδεχομένως σχέσιν πρὸς τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ Πομπηΐου καὶ Καίσαρος πόλεμον, διεξαχθέντα αὐτόθι μεταξὺ τῶν ἀντιστρατήγων των τῷ 48 π.Χ.

Καὶ *φρούρια* μὲν ἐπιστώθησαν δύο πρὸς Β τοῦ χωρίου Βελίστι (νῦν Ἀσπρούλα) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἁλιάκμονος (μεταξὺ Λιαψίστι, νῦν Νεαπόλεως, καὶ Χρουπίστης, νῦν Ὀρεστικοῦ Ἄργους) πλησίον τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐπὶ δύο βράχων ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἓν δὲ εἰς τὴν θέσιν Πόρτες τῶν Σερβίων καὶ ἓν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος λόφον παρὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Κοζάνης Σερβίων.

Ὡς πρὸς τοὺς *πεδινοὺς συνοικισμοὺς* ὑπῆρχεν ἡ ἱκανῶς ἀσφαλὴς πληροφορία, ὅτι, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ παραποτάμου Μυρίχου νοτίως τῆς Ἐρατύρας (Σελίτσης) ἀνασκαφεισῶν μᾶλλον ἢ ἧττον δύο πυρποληθεισῶν τῷ 48 π. Χ. κωμῶν, εἶχον εὑρεθῆ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος παρὰ τὸ χωρίον Σιαρμπάδες (νῦν Βαλανιδιὰ) κεκαυμένοι δημητριακοὶ καρποί. Μετέβην λοιπὸν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀνέσκαψα εἰς τρεῖς θέσεις παρ' αὐτό: *Πρῶτον* ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔνθα εὗρον παρὰ τὴν ἐκκλησίαν λείψανα πηλοκτίστων κτισμάτων, δεξαμενῆς μὲ κουρασάνι καὶ μεταξὺ τοίχων σωρὸν κεκαυμένου σίτου καὶ ξύλα λεύκης κεκαυμένα, χονδρὰς δὲ κεράμους παλαιάς. *Δεύτερον* πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας πλησίον εἰς θέσιν Ρουγκατσάρια παρὰ τὴν αὐτόθι ὁδόν, ἥτις ἄλλοτε θὰ ἦτο σπουδαία ἀρτηρία, μεταξὺ Καστορίας καὶ Γρεβενῶν, ὡς δεικνύει ἡ κοίλη ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ συχνῆς χρήσεως διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, εὗρον τάφους, οἵτινες ὅμως εἶναι τουρκικοί, παρὰ τὴν ἔλλειψιν Τούρκων εἰς τὰ ἐγγὺς χωρία ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Ἡ πίστωσις τῆς τουρκικῆς προελεύσεως τῶν τάφων ἐγένετο ἐκ τῆς λοξῆς κοιλότητος τοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους ὑπὲρ τὸν νεκρόν, προερχομένης ἐκ τῶν λοξῶν σανίδων, τὰς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι θέτουσιν ὀρθίας λοξῶς διαγωνίως ὑπὲρ τὸν θαπτόμενον ἄνθρωπον, καὶ αἵτινες κωλύουσι τὰ χώματα νὰ πιέζωσιν αὐτόν, στερεοῦσι δ' αὐτὰ οὕτω, ὅταν καὶ ἡ φύσις αὐτῶν ἐπιτρέπῃ τὴν τοιαύτην στερεὰν σύμπηξιν, ἀδιάλυτον καὶ μετὰ τὴν σῆψιν τῶν σανίδων. Ὡς σήματα εἶχον οἱ τάφοι ὀρθίους μεγάλους ἀκατεργάστους λίθους, ἕνα μὲν κατὰ τὴν κεφαλήν, ἕτερον δὲ κατὰ

τοὺς πόδας. Παλαιότεροι καὶ χριστιανικοὶ εἶναι οἱ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ χωρίου εὑρεθέντες ἄλλοτε τάφοι.

Τρίτον ἔσκαψα πρὸς Β τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου «'ς τὶς μηλὲς» ἐν μέσῳ ἀμπέλων καὶ καταφύτων κτημάτων καὶ εὗρον ἀσβεστόκτιστα ἐρείπια, ἴσως βαλανείου, καὶ ἀραιὰ ὕστερα ἑλληνιστικὰ ὄστρακα καὶ terra sigillata.

Ἄλλην σκαφὴν ἔκαμα πρὸς νότον τῆς Κοζάνης παρὰ τὸ χωρίον *Ἄνω Μπάν(ι)τσα (νῦν Ἄνω Κώμη)* ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἠλία. Τὸν τόπον τοῦτον εἶχα ἐπισκεφθῆ καὶ πέρυσιν καὶ ἀνέφερα αὐτὸν εἰς διαφόρους ἐκθέσεις μου (πρβλ. Karo, *Archäol. Anzeiger* 1932, σ. 155). Ὁ λόφος ἔχει κανονικὸν σχῆμα κολούρου κώνου καὶ πιστεύω, ὅτι ἐσχηματίσθη τεχνητῶς δι' ἀποτομῆς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. Ὡσαύτως πιστεύω, ὅτι παρὰ τὴν νοτίαν καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου τὸ ἔδαφος ἐβαθύνθη τεχνητῶς ἀπομακρυνθέντος τοῦ ἄλλοτε πιθανῶς σκληροῦ πως κρητιδικοῦ ἐδάφους (τοιαύτη εἶναι ἡ συνέχεια περαιτέρω), ἵνα ἀναδειχθῇ ὑψηλότερος ὁ λόφος. Ἡ βάθυνσις αὕτη ὄντως εἶναι ταπεινοτέρα τοῦ πέριξ χώρου καὶ παρεμφερὴς πρὸς τὰς πέριξ τῶν τειχῶν τῶν ὀχυρῶν πόλεων τάφρους. Τὰ χώματα καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου ἀλλὰ περισσότερον πέριξ αὐτοῦ ἐν τῇ κοίλῃ ταινίᾳ εἶναι πλήρη ὀστράκων ἑλληνιστικῶν, ἐν οἷς κύλικες μετ' ἐμπιέστων κοσμημάτων ἐντός, σκύφοι, μετ' ἀναγλύπτων κοσμημάτων φύλλων, οἰναρίδων, ἀνθέων, πλεγμάτων κττ. καὶ παραστάσεων ἀνθρώπων ἱσταμένων ἢ καθημένων, καὶ πόλεως (ἐπάλξεις τειχῶν καὶ λείψανα γραμμάτων) πιθανῶς (Ἰλίου πέρσις;)· λαβὴ ἀγγείου φέρει ἄνω ἀπόφυσιν πρὸς στήριξιν τοῦ ἀντίχειρος κατὰ τὸν χειρισμὸν καὶ προέρχεται ἐξ ἀγγείου ὁμοίου πρὸς ἄλλα εὑρεθέντα ἐν Φλωρίνῃ. Πάντα ταῦτα δεικνύουσιν, ὅτι ὁ τόπος κατῳκεῖτο κατὰ τὸν α' π.Χ. αἰῶνα, εἰς ὃν ἀνάγονται καὶ αἱ κῶμαι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ ἡ πόλις τοῦ λόφου τῆς Φλωρίνης.

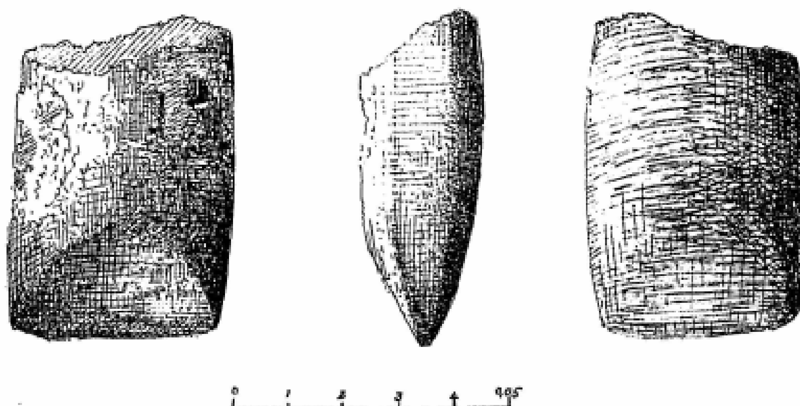
Ἡ σκαφὴ ὅμως ἐν τῇ περὶ τὸν λόφον γεωργουμένῃ ταινίᾳ ἀπέδωκε καὶ ἥμισυν πέλεκυν μελανοτέφρου λίθου λελεασμένον ***(εἰκ. 1)*** προερχόμενον δ' ἐκ χρόνων πολλῷ παλαιοτέρων καὶ ἐκ τόπου ἢ τοῦ αὐτοῦ — ὄστρακα ὅμως ἀντίστοιχα δὲν εὗρον — ἢ ἄλλοθεν κομισθέντα ποτέ.

Δοκιμαστικὰ ὀρύγματα ἐγένοντο καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ πέριξ. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ λόφου πρὸς δυσμὰς τῆς ἐκκλησίας ἠρευνήθη ἔπαρμα τοῦ ἐδάφους ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κατευθυνόμενον πρὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐσχηματισμένον ἐκ πυρποληθέντος κτίσματος ἐκ πλίνθων ὠμῶν καὶ ξύλων. Αἱ πλίνθοι διαλυθεῖσαι ἐσχημάτισαν τὸ ἐξόγκωμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὑπὸ στρῶμα κεράμων συντετριμμένων ἦσαν μεγάλοι ἄνθρακες καὶ τέφρα καὶ πολλοὶ πίθοι τεθραυσμένοι μετ' ἐπιπέδου ἢ μὴ ἐπιπέδου χείλους εἰς βάθος 1 ½ μ.

Εἶναι δύσκολον νὰ εἴπω τι ἀσφαλὲς περὶ τοῦ κτίσματος τούτου, τοῦ ὁποίου τὰς γραμμὰς δὲν ἠδυνήθην νὰ καθορίσω ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως λιθίνων

θεμελίων καὶ μόνον τὸ ἐπίμηκες σχῆμα ὑποσημαίνεται. Πέριξ αὐτοῦ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λόφου ἔχει ἐλάχιστα χώματα κινητὰ καὶ σποραδικὰ ὄστρακα ἑλληνιστικὰ ἐκ τῶν καταλεχθέντων ἀνωτέρω. Ἂν ποτε εἶχεν ὁ λόφος τεῖχος πλινθόκτικτον ἀφανισθὲν πρὸ πολλοῦ, θὰ ἠδύνατό τις νὰ δεχθῇ, ὅτι τὸ κτίσμα ἦτο φυλακτήριον, οἱ δὲ πίθοι περιεῖχον τροφὰς στερεὰς ἢ ὑγράς, ἐν οἷς καὶ ὕδωρ.

Κατὰ τὴν κοίλην πέριξ τοῦ λόφου ταινίαν ἤνοιξα τάφρους τινάς, ἀναζητῶν θεμέλια εἰς τὰ κεκινημένα βαθέως καὶ πλήρη ὀστράκων χώματα. Ἀλλὰ ἐνῷ πρὸς ἀνατολὰς ἔκειντο ἐπιπολῆς λελυμένοι λίθοι τινὲς μεγάλοι εἰργασμένοι (εἷς πλινθόμορφος, δύο τριγωνικοὶ μετ' ὀπῆς ἑκάτερος) αἱ τάφροι μου αὐτόθι ὡς καὶ νοτίως τοῦ λόφου οὐδὲν θεμέλιον συνήντησαν οὔτε καὶ

Εἰκ. 1. Πέλεκυς λίθινος. τόπος εὑρέσεως: Ἄνω Κώμη (Μπάνιτσα) Κοζάνης.

στρῶμά τι πυρκαϊᾶς ὡς ἐπὶ τοῦ λόφου. Δὲν πιστεύω ὅμως ἀκόμη, ὅτι ἦτο δυνατὸν αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων νὰ ἦσαν διὰ πλεγμάτων καὶ πηλοῦ ἄνευ τοὐλάχιστον λιθίνης βάσεως. Εὔλογον εἶναι νὰ ἀναμένωμεν τὰς οἰκίας ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν παρὰ τὴν Ἐράτυραν κωμῶν, ἀφ' οὗ τὰ ἀγγεῖα συγχρονίζονται, γεωγραφικῶς δ' οἱ τόποι εἶναι ἐγγὺς ἀλλήλων. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων κατὰ τὸν ΝΔ πόδα τοῦ λόφου, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς βαλανεῖον, ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον ὠνομάζετο Μπάνιτσα (balneum balineum, βαλανεῖον) πρὶν ὀνομασθῇ ἐσχάτως διὰ τοῦ μὴ ὀνόματος Κώμη (Ἄνω, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παρακειμένην Κάτω Κώμην - κάτω Μπάνιτσαν). Τὸ βαλανεῖον τοῦτο εἶναι ἀσβεστόκτιστον, ἀπεκάλυψα δὲ μέρος τοῦ ὑποκαύστου, ἐσχηματισμένου διὰ μεγάλων πηλίνων τετραγώνων πλακῶν ἐπὶ κιονίσκων ἀποτελουμένων ἐκ σπονδυλίσκων ἐκ μαλακοῦ λίθου. Σωλῆνές τινες πήλινοι μικροὶ καὶ μικρᾶς διαμέτρου ἀνήκοντες πιθανῶς εἰς τὸ βαλανεῖον τοῦτο εὑρέθησαν ἄλλοτε ἐνταῦθα που ὑπὸ χωρικῶν καὶ παρέδωκά τινας εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Κοζάνης πρὸς φύλαξιν.

Εἰς τὴν αὐτὴν βιβλιοθήκην κατέθηκα καὶ κακότεχνον ῥωμαϊκῶν χρόνων μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν (μέγ. ὕψ. 0.18. πλ. 0. 19) ἐλλιπὲς ἄνω, εὑρεθὲν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑσπερινὴν διάβασίν μου ἐν τῷ χωρίῳ Γκόμπλιτσα (νῦν Κρόκος) πρὸς νότον ἐγγὺς τῆς Κοζάνης καὶ προερχόμενον πιθανῶς ἐκ Καισαρειᾶς. Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Μακαρώνας μοι ἔστειλε τὴν ἑξῆς περιγραφήν:

...Εἰκονίζει τὸ κάτω ἥμισυ μορφῆς φερούσης βραχὺν χιτῶνα (ὑπὲρ τὰ γόνατα). Ἑκατέρωθεν τῆς μορφῆς ἐπιγραφή:

	ΡΙΩ	
	ΤΡΑ	
	ΟCΚ	[Θεόδωρ;]ος κ[αὶ
ΛΙΠ	ΠΟC	Φί]λιπ-πος
ЄΜΟ	ΝЄΥCΑ	κηδ]εμο-νεύσα -
ΝΤЄCΑ	ΝЄΘΗ	ντες. Ἀ-νέθη -
ΚЄΘЄΩ	ΔΩΡΟC	κε Θε(ό) - δωρος.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

---

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΔΩΝΗΣ

Μικρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐφετινὴ ἀνασκαφὴ τῆς Δωδώνης περιορισθεῖσα κυρίως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς περὶ τοὺς ἀνασκαφέντας πέρυσι χώρους τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως. Κατ᾿ αὐτὴν εὑρέθησαν λείψανα μικροῦ τετραγώνου κτιρίου καί τινα κινητὰ εὑρήματα περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

Οὕτω κατὰ τὴν νδ γωνίαν τοῦ μικροῦ ναΐσκου Ζ (πίν. 1) ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια οἰκοδομήματος Η ἐκ μεγάλων δόμων ὄχι πλήρως εἰργασμένων, τοῦ ὁποίου αἱ τέσσαρες πλευραὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις 4.65 μ. καὶ ἀποτελοῦν τετράγωνον κτίσμα, χρησιμεῦον ἴσως ὡς βάθρον ἀναθήματός τινος ἢ ὡς θεμέλια βωμοῦ.

Κατὰ τὴν β. πάλιν πλευρὰν τοῦ μικροῦ ναΐσκου εὑρέθη τάφος συλημένος, ρωμαϊκῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων. Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ἀπετελοῦντο ἐκ μεγάλων πλακῶν, αἱ μὲν στεναὶ ἀ. καὶ δ. ἐκ μιᾶς ἑκάστη, αἱ δὲ μακραὶ ἐκ δύο. Ὑπεράνω τῆς β. μακρᾶς πλευρᾶς ἦτο κτισμένος τοῖχος διὰ μικρῶν λίθων. Ὁ τάφος ἦτο πλήρης χωμάτων τῆς γύρω ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία περιεῖχε πλείστας μολυβδίνας ἐπιγραφάς. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν σύλησιν αὐτοῦ ἐπληρώθη πάλιν διὰ χωμάτων, διὰ τοῦτο οὐδὲν κτέρισμα ἐν αὐτῷ εὑρέθη, ἐλάχιστα δὲ ὀστᾶ. Ἔχει μῆκος 3,15 μ. καὶ πλάτος 1,85 μ. καὶ περιεῖχε πιθανῶς πλείονας τοῦ ἑνὸς νεκρούς.

Τοῦ δὲ πρὸς ἀ. τοῦ μικροῦ ναΐσκου μεγάλου τετραγώνου κτιρίου Ε διηυκρινίσθησαν ὡρισμέναι λεπτομέρειαι. Οὕτω, ὅπως καὶ εἰς τὴν περυσινὴν

Εἰκ. 1. Κορμὸς μαρμαρίνου ἀγάλματος ἀρχαϊκῆς κόρης.

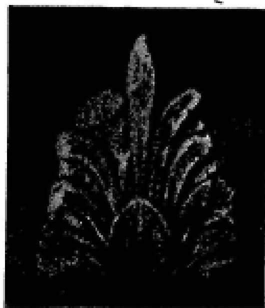
ἔκθεσιν ἔγραφον, τὸ ἀπὸ βορρᾶ ἐπίμηκες κτίριον εἶναι αὐτοτελὲς καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ τετράγωνον ἔχον μῆκος 14 μ. καὶ πλάτ. 7 μ. Τὸ βόρειον αὐτοῦ τμῆμα, τὸ ἐξέχον ἀντιστοίχως πρὸς τὴν ν. πρόστασιν ἀπεχωρίσθη βραδύτερον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον δωμάτιον.

Τὰ ἐντὸς τοῦ τετραγώνου τούτου κτιρίου θεμέλια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν σαφῶς εἰς ὡρισμένας ἐσωτερικὰς αὐτοῦ διαιρέσεις, μολονότι ἅπαντα ἀνήκουν εἰς ἑλληνικοὺς χρόνους, ὅπως καὶ αὐτὸ τὸ κτίριον.

Κινητὰ εὑρήματα. ***Εἰκ. 1:*** Τὸ κάτω μέρος κορμοῦ ἀγαλματίου. Εὑρέθη πρὸς β. τοῦ μικροῦ ναΐσκου παρὰ τὸν ρωμαϊκὸν τάφον. Εἶναι ἐκ λευκοῦ λεπτοκόκκου μαρμάρου καὶ εἰκονίζει κόρην ἱσταμένην καὶ κρατοῦσαν διὰ τῆς δεξιᾶς ἄνθος ἢ ἄλλο τι πρὸ τοῦ στήθους. Ἔφερε χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τοῦ ὁποίου δύο ἄκραι ἀναδιπλούμεναι καταπίπτουν ἐμπρὸς σχηματίζουσαι ζητοειδῆ κράσπεδα διακοσμητικά, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγουν πυκνόταται ἀλλεπάλληλοι πτυχαὶ τοῦ λεπτοῦ φορέματος ὕψ. 0,26. Τῶν μελῶντοῦ σώματος διακρίνεται μόνον μικρὸν τμῆμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

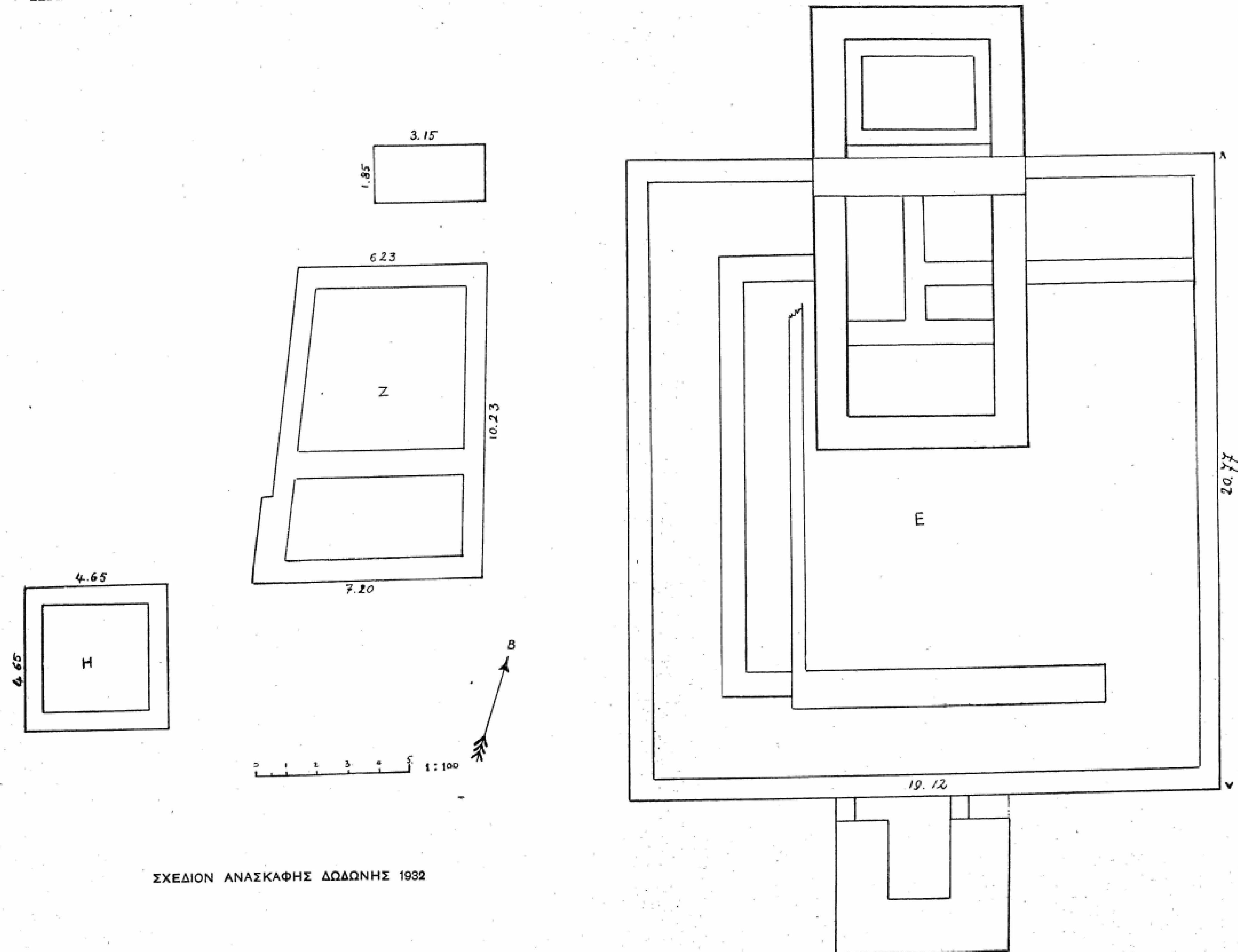
Εἶναι ἐκ τῶν ἐλαχίστων μαρμαρίνων γλυπτῶν, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Δωδώνῃ καὶ τοῦτο μικρόν. Μὴ ὑπάρχοντος μαρμάρου ἐκεῖ ἦτο πολὺ δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ μετακομισθοῦν μεγάλα ἀγάλματα ἕνεκα τοῦ δυσπροσίτου καὶ δυσβάτου τῆς χώρας.

Εἰκ. 2: Τμῆμα μαρμάρινον ἀνθεμίου ἀκροκεράμου ὕψ. 0,18 μ. Εὑρέθη ἐπίσης πλησίον τοῦ ρωμαϊκοῦ τάφου. Ἐκ τῶν μορφῶν του καὶ τῆς ἀραιᾶς διατάξεως τῶν φύλλων τὸ ἀνθέμιον ἀνήκει εἰς τὸν δ΄. π. Χ. αἰῶνα.

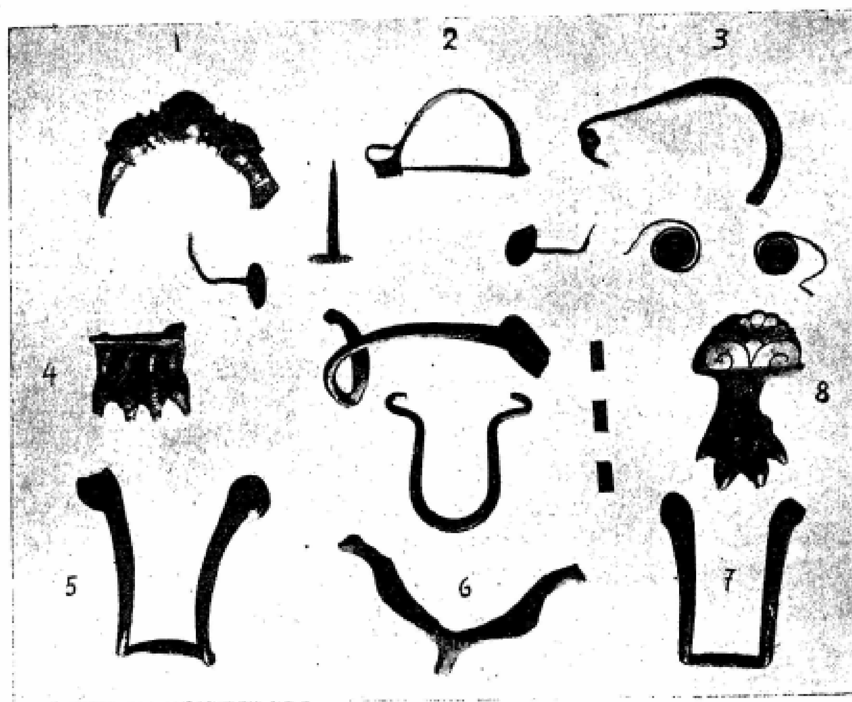
Εἰκ. 2. Μαρμάρινον ἀνθέμιον ἀκροκεράμου.

Εἰκ. 3: Ἐκ τῶν ἐν τῇ εἰκόνι πάντων χαλκῶν ἀντικειμένων ἀναφέρω τὴν μικρὰν πόρπην ἀρ. 2, ἥτις ἔχουσα διάτρητον τόξον εὑρέθη ἐν τῇ ἄκρο πόλει, ὅπου ἐγένετο δοκιμαστικὴ σκαφή, ἥτις ἐγκατελήφθη, ἵνα ἐπαναληφθῇ κατ' ἄλλην χρονικὴν περίοδον, ὁπότε θὰ εἶναι εὐκολωτέρα ἡ ἐργασία εἰς τὸ σκληρότατον ἔδαφος. Αἱ ἄλλαι εἰκονιζόμεναι πόρπαι εἶναι γνωσταὶ καὶ ἐκ προηγουμένων ἀνασκαφῶν, ὡς καὶ αἱ λαβαὶ καὶ οἱ ἧλοι. Ἀξιοσημείωτοι οἱ λεοντόποδες ἀρ. 4 καὶ 8, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος λήγει ἄνω εἰς ἀνθέμιον.

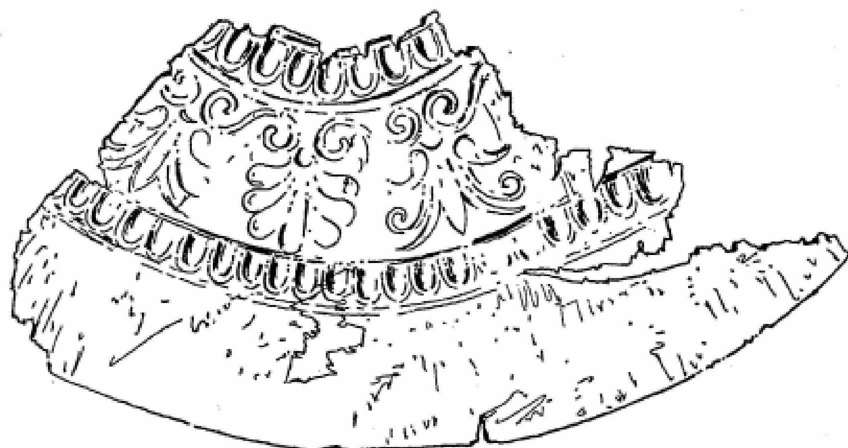

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ 1932

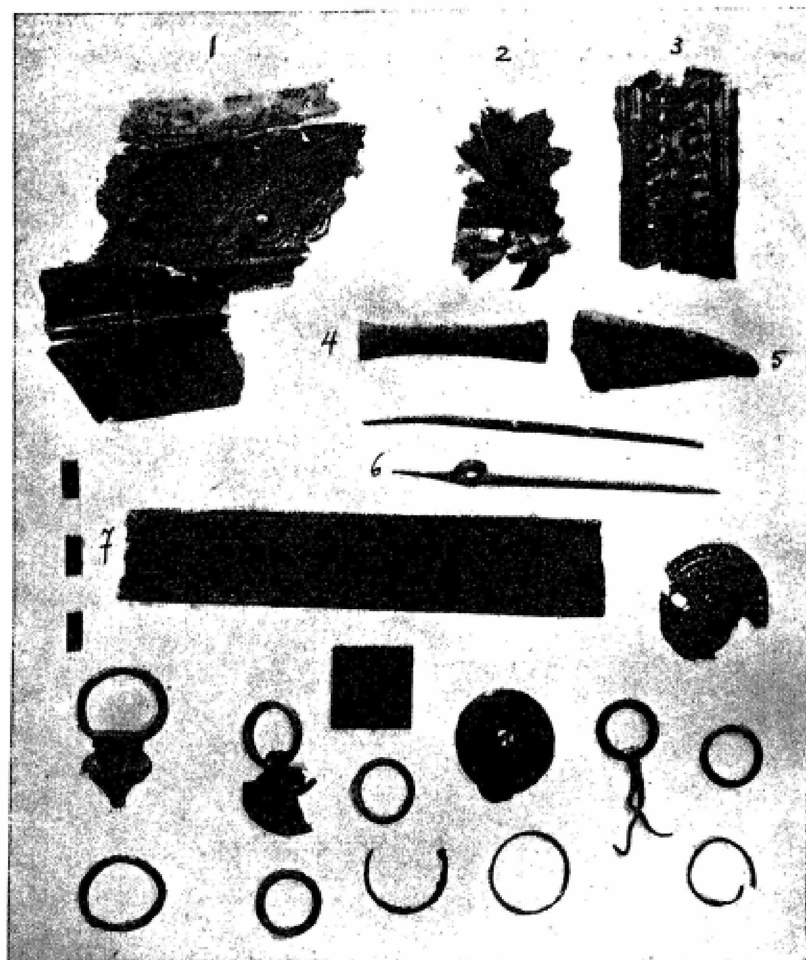
Εἰκ. 4: Τεμάχιον λεπτοτάτου χαλκοῦ ἐλάσματος ἐκ κύκλου ἐπενδύοντος ξύλινόν τι σκεῦος. Ζώνη λωτῶν καὶ ἀνθεμίων κοσμεῖ τὸ μέσον περίπου μεταξὺ ᾠῶν. Μῆκ. 0,12 πλάτ. 0,06.

Εἰκ. 3. Χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐκ Δωδώνης.

Εἰκ. 4. Χαλκοῦν ἔλασμα μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων.

Εἰκ. 5. Χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐκ Δωδώνης.

Εἰκ. 5: Ἀρ. 1. Χαλκοῦν ἔλασμα μὲ ἔκτυπα κοσμήματα πλοχμοῦ περικλείοντος ἀνθέμια.

Ἀριθ. 2. Ἀνθέμιον ἐκ χαλκοῦ ἐλάσματος.

» 3. Χαλκοῦν ἔλασμα μὲ ἔκτυπα κοσμήματα.

» 4. Κυλινδρικὸν τμῆμα χαλκῆς λαβῆς λέβητος.

» 5. Τμῆμα ἐκ κόμης κεφαλῆς λέοντος.

» 6. Χαλκῆ βελόνη μὲ τρῆμα.

» 7. Ἔλασμα χαλκοῦν μὲ ἐγχάρακτα κοσμήματα, οἷα καὶ πέρυσι εὑρέθησαν. Τὰ λοιπὰ εἶναι λαβαί, ῥόδαξ καὶ κρίκοι χαλκοῖ.

Εἰκ. 6. Εὑρήματα τῆς ἀνασκαφῆς Δωδώνης.

Εἰκ. 6: Ἀρ. 1. Χαλκοῦν ἔλασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ στιγμῶν ἐγράφη ἐπιγραφὴ σῴζουσα τὰ ἑξῆς:

αἰτήσατο Διοκλῆς
Δύκω τὰ κλαρωτε
ολει τι δικαια υ τ

ὕψ. 0,04 μῆκ. 0,098 εἰς τρία τεμάχια.

Ἀριθ. 2. Ἀργυρᾶ ταινία μηκ. 0,074 πλάτ. 0,007, ἐφ' ἧς ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ ε' αἰῶνος.

Δάμιχος.

Τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 6 λοιπὰ ἀντικείμενα κρίκοι, σπεῖρα κτλ. εὑρέθησαν μετὰ προϊστορικῶν ἀγγείων ἀνάμικτα.

Πλεῖσται καὶ ἐφέτος ἦλθον εἰς φῶς μολύβδιναι ἐπιγραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγνωσίν τινων πληρέστερον διατηρουμένων παρέχομεν ἐνταῦθα:

1. Ἔλασμα μηκ. 0,10 πλάτ. 0,015.

Ἐπερωτῶντι τοὶ Δίαιτοι τὸν Δία τὸν Νάϊον καὶ . . . . . . ||
Ταῖς τὸ πρυτανῆον τὰ πάρ τᾶς πόλιος ἔλαβε δικαίως ||
Διαίτοις ἀναλῶσαι ἴς τὸ πρυτανῆον δικαίως τουται . . . . ||

Ἴσως τοῦ ε΄ αἰῶνος π. Χρ.

Ὀπίσω ὑπάρχουν καὶ δύο σειραὶ μεταγενεστέρων γραμμάτων.

2. Ἔλασμα ἐπίμηκες 0,175 πλάτ. 0,08 - 0,09:

Θεὸς τύχα ἀγαθᾶ. Φαινύλῳ θεμιστεύει ὁ θεὸς τὰμ πατρῴαν τέχναν ἐργάζεσθαι ||
ἁλιεύεσθαι καὶ λῷον καὶ ἄμεινον πράξειν

Τοῦ δ΄. αἰῶνος π. Χρ.

3. Ἔλασμα μηκ. 0,15 πλατ. 0,025.

Θ]ρασύβολος τίνι κα θεῶν θυσ . . .
καὶ ἱιλαξάμενος τὸς ὀπτίλλ[ος
ὑγιέστερος γένοιτο

Ὁ Θρασύβουλος πάσχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρωτᾷ τὸν θεὸν εἰς ποῖον νὰ θυσιάσῃ.

4. Ἔλασμα μηκ. 0,035 πλατ. 0,007.

Διονυσίο
DΣONVMΣO

Ἴσως τοῦ F΄ αἰῶνος

5. Ἔλασμα μηκ. 0,06 πλατ. 0,015.

Θεὸς τύχη. Ἐπικοινῆται Ἀλκίνο . . .
Δὰ τῷ Ναΐῳ καὶ τᾷ Διώναι εἰ λ[ῷον
καὶ] ἄμεινον Νικέαν κατασκευάζ[ειν
τὸ ἐργαστήριον

Τοῦ δ΄. αἰῶνος.

6. Ἔλασμα μηκ. 0,04 πλατ. 0,014.

Ἐξοικήσαντες ἐκ τᾶς
οἰκίας βέλτειον πράξον-
τι τὰ παιδία τὰ Εὐρύνου.

ΔΗΜ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΟΥΠΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΡΑΚΙΟΥ

Ὁ σκοπὸς τῶν ἐν τῇ περιοχῇ Καλαμπάκας καὶ Καστρακίου ἐρευνῶν ἦτο διπλοῦς, ἀφ' ἑνὸς ἡ μελέτη ἀρχιτεκτονικῶν τυχὸν λειψάνων, ἐξ ὧν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ διαφωτισθῇ τὸ σκοτεινὸν ζήτημα τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἡ μεσαιωνικὴ πόλις τῶν Σταγῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐξερεύνησις τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δούπιανης.

Ὡς γνωστόν, περὶ τῆς θέσεως τῶν μεσαιωνικῶν Σταγῶν μεγάλη ἐπικρατεῖ διχογνωμία, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων ὅτι ἡ πόλις αὕτη εὑρίσκετο, ὅπου ἡ νῦν Καλαμπάκα, τῶν δὲ τοποθετούντων αὐτὴν παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Καστράκι,. Τελευταῖον ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ ἄστεως Σταγῶν, κειμένου παρὰ τὸ Καστράκι, καὶ Σταγῶν ἢ 'Εμπορίου, κειμένου εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Καλαμπάκας. ('Ι. Βογιατζίδης, ἐν 'Επετηρίδι τῆς 'Εταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν, Β΄, 1925, 160 κ.ἑ.).

Δυστυχῶς ἡ ἔρευνα ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, διότι πᾶσαι αἱ γενόμεναι δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς περιφερείας Καστρακίου καὶ παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον, ἀρχαῖον ἑλληνικὸν φρούριον, γνωστὸν ἤδη ἐκ τῶν περιγραφῶν τοῦ Heuzey κ. ἄ. οὐδὲν ἔφερον εἰς φῶς. Φαίνεται ὅτι ἡ καταστροφὴ παντὸς μεσαιωνικοῦ λειψάνου εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὑπῆρξε πλήρης, μόνον δὲ εἰς τυχαῖον εὕρημα δυνάμεθα πλέον νὰ ἐλπίζωμεν.

Περισσοτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ δευτέρου ἡμῶν σκοποῦ, τὴν ἐξερεύνησιν δηλαλὴ τῆς Δούπιανης.

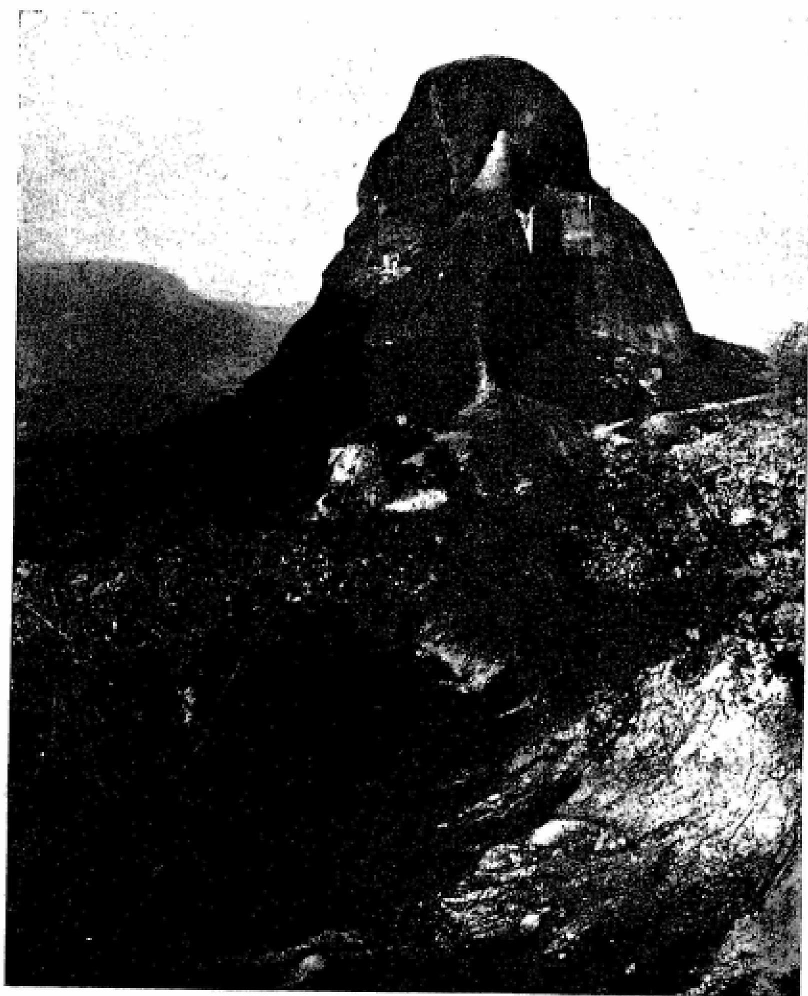
Βορειανατολικῶς τοῦ Καστρακίου καὶ ἔναντι τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν Μετεώρων, εὑρίσκεται ἀπομεμονωμένος ὑψηλὸς βράχος, ὁ στῦλος τῆς Δούπιανης ***(εἰκ. 1)***. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν περὶ Μετεώρων μεσαιωνικῶν πηγῶν, ὅτι ἤδη τὸν 12ον αἰῶνα ὑπῆρχεν «εἰς τὴν γῆν καὶ πρὸς ταῖς ῥίζαις τῶν Μετεώρων λίθων» ναΐσκος τῆς Θεοτόκου, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς τὸ Κυριακόν, ὁ κοινὸς δηλαδὴ ναός, τῆς πρώτης ἐκεῖ ἱδρυθείσης Σκήτεως Σταγῶν, πολὺ πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μεγάλων Μονῶν τῶν Μετεώρων.

'Επὶ τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης, τοῦ ὑψηλοῦ δηλαδὴ βράχου, τοῦ ὑπερκειμένου τοῦ ναΐσκου, εἶναι ἀκόμη ὁρατὰ τὰ λείψανα δύο Μονῶν, ἃς ἡ παράδοσις θεωρεῖ ὡς τὰς Μονὰς Παντοκράτορος καὶ Δούπιανης. 'Αλλὰ ἡ ἄνοδος εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα εἶναι πλέον ἀδύνατος.

Ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη κυρίως εἰς τὸν μικρὸν ναΐσκον τῆς Δούπιανης. Ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ καὶ αἱ μικραὶ περὶ αὐτὸν δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀκόλουθα πορίσματα.

Ὁ ναΐσκος οὗτος ἐξωτερικῶν διαστάσεων 4,90 × 7,95 μ. εἶναι μικρὰ

μονόκλιτος βασιλική, ἔχουσα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡμικυλινδρικὴν ἀψῖδα καὶ στεγαζομένη διὰ ξυλίνης σαμαρωτῆς στέγης. Ὁ ναΐσκος ὑπέστη κατὰ καιροὺς ἐπισκευάς τινας, ὧν ἡ τελευταία ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1861, ὡς

1. Ἄποψις τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ λειψάνων Μονῶν.

μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ μαρμάρου, εὑρισκομένης ὑπεράνω τῆς δυτικῆς εἰσόδου. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπῆρχεν ὑπόστεγον, ἐκτεινόμενον πιθανῶς καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας πλευράς, βορείαν καὶ νοτίαν, τοῦ ὁποίου λείψανα ἀνεύρομεν κατὰ τὴν γενομένην σκαφικὴν ἔρευναν.

Ὁ ναΐσκος οὗτος τῆς Δούπιανης ἐθεωρεῖτο ὡς πολὺ νεώτερος, ἐκτισμένος εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ. 'Αλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἡ ἡμετέρα ἔρευνα διεπίστωσιν ὅτι οὗτος εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Κυριακὸν τῆς Σκήτης τῆς Δούπιανης, τὸ ἀναφερόμενον ἤδη τὸν 12ον αἰῶνα. Περὶ τούτου πείθουσι πολλοὶ λόγοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μάλιστα ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ, παρὰ τὰς κατὰ καιροὺς ἐπισκευάς, αἵτινες ἠλλοίωσαν τὸ ἄνω ἰδίως αὐτοῦ μέρος, ὁμοιάζει πρὸς μονόκλιτα τοιαῦτα ναΐδρια, εὑρισκόμενα ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπως ἐν Καστοριᾷ, Βερροίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενῶς μὲ τὴν μακεδονικήν.

'Αλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἔνδειξις ὅτι ὁ ναΐσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16ου τουλάχιστον αἰῶνος. Εἰς τὴν βορείαν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἀνεγνώσαμεν χάραγμα τοῦ ἔτους 1567, ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς τῆς Λαρίσης, οὗ τὸ ὄνομα δὲν διακρίνεται καλῶς.

Ἔχομεν οὕτω τὸ θετικὸν πόρισμα ὅτι ὁ ταπεινὸς ναΐσκος τῆς Δούπιανης, ὁ μέχρις ἡμῶν διασωθείς, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσηυχήθησαν οἱ πρῶτοι ἀναχωρηταὶ τῶν Μετεώρων, πολὺ πρὸ τῆς ἐκεῖ ἱδρύσεως τῶν μεγάλων Μονῶν.

Περαίνων τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν καθῆκον μου θεωρῶ, νὰ εὐχαριστήσω θερμότατα τὴν 'Αρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν, ἣν μοὶ παρέσχε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων.

Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

---

6. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩι

Ἡ διὰ τῆς γενναίας χορηγίας τῶν 'Αδελφῶν Παπαστράτου ὑποστηριζομένη ἀνασκαφὴ τῆς 'Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐν Θέρμῳ, ἡ τελειωτικὴ τῶν ἰδικῶν μου τοὐλάχιστον ἐρευνῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ, ἐπερατώθη ὁριστικῶς. Δὲν ἔχομεν εἶναι ἀληθὲς τὴν ἀφθονίαν τῶν περυσινῶν κεραμικῶν εὑρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν ἐντελῶς. Ὁ ἐρευνηθεὶς πρὸς δυσμὰς τοῦ μεγάλου ναοῦ, καὶ βορείως τοῦ Μουσείου, ἐκτάσεως $25 \times 12 \times 1^1/_2 - 2$ μ. χῶρος δὲν ἔφερεν εἰς τὸ φῶς εἰμὴ διαλελυμένα τοιχάρια προϊστορικῶν ἐλλειψοειδῶν σχεδὸν ἄχρηστα. 'Επειδὴ ἐνταῦθα τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος ἦτο κατὰ πολὺ χαμηλότερον τὰ προϊστορικὰ οἰκήματα κατεστράφησαν ἤδη κατὰ τοὺς μετέπειτα ἱστορικοὺς αἰῶνας. 'Εν τούτοις συνεπληρώθη ἀρκούντως τὸ σχέδιον τοῦ πέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος ἐλλειψοειδοῦς (Πρακτικὰ 1931, σ. 64), ἐγένετο δὲ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀξιόλογοι παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν οἰκιακὴν λατρείαν. Τὸ οἴκημα διατηροῦν κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἁψῖδος ἑστίαν περιφερικὴν ἐκ

λίθων καὶ πλακῶν ἀνήκει χρονικῶς εἰς τοὺς τελευταίους 2-3 αἰῶνας τῆς β´ χιλιετηρίδος παρουσίαζε περὶ τὴν ἑστίαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὀσταρίων καέντων καὶ συντριβέντων, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐπαλλήλου διατάξεως ἀνῆκον ὡρισμένως εἰς ὁλοκαύστους θυσίας, ὁμοίως πρὸς τὰς παρατηρηθείσας ἐντὸς τοῦ παλαιοτέρου τοῦ ἀρχαϊκοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μεγάλου κτίσματος τῆς λεγομένης γεωμετρικῆς ἐποχῆς. Φαίνεται, ὅτι ὁ οἰκεῖος εἰς τὴν Ἀρτέμιδα Λαφρίαν πρὸ πάντων καὶ ἔπειτα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πυρολατρικὸς χαρακτὴρ τῶν θυσιῶν σημαίνει τὴν ἀνάπτυξιν παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων παρέμεναν ἀκίνητα. Καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦ Θερμίου δὲν πιστεύω ἄσχετον πρὸς τὴν τοιαύτην λατρείαν, ὡς ἔλαβον πρὸ ὀλίγου τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποδείξω στηριχθεὶς καὶ ἐπὶ ἱκανῶν ἄλλων στοιχείων.

Καταλέγω πρὸς τούτοις μερικὰ ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε ἐνδιαφερόντων μικρῶν κεραμικῶν εὑρημάτων. Τεμάχιον ἰδιάζον κεράμου καλυπτῆρος ἐβεβαίωσε τὴν καὶ ἐκ παλαιοτέρων εὑρημάτων ὑποστηριζομένην γνώμην, ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του ἐποχήν, περίπου 600 π. Χ., σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρας. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι ἤδη βέβαιον καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων ναῶν. Ἄλλο σύντριμμα, ἐντελῶς νέον, ἀναγγέλλει τὴν ἁπλῆν ἀντὶ ἀκρωτηρίου πρωτογενοῦς ἐπίστεψιν ἑνὸς ἀετώματος ἰδιορρύθμου ἐστερημένου σίμης. Εὑρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν πλῆθος σημαντικὸν τεμαχίων ὠμῶν πλίνθων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται πῶς ἦσαν ἐκτισμένοι ὑπὲρ τὴν λιθίνην βάσιν οἱ τοῖχοι τῶν σηκῶν.

Ἐν τέλει περαίνων τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον μου εἰς τὸν ἱερὸν Θέρμον ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ ὑποστηρίξω διὰ τοίχων καὶ χώματος τοὺς κατολισθαίνοντας καὶ ἀποσυντιθεμένους βαθμηδὸν τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπιχώσω τὰς ἐντὸς αὐτῶν διανοιχθείσας χάριν τῶν παλαιοτέρων κτισμάτων τάφρους. Βεβαίως ὁ Θέρμος δὲν ἔχει τὴν λάμψιν τῆς Ἀκροπόλεως οὔτε τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλ' ἔχει ὁ ἀπόκεντρος τόπος τὸ ἀμείωτον γόητρον, ὅτι φωτίζει ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ 7ου ἔτι αἰῶνος τὴν γεννωμένην Ἑλληνικὴν τέχνην κατὰ τρόπον ἴδιον, ὥστε ἀσχέτως πρὸς πάντα ἄλλον τόπον νὰ ἀξίζῃ ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ στοργὴν παντὸς ἐνδιαφερομένου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΛΑΞΕΥΤΩΝ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΓΟΥΡΖΟΥΜΙΣΗι ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Συνεχίζοντες καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 τὴν ἔρευναν τῶν λαξευτῶν θαλαμοειδῶν τάφων τῶν περὶ τὴν Γουρζούμισαν νεκροταφείων ἠρευνήσαμεν οὐ μόνον τὸ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος περὶ τὸ αὐτόθι κεφαλόβρυσον νεκροταφεῖον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα δύο περὶ τὴν Γουρζούμισαν κείμενα καὶ εἰς ἀντιθέτους διευθύνσεις, ἱκανῶς ἀπεχούσας ἀλλήλων.

Καὶ πρῶτον ἐξηντλήσαμεν τὴν ἔρευναν τοῦ περὶ τὸ κεφαλόβρυσον νεκροταφείου καταστραφέντος, ὡς πέρυσιν εἴπομεν (ΠΑΕ. 1931 σ. 71), τελείως ὑπὸ τῆς ὑπὲρ αὐτὸ ἀφθόνου πηγῆς ὕδατος, ἥτις σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀλλάξασα διεύθυνσιν διῆλθεν ὑπεράνω τοῦ νεκροταφείου καὶ κατέφαγε τὸν μαλακὸν καὶ εὔθρυπτον βράχον, καταστρέψασα ὁλοσχερῶς πληθὺν τοιούτων τάφων καὶ φανερώσασα τοὺς ὑπολειφθέντας καὶ ὡς ἐκ τούτου συληθέντας τάφους.

Τοιούτους εὕρομεν καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο πολλοὺς καὶ ἀρκούντως καλῶς διατηρουμένους, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως περιέχοντας.

Ἕνεκα τούτου ἔστρεψα τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν ἡμίσειαν ὥραν τῆς Γουρζουμίσης ἀπέχουσαν θέσιν Κουτρέϊκα παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς περιφερείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετείνετο ἱκανῶς μέγα νεκροταφεῖον λαξευτῶν τάφων, ἁπάντων καταστραφέντων διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βράχων, προελθούσης ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν διερχομένου χειμάρρου, ὅστις κατέφαγε τὰ ὑπὸ τοὺς βράχους γήϊνα στρώματα καὶ προεκάλεσεν τὴν κατάπτωσιν.

Ἡ ἔρευνα αὐτόθι ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οἱ ὑπολειφθέντες τάφοι καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐρευνηθέντες οὐδὲν ἀπολύτως περιεῖχον, διότι εἶχον συληθῆ κατὰ καιρούς, ὁσάκις ἤρχοντο εἰς φῶς διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βράχων ὑπὸ τῶν διαβαινόντων ἐκεῖθεν βοσκῶν καὶ χωρικῶν.

Εὐτυχέστερος ὑπῆρξα εἰς τὴν ἔρευναν ἑτέρας θέσεως κειμένης τρία τέταρτα τῆς ὥρας πρὸ τοῦ χωρίου Γουρζουμίσης καὶ ἀριστερὰ τῷ πορευομένῳ εἰς αὐτήν, παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑφ' ὃ ὑπάρχει καὶ πηγὴ ἀρίστου ὕδατος, καὶ ἐκτεινομένης εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ κατοίκου κ. Νάσου Ἠ. Πολυδωροπούλου, πολὺ προθύμως δεχθέντος τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτοῦ ἔρευναν.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτόθι ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικά, διότι παρὰ τὴν πληθὺν ὡσαύτως κατεστραμμένων καὶ καταβεβυθισμένων τάφων εὗρον καὶ ἕνα ὅλως ἀνέπαφον καὶ ἀβύθιστον, ἐξ οὗ ἐξήγαγον τὰ κάτωθι εὑρήματα.

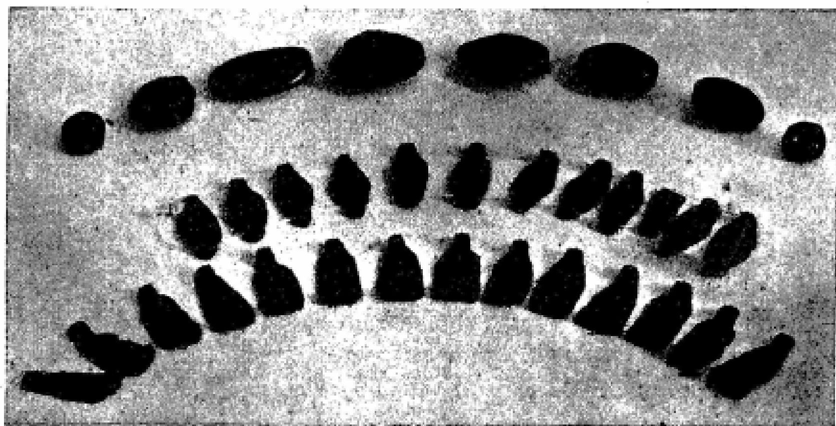
1) Ἱκανὰ ἀγγεῖα τῶν συνήθων τύπων μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν, τὸ πλεῖστον ἀκέραια, τὰ ὁποῖα κομισθέντα εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν

Πατρῶν ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν, (τυφλόστομα ἀμφορείδια, δίωτα λεβήτια κ. λ.) *(εἰκ. 1)*.

2) Χάνδρας ἐκ κυανῆς ὑαλώδους μάζης διαφόρων σχημάτων, διατρήτους καὶ εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος αὐτῶν, ὥστε νὰ διέρχεται διὰ τῶν ὀπῶν

Εἰκ. 1. Ἀγγεῖα ἐξ ἁγίου Ἰωάννου Γουρζουμίσης (ἀνασκαφαὶ θέρους 1932).

Εἰκ. 2. Χάνδραι κυαναῖ ἐξ ἁγίου Ἰωάννου Γουρζουμίσης ἐξ ὑαλώδους μάζης καὶ κάτω χάνδραι ἐξ ἀχάτου διάτρητοι.

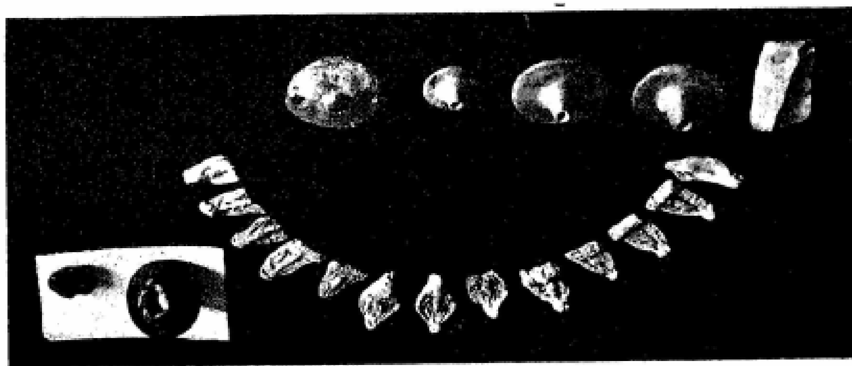
αὐτῶν τὸ συνέχον αὐτὰς νῆμα, ἵνα χρησιμοποιοῦνται ὡς περιδέραια *(εἰκ. 2)*.

3) Χάνδρας μικρὰς καὶ μεγάλας ἐξ ἀχάτου διατρήτους (εἰκ. 2).

4) Κομβία ἐκ στεατίτου τρία, ἓν ὀστέϊνον μὲ δύο ὀπάς, μίαν λεπίδα ἐκ πυρίτου λίθου *(εἰκ. 3 κάτω)*.

5) Ἱκανὰς χάνδρας ἐξ ἠλέκτρου, λίαν εὐθρύπτου λόγῳ τῆς λεπτότητος αὐτῶν, μὲ ποικιλίαν σχημάτων (εἰκ. 3).

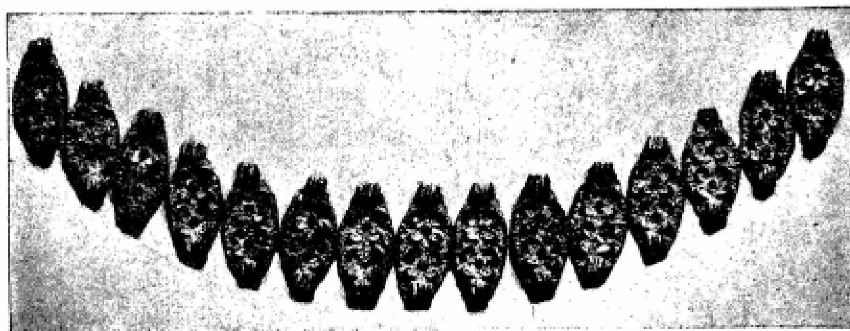
Ἡ εὕρεσις τῶν ἐξ ἠλέκτρου χανδρῶν εἶναί τι ἐντελῶς νέον εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας καὶ ἔχει τὴν

Εἰκ. 3. Χάνδραι ἐξ ἠλέκτρου ἄνω καὶ κομβία ἐκ στεατίτου καὶ ἓν ὀστέϊνον κάτω.

σπουδαιότητα, ὅτι καθορίζει μετὰ βεβαιότητος τὴν ἔξωθεν εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου κατειργάζοντο τὸν ἤλεκτρον (βλ. Σοφ. Ἀντιγ. 1037).

Τοιαῦτα περιδέραια ἐκ χανδρῶν ἐξ ὑαλώδους κυανῆς μάζης εὗρον μέχρι

Εἰκ. 4. Περιδέραιον ἐκ χανδρῶν κυανῆς ὑαλώδους μάζης μετ' ἀνθυλλίων (Λόπεσι).

τοῦδε μόνον εἰς τὸ πρῶτον Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας τὸ ὁποῖον ἀνέσκαψα πρὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὸ χωρίον Λόπεσι τοῦ δήμου Φαρῶν καὶ τὰ ὁποῖα δημοσιεύω σήμερον ἐκ τῆς ἀφορμῆς τῆς εὑρέσεως ὁμοίων εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Γουρζουμίσης.

Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ χανδρῶν ἀμφοτέρωθεν διατρήτων καὶ μὲ ποικιλίαν κοσμημάτων.

Ὡραιότατον περιδέραιον εἶναι τὸ ἀποτελούμενον ἐκ χανδρῶν μὲ τετράφυλλα ἀγροτικὰ ἀνθύλλια *(εἰκ. 4)*.

Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν κοσμημάτων εἶναι ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς θαλάσσης καὶ δὴ τῶν ὀστράκων αὐτῆς.

Χάνδραι μὲ σχῆμα ἁπλοῦ κελύφους θαλασσίου ζῴου *(εἰκ. 5)*.

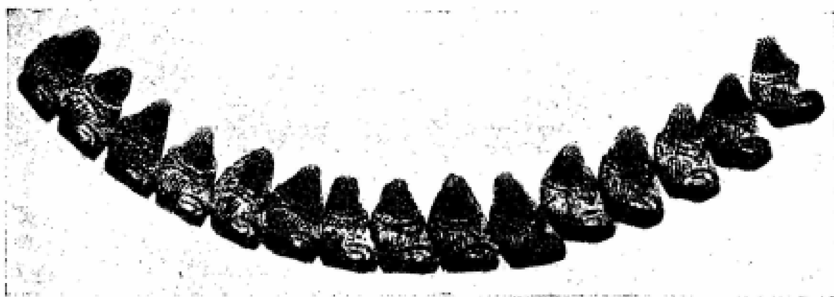
Χάνδραι μὲ διπλᾶ συνηνωμένα κελύφη *(εἰκ. 6)*.

Εἰκ. 5. Χάνδραι μὲ σχῆμα κελύφους θαλασσίου ζῴου (Λόπεσι).

Εἰκ. 6. Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίων ζῴων (Λόπεσι).

Εἰκ. 7. Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίου ζῴου, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κάτω κελύφους (Λόπεσι).

Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίου ζῴου, ἀλλ' ἐκ τοῦ κάτω κελύφους ἐξέρχεται τὸ ζῷον *(εἰκ. 7)*.

Χάνδραι μὲ ἑλικοειδῆ κοσμήματα, ἐσχηματοποιημένα θαλάσσια ζῷα διπλᾶ *(εἰκ. 8)* καὶ ἁπλᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα κάλλιον διαβλέπομεν τοὺς πλοκάμους τῶν θαλασσίων ζῴων *(εἰκ. 9)*.

Εἰκ. 8. Χάνδραι μὲ ἑλικοειδῆ κοσμήματα διπλᾶ (Λόπεσι).

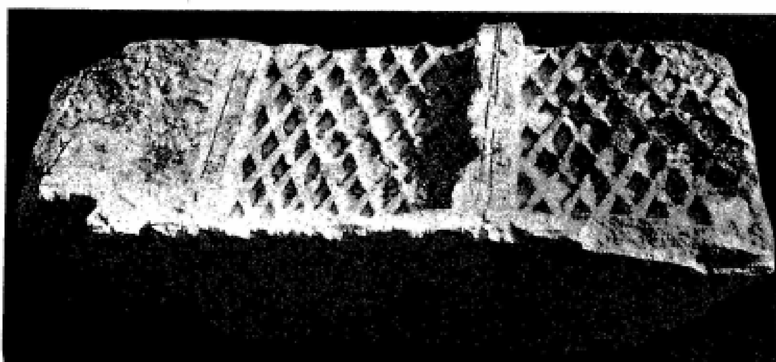
Εἰκ. 9. Χάνδραι μὲ ἑλικοειδῆ κοσμήματα, μὲ σχηματοποιηθέντας τοὺς πλοκάμους θαλασσίων ζῴων (Λόπεσι).

Πλὴν ὅμως τῆς περὶ τὴν Γουρζούμισαν ἐρεύνης τῶν Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων, ἠρευνήσαμεν καὶ τὸ παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα καὶ εἰς κτῆμα τοῦ κ. Δημητρίου Μπιθέλη νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ λίαν κατεστραμμένον ἀπέδωκε μόνον εἰς ἡμᾶς τέσσαρα ἄγγεῖα συνήθη ἐξ ἑνὸς τῶν κατεστραμμένων καὶ σεσυλημένων τάφων.

ΝΙΚ. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΠΕΛΛΗΝΗΣ

Ἐν Πελλήνῃ ἐσυνεχίσθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 ἡ πέρυσιν ἀρξαμένη ἀνασκαφὴ τοῦ ὑποτιθεμένου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς (ΠΑΕ 1931,76). Ἀπεκαλύφθη περαιτέρω ἡ κρηπὶς τοῦ ναοῦ εἰς μῆκος ὁλικὸν 30 μέτρων καὶ συνετάχθη τοῦ ἀποκαλυφθέντος τμήματος τὸ διάγραμμα. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι οἱ λίθοι τῆς ἀνωτάτης σωζομένης στρώσεως τῆς κρηπῖδος παρουσιάζουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄνω ἐπιφανείας των ἐγκοπὰς ὑποδηλούσας τὴν διὰ λιθάγρας ἄρσιν καὶ τοποθέτησιν τῶν λίθων. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἰδιάζει, ὡς γνωστόν, εἰς ἀρχαϊκὰ κτήρια. Εὑρήματα δυστυχῶς δὲν ἐγένοντο εἰμὴ μόνον δύο χριστιανικά, προερχόμενα βεβαίως ἐκ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν μετετράπη ὁ ναὸς κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους (ΠΑΕ 1931, 75 σημ. 1).

Εἰκ. 1. Θωράκιον κτηρίου τῆς Πελλήνης.

Τούτων τὸ μὲν εἶναι τεμάχιον θωρακείου ἐκ μαλακοῦ λίθου φέρον ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτον ἢ μᾶλλον ἐγχάρακτον σειρὰν συμπλεκομένων κύκλων καὶ ἡμικυκλίων, ἐν ἑνὶ τῶν ὁποίων εὕρηται σταυρός, τὸ δὲ θραῦσμα βυζαντινοῦ ἀγγείου μετὰ κιτρίνου γανώματος τοῦ 12ου ἢ 13ου αἰῶνος, κατατεθὲν εἰς τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον.

Δοκιμαστικὴ δέ τις ἔρευνα ἐνηργήθη καὶ 10΄ ἀνατολικῶς τοῦ ἐφ᾿ οὗ ὁ ναὸς λόφου ἐπὶ πολὺ ταπεινοτέρου ἐπιπέδου ἐν θέσει «Λεβέτι». Ἀπεκαλύφθη δ᾿ ἐνταῦθα ἐντὸς ἀμπελῶνος μέγας μαλακὸς λίθος (2.50×0.90×0.50) ἐφ᾿ οὗ εἶναι γεγλυμμένα δύο θωράκια μετὰ τῶν διαχωριζόντων αὐτὰ τετραγώνων στυλίσκων ***(εἰκ. 1)***. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ λίθου ὑπάρχει καὶ τμῆμα τοῦ τοίχου μετ᾿ ἀναθυρώσεως, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ θωράκιον ἦτο τοποθετημένον παρά τινα ἐσωτερικὴν γωνίαν. Τὰ θωράκια ἀπομιμοῦνται ἐν λίθῳ ξυλίνας

δρυφάκτους κατὰ τὸ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν χιαστὸν ἢ δικτυωτὸν σύστημα (πβλ. ὅμοια ἐξ Ἐπιδαύρου *Lechat - Defrasse* Epidaure σελ. 137). Τὸ ἡμέτερον τεμάχιον θὰ προέρχεται πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου οἰκήματος μετὰ περιστυλίου τοῦ 4ου ἢ 3ου π. Χ. αἰῶνος, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς καλῆς τοῦ λίθου ἐργασίας. Τὸ κτήριον τοῦτο ἐλπίζεται νὰ ἀχθῇ εἰς φῶς κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἂν καὶ ἡ ἐντὸς ἀμπελῶνος εὕρεσις αὐτοῦ μεγάλως δυσχεραίνει τὴν σκαφικὴν ἔρευναν.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

---

9. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΙΚΥΩΝΟΣ

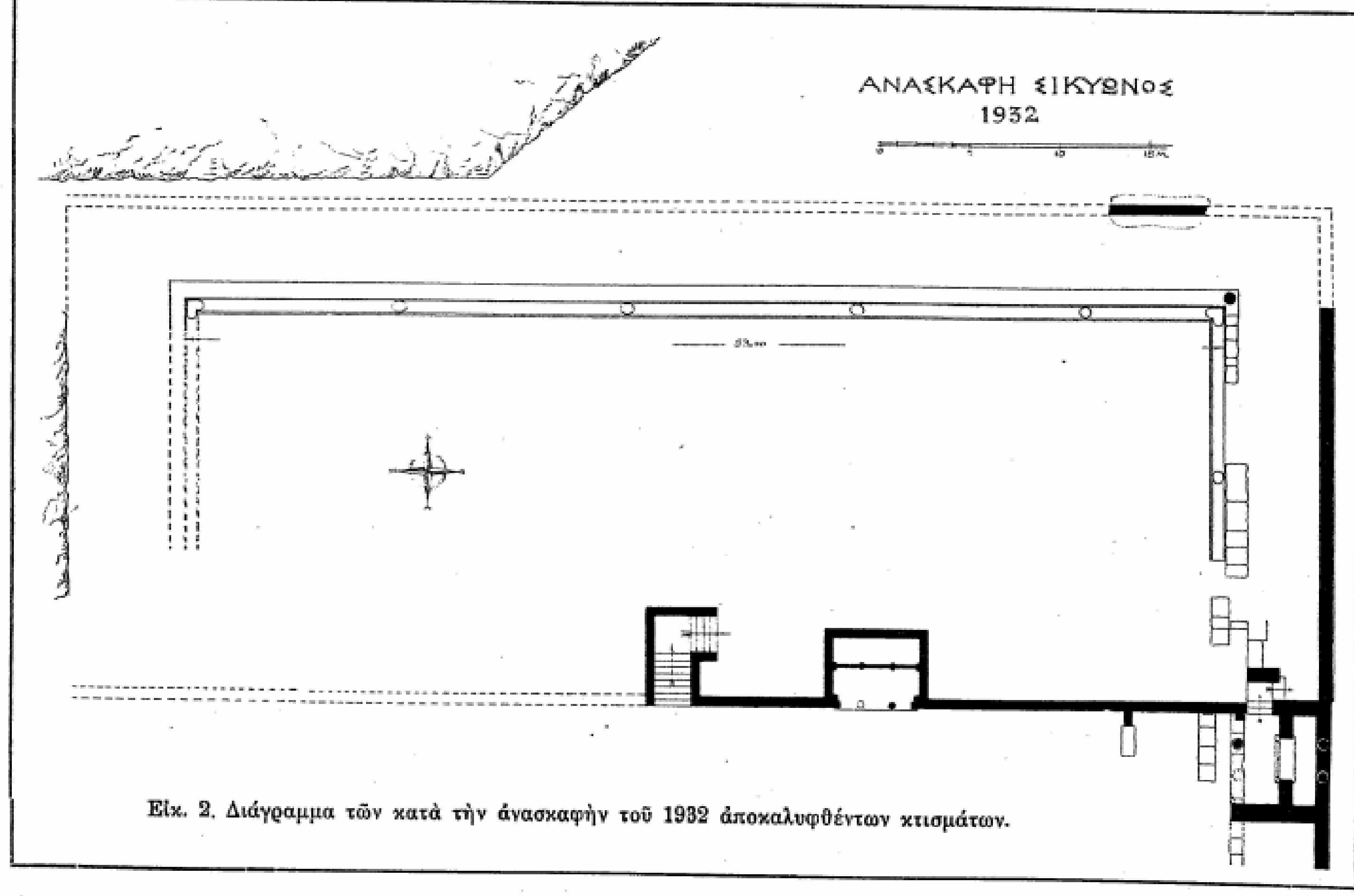
Συνεχίζων ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τῇ ἀρωγῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν ἀνασκαφὴν τῆς δυσαναλόγως πρὸς τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ἐρευνηθείσης ἀρχαίας Σικυῶνος, ἐπελήφθην, κατὰ τὸν παρελ-

Εἰκ. 1. Ἄποψις τοῦ βορείου ἀναλήμματος.

θόντα Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον, τῆς σκαφῆς σημαντικοῦ κτηρίου κειμένου 100 περίπου μέτρα Ν. Δ. τοῦ μεγάλου ρωμαϊκοῦ κτηρίου (βαλανείου[1];) ὅπερ

[1] Ὡς βαλανεῖον χαρακτηρίζει τὸ κτήριον τοῦτο ὁ κατὰ τὸ 1436 ἐπισκεφθεὶς τὴν Σικυῶνα *Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης* Epigrammata Graeca reperta per Illyricum σελ. XVIII, 128 «*magnas ex cocto latere Thermas*».

Εἰκ. 2. Διάγραμμα τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1932 ἀποκαλυφθέντων κτισμάτων.

ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται παλάτι. Τοῦ ἀνασκαφέντος κτηρίου ἀπεκαλύφθη πρὸς Β. ἱκανὸν τμῆμα μακροῦ ἀναλήμματος διήκοντος ἀπ᾿ Α. πρὸς Δ. κατεσκευασμένου δὲ διὰ μεγάλων κανονικῶν κυφωτῶν λίθων (bombés) ὕψους 0.48 καὶ πάχους 0.84, ἰσοδόμως ἐκτισμένων. Τὰ μήκη τῶν λίθων τούτων ποικίλλουσιν ἀπὸ 0.86 ἕως 0.93. Οἱ κατακόρυφοι ἁρμοί των σχηματίζουσι δίεδρον γωνίαν, ἀνοίγματος 0.05, τέμνουσαν τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῶν λίθων κατ᾿ ἐλαφρὰς καμπύλας γραμμάς. Τὸ ἀνάλημμα τοῦτο, ἀνασκαφὲν εἰς μῆκος 55 μ., ***(εἰκ. 1)*** ἐχρησίμευε πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ὀρθογωνίου ἀνδήρου (70 μ. × 35 μ.) ἐκτεινομένου πρὸς νότον μέχρι τοῦ βράχου τῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως, ὅστις διεμορφώθη διὰ κατατομῆς εἰς σχῆμα ὀρθῆς γωνίας (ὅρα κάτοψιν ***εἰκ. 2***). Ἐπὶ τοῦ ἀνδήρου αὐτοῦ ἡ σκαφὴ ἀπεκάλυψε μέγα κτήριον σχήματος πεῖ, διαστάσεων ἐσωτερικῶν, ἀπὸ ἀκμῆς εἰς ἀκμὴν τοῦ στυλοβάτου, 13×58 μ., φέρον δὲ πρὸς τὸ μὲν ἐσωτερικὸν κιονοστοιχίας, ἐξωτερικῶς δὲ τοῖχον, ἐφ᾿ οὗ ἐστηρίζετο ἡ στέγη τῆς πειομόρφου στοᾶς. Πρὸ τοῦ πωρίνου στυλοβάτου τῆς κιονοστοιχίας (πλάτους 0.90 - 1.10) εὑρέθη συνεχής, εὐρεῖα 0.63 καὶ βαθεῖα 0.65 αὖλαξ, ἐσκαμμένη ἐντὸς πώρου λίθου ἐπικεχρισμένου διὰ σκληροτάτου ὑδραυλικοῦ κονιάματος καὶ φέρουσα κατ᾿ ἀποστάσεις ἐλλειψοειδεῖς κοιλότητας, χάριν καθιζήσεως τῶν ἐν τῷ ὕδατι στερεῶν οὐσιῶν ***(εἰκ. 3)***. Ἡ μεγάλη διάμετρος τῶν ἐλλειψοειδῶν λεκανῶν εἶναι 0.73 ἡ δὲ μικρὰ 0.50, τὸ δὲ βάθος αὐτῶν 0.41. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν τέσσαρες

Εἰκ. 3. Τμῆμα τοῦ βορείου στυλοβάτου τοῦ πειομόρφου κτηρίου μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ αὔλακος.

ἐλλειψοειδεῖς λεκάναι καὶ δύο ἄκραι καρδιόσχημοι, ἐπὶ δὲ τῆς βορείου μία μόνον ἐλλειψοειδὴς λεκάνη. Ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ κτηρίου δὲν ἀνεσκάφη εἰσέτι. Ἡ ὕπαρξις τῆς αὔλακος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ πρὸ τῶν κιονοστοιχιῶν χῶρος ἦτο ὕπαιθρος. Ποῖος ὅμως ἦτο ὁ προορισμὸς τοῦ ἀποκαλυφθέντος στωικοῦ κτηρίου δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι νὰ ἐξακριβώσω. Τῆς κιονοστοιχίας, ἥτις ἦτο δωρική, ἀνεστήλωσα τμῆμα ἑνὸς τῶν γωνιαίων πωρίνων κιόνων ***(εἰκ. 3)*** ἔχοντος τὸν κορμὸν ἀρράβδωτον τὸ κάτω τρίτον. Ὁ κίων θ' ἀπετελεῖτο πιθανῶς ἐκ δύο μόνον τεμαχίων καὶ τοῦ κιονοκράνου, ὅπερ εὑρέθη τοποθετηθέν, χάριν ἀσφαλείας, ἐπὶ τοῦ ἀναστηλωθέντος κάτω τμήματος τοῦ κίονος (εἰκ. 3). Ἡ διάμετρος τῶν κιόνων εἶναι 0.55. Τοῦ δὲ θριγκοῦ ἀνευρέθη μόνον τεμάχιον πωρίνου δωρικοῦ ἐπιστυλίου μετὰ τοῦ κανόνος καὶ δύο σταγόνων, ἐκ δὲ τῆς στέγης πήλιναί τινες σίμαι μετ' ἀκανθωτοῦ κοσμήματος καὶ λεοντοκεφαλῶν ὡς καὶ τεμάχια κεραμίδων ἰδιοτύπου συναρμογῆς. Πάντα κατετέθησαν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τῆς Σικυῶνος (Οἰκία Παν. Μανίκα).

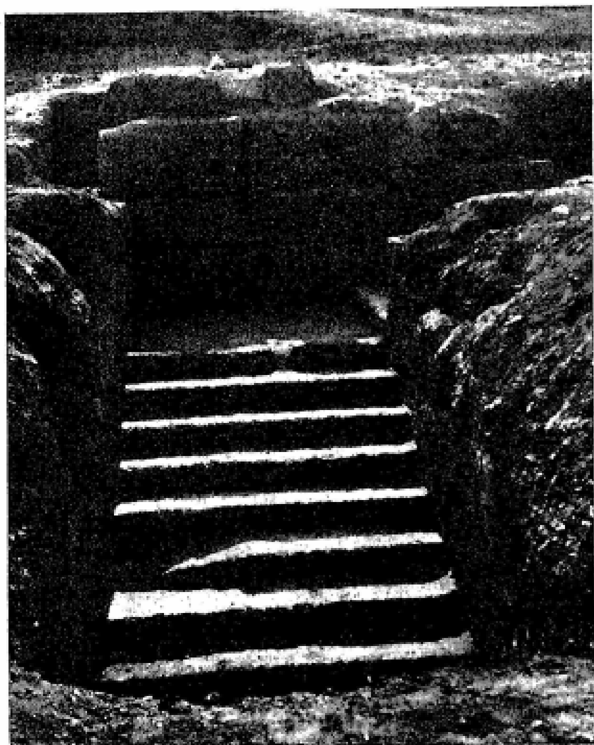

Εἰκ. 4. Ἄποψις τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος.

Ὡς δ' ἡ βόρειος οὕτω καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἀνδήρου ὑπεστηρίζετο δι' ἀναλήμματος ἐκ κυφωτῶν λίθων, ὁμοίας ἀκριβῶς κατασκευῆς πρὸς τὸ βόρειον. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο ἀνάλημμα ***(εἰκ. 4)*** ἀπεκαλύφθη διὰ σκαφῆς μέχρι βάθους 2.50 μ., δὲν εἶναι ὅμως συνεχὲς ἀλλὰ διακόπτεται κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα ὑπὸ εὐρείας (πλ. 2.00 μ.) κλίμακος ***(εἰκ. 5)*** ἀναγούσης εἰς τὸ ἄνδηρον διὰ δύο καμπῶν, ὧν ἡ μὲν εἶχεν 9 ἡ δὲ 6 ἀνέτους βαθμίδας· κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ μήκους του τὸ ἀνάλημμα διακόπτεται ὑπὸ ὀρθογωνίου κρήνης ***(εἰκ. 6)*** πλάτους 4.80 μ., εἰσχωρούσης 4 ὅλα μέτρα ἐντὸς τοῦ ἀνδήρου.

Ἡ κρήνη, ὁλοσχερῶς ἀποκαλυφθεῖσα, ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου

ἀκαλύπτου δεξαμενῆς, πλ. 1.50, ἧς τὴν πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰν σχηματίζει χαμηλὸν (0.80) κυματιοφόρον θωράκιον, ὅπερ ἔφρασσε τὰ μεταξὺ δύο πωρίνων στύλων καὶ δύο παραστάδων κενά. Οἱ στῦλοι κατὰ μὲν τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἥμισυ εἶναι ἡμικυλινδρικοὶ κατὰ δὲ τὸ ὀπίσθιον τετράγωνοι, πλευρᾶς 0.20· τὸ κιονόκρανον ἐμπρὸς μὲν ἔφερεν ἐχῖνον καὶ ἄβακα, ὄπισθεν δὲ ἐπάλληλα κυμάτια, ὡς ἐπίκρανον παραστάδος. Εὑρέθη καὶ τὸ ἐπὶ τῶν κιόνων καὶ τῶν παραστάδων βαῖνον, ἁπλοῦ τύπου, ἐπιστύλιον, ὕψους 0.255. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε πλατεῖα βαθμίς, ἐφ' ἧς ἐπάτουν οἱ ὑδρευόμενοι, στεγαζόμενοι κάτωθεν προστῴου φερομένου ὑπὸ δύο πωρίνων κιόνων μεταξὺ παραστάδων. Τῶν κιόνων εὑρέθη κατὰ χώραν ὁ ἕτερος τῶν κατωτάτων σφονδύλων διαμεμορφωμένος ὡς πολυγωνικὸν πρίσμα. Ἡ διάμετρός του εἶναι 0.42. Τοῦ ἄλλου σῴζονται οἱ δύο σιδηροῖ γόμφοι προσηλώσεως ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου. Τῶν δὲ παραστάδων ἡ πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰ ἐλαξεύθη ἐπὶ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ ἀνάλημμα λίθων. Οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης εἶναι ἐπικεχρισμένοι διὰ λειοτάτου τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ σκληροτάτου τὴν σύστασιν ὑδραυλικοῦ κονιάματος ἱκανοῦ πάχους. Τὸ ὕδωρ ἤρχετο εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τριῶν ἀγωγῶν, ὧν τὰ στόμια, κείμενα εἰς ὕψος 1.50 ἀπὸ τοῦ δαπέδου, ἐκοσμοῦντο πιθανώτατα διὰ χαλκῶν λεοντοκράνων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὀπῶν προσηλώσεως, αἵτινες τὰ περιβάλλουσι (εἰκὼν 6). Ἐκ τῆς δεξαμενῆς δὲ τὸ ὕδωρ ἠντλεῖτο δι' ὑδριῶν. Τὰ κατὰ τὴν σκαφὴν ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐπιτρέπουσι τὴν ἀσφαλῆ γραφικὴν τοῦ μνημείου ἀναπαράστασιν. Ἡ στέγη τῆς κρήνης θὰ ἦτο πιθανώτατα ξυλίνη καὶ ὁριζοντία. Χρονολογικῶς

Εἰκ. 5. Ἐπικαμπὴς κλῖμαξ ἀνόδου εἰς τὸ ἄνδηρον.

ἡ κρήνη εἶναι σύγχρονος πρὸς τὸ ἀνάλημμα, διότι ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ τῶν παραστάδων αὐτῆς (εἰκ. 6) εἶναι, ὡς εἴπομεν, λαξευμένη ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ἀναλήμματος κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὴν μεταγενεστέραν τοποθέτησιν.

Κατὰ δὲ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν στενωτέρα κλῖμαξ ἀνάγουσα καὶ αὐτὴ εἰς τὸ ἄνδηρον (ὅρα εἰκ. 2 καὶ 7) ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ τὰ ἐδάφη κατασκευῆς προπύλου τῆς συνήθους δικιονίου μορφῆς, οὗτινος ἡ πρὸς βορρᾶν πρόσοψις ἐφράχθη ἀργότερον συνεχισθέντος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ βορείου ἀναλήμματος τοῦ ἀνδήρου (εἰκ. 2). Τοῦ δὲ προπύλου

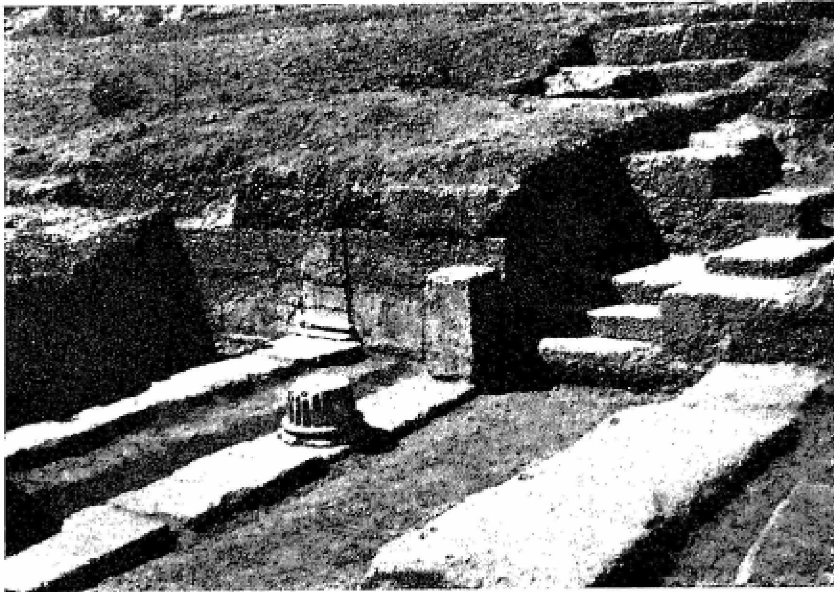
Εἰκ· 6. Ἄποψις τῆς κρήνης ἀπ᾿ ἀνατολῶν.

εὑρέθη κατὰ χώραν ἡ βάσις τοῦ ἑτέρου τῶν δύο κιόνων τῆς ἐσωτερικῆς (νοτίας) προσόψεως μετὰ συναφοῦς τμήματος τοῦ κορμοῦ ἐρραβδωμένου διὰ 20 ραβδώσεων *(εἰκ. 7)*. Τὸ ὕψος τοῦ εὑρεθέντος σφονδύλου μετὰ τῆς βάσεως εἶναι 0.41, ἡ διάμετρος τῆς βάσεως 0.45, ἡ δὲ τοῦ κορμοῦ 0.49. Εὑρέθη ἐπίσης καὶ τὸ κατώφλιον τῆς ἐν τῷ ἐγκαρσίῳ τοίχῳ θύρας, οὗτινος τὸ μὲν μῆκος εἶναι 2.68 τὸ δὲ πλάτος 1.06. Σῴζονται δ᾿ ἐπ᾿ αὐτοῦ καὶ οἱ τόρμοι τῶν ληνῶν τῆς θύρας, ὡς καὶ ὁ διὰ τὸν μεσαῖον σύρτην. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ προπύλου εἶναι 5.57 τὸ δὲ πλάτος 6.55 μ. Ἡ ἀπὸ τοῦ προπύλου εἰς τὸ ἄνδηρον ἀνάγουσα μικρὰ ἐπικαμπὴς κλῖμαξ ἦτο τοθετημένη μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ στοᾶς καὶ τοῦ θυραίου τοίχου.

Ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ προπύλου, ἤτοι πρὸς νότον, ἀνευρέθη στοὰ βαίνουσα καθέτως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα τοῦ ἀνδήρου. Τῆς στοᾶς ταύτης σῴζεται ὁ στυλοβάτης καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἐπὶ τοῦ ἀναλήμματος παραστὰς μεθ' ὡραίας ἰωνικῆς βάσεως (εἰκ. 7).

Αἱ κλίμακες, ἡ κρήνη καὶ τὸ πρόπυλον μαρτυροῦσι σαφῶς, ὅτι εὐθὺς πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος ὑπῆρχε δρόμος. Ἴσως λοιπὸν νὰ εὑρισκώμεθα εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ἐνταῦθα — κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου — τοποθετουμένης ἀγορᾶς.

Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους κατασκευῆς τοῦ ἀναλήμματος παρατηροῦμεν ὅτι

Εἰκ. 7. Τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ προπύλου μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς καὶ τῆς μικρᾶς κλίμακος.

ἡ διὰ κυφωτῶν λίθων τοιχοδομία, ἣν παρουσιάζει, καίπερ ἀπαντῶσα σποραδικῶς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος (Ἐλευσίς, Σούνιον, ἄνευ τῆς διέδρου γωνίας τῶν κατακορύφων ἁρμῶν), ὅμως εἶναι ἐν συχνοτέρᾳ χρήσει κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους καὶ ἀργότερον. Παρομοία τοιχοδομία εὕρηται ἐν μὲν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἐν Μεσσήνῃ [1] ἐν δὲ τῇ Ἰωνίᾳ ἐν Πριήνῃ [2],

[1] Ψευδισόδομον ἀνάλημμα τοῦ συνεδρίου Expédition Scientifique de Morée I πίν. 37.

[2] Ἐκκλησιαστήριον *Wiegand - Schrader* Priene 1904 σελ. 225 εἰκ. 217.

Ἐφέσῳ [1] καὶ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ [2]. Σύγχρονον πρὸς τὰ ἑλληνιστικὰ παραδείγματα εἶναι πιθανώτατα καὶ τὸ ἀνάλημμα τῆς Σικυῶνος.

Κινητὰ εὑρήματα.

Κινητὰ εὑρήματα ἡ ἀνασκαφὴ ἔσχε τὰ ἀκόλουθα:

1ον Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ βορείου ἀναλήμματος. Τμῆμα ἀγωνιστικῆς ἐπιγραφῆς ***(εἰκ. 8)*** γεγραμμένης ἐπὶ λίθου σκληροῦ κυανωποῦ (0.21×0.13) εἰς Σικυώνιον ἀλφάβητον.

Ἀγαθί[α
Πυθοῖ
Ἰσθμοῖ
Νεμέα
Ἰσθμοῖ
Σεκυῶ[νι
Ἀ]θάν[αις

Εἰκ. 8. Ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφή.

Ὕψος γραμμάτων 0.017 - 0.02. Διακρίνονται σαφῶς καὶ αἱ χαρακώσεις. Ὁ λίθος ἦτο ἀμφίγραφος. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας παρειᾶς διακρίνονται αἱ χαρακώσεις καὶ δύο μόνον γράμματα ιΣ. Πρὸς χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς θὰ βοηθηθῶμεν ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων. Οὕτω ἡ μορφὴ τοῦ γάμμα ὡς λατινικοῦ L καὶ ἡ τοῦ μῦ μὲ βραχύτερον τὸ τέταρτον σκέλος εὑρίσκονται συνήθως εἰς ἐπιγραφὰς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος. Λίαν δὲ χαρακτηριστικὴ τοῦ ἀρχαιοτάτου σικυωνίου ἀλφαβήτου εἶναι καὶ ἡ ἐκ δύο ἀντικορύφων τριγώνων ἀποτελεσθεῖσα μορφὴ τοῦ ε ψιλοῦ ὡς καὶ ἡ τοῦ ρομβοειδοῦς ο μικροῦ καὶ ἡ τοῦ θῆτα. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τῶν ἄνω στοιχείων συνυπάρχουσι καὶ τὸ εὐθύγραμμον ἰῶτα καὶ τὸ τετρασκελὲς σῖγμα, πρέπει ἡ ἐπιγραφή μας νὰ κατέλθῃ μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος [3].

---

[1] Forschungen in Ephesos I σελ. 144 *Niemann.*

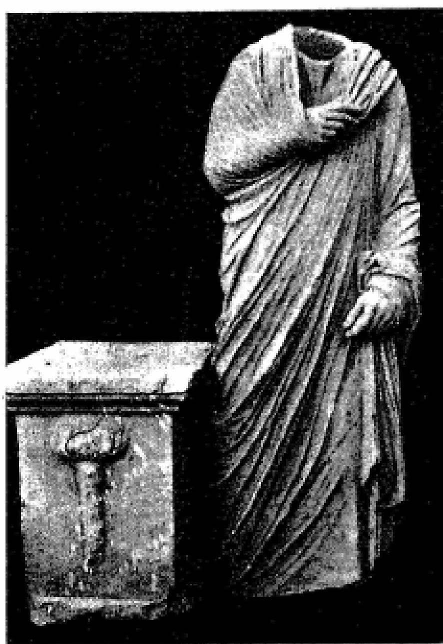
[2] Ἀνάλημμα τοῦ θεάτρου *Humann, Kohte, Watzinger* Magnesia am Maeander 1904 εἰκ. 8 σελ. 24.

[3] Σύγχρονος πρὸς τὴν δημοσιευομένην ἐπιγραφὴν εὑρέθη τὸ 1887 εἰς τὸ Β.Δ. τοῦ Βασιλικοῦ κείμενον χωρίον Μοῦλκι καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *M. L. Earle* ἐν Papers of the American School at Athens Vol. V. (1890) σελ. 39.

2ον) Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος εὑρέθησαν δύο ἀκέφαλοι, μετρίας τέχνης φυσικοῦ δὲ μεγέθους μαρμάρινοι ἀνδρικοὶ κορμοί, ὁ μὲν ***(εἰκ. 9)*** ἐπὶ τοῦ πλατυσκάλου τῆς μεγάλης κλίμακος ὁ δὲ ***(εἰκ. 10)*** παρὰ τὸν πόδα τοῦ ἀναλήμματος. Περιβεβλημένοι ἀμφότεροι τὴν συνήθη ρωμαϊκὴν togam μὲ τὴν τόσον ὑστεροῦσαν εἰς ἔκφρασιν πτυχολογίαν, ἐμφανίζονται εἰς τὴν τυπικὴν κατ᾽ ἐνώπιον στάσιν

Εἰκ. 9. Ἀνδριὰς μετ᾽ ἐνθέτου κεφαλῆς, ρωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰκ. 10. Ἀνδριὰς ἀκέφαλος ρωμαϊκῶν χρόνων.

προβάλλοντες τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ φέροντες τὴν δεξιὰν πρὸ τοῦ στήθους ἀναδιπλωμένην ἐντὸς τοῦ ἐνδύματος, καθ᾽ ὃν χρόνον ἡ ἀριστερά, κατακορύφως σχεδὸν πρὸς τὸν μηρὸν καταπίπτουσα, συγκρατεῖ, ἐλαφρῶς καμπτομένη, τὴν ἄκραν τῆς toga.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος κορμὸς διατηρεῖ μόνον τὸν ἕνα τῶν ποδῶν φέροντα καὶ τὸ σανδάλιον, οὗτινος διακρίνονται σαφῶς οἱ ἱμάντες, ἔχει δ᾽ ἀποκεκρουμένας τὰς ἄκρας χεῖρας. Τοῦ δὲ δευτέρου κορμοῦ ἐλλείπουσι μὲν ἀμφότεροι οἱ πόδες διατηροῦνται ὅμως καλῶς αἱ ἄκραι χεῖρες, ὧν ἡ ἀριστερὰ φέρει δακτύλιον μετὰ λίθου περὶ τὸν τέταρτον δάκτυλον (εἰκ. 10). Ἀμφότεροι οἱ κορ-

μοὶ φέρουν κατὰ τὸν λαιμὸν τὴν οἰκείαν πρὸς ἔνθεσιν τῆς κεφαλῆς βαθεῖαν κοιλότητα (εἰκ. 10).

Εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπὸ τῶν περιγραφέντων κορμῶν ἀπόστασιν εὑρέθησαν δύο ἀνδρικαὶ φυσικοῦ μεγέθους κεφαλαί. Τούτων ἡ μέν, διατηρηθεῖσα ἀκεραία, προσαρμόζεται τελείως πρὸς τὸν ἕτερον τῶν κορμῶν (εἰκ. 9), ἡ δὲ ἔχει τὴν ῥῖνα καὶ τὸ ἄνω χεῖλος ἀποκεκρουμένον.

Ἡ πρώτη κεφαλή, **(εἰκ. 11)** ἐργασίας μᾶλλον ἁδρᾶς, εἰκονίζει μὲ ἰσχυρὸν ρεαλισμὸν ἄνδρα, ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς βεβαθυσμένους, τὸ βλέμμα ἐστραμ-

Εἰκ. 11α.
Κεφαλὴ ρωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰκ. 11β.
Ἡ παραπλεύρως κεφαλὴ ὁρωμένη κατὰ κρόταφον

μένον πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ προέχουσαν τὴν κάτω σιαγόνα. Τὰ ὦτα εἶναι μεγάλα καὶ ἁδρῶς εἰργασμένα ἡ δὲ βραχεῖα κόμη καταλήγει ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς μικροὺς βοστρίχους. Τὰ οὐχὶ λίαν κανονικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, ἥτις ἔχει μὲν ἠθικήν τινα πνοὴν· ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἀνωτέραν πνευματικὴν ἔκφρασιν, μαρτυροῦσιν ὅτι πρόκειται περί τινος ἀστοῦ διακριθέντος πιθανῶς εἴς τινα δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἢ εὐεργετήσαντος τὴν Σικυῶνα, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐτιμήθη δι᾽ εἰκονικοῦ ἀνδριάντος.

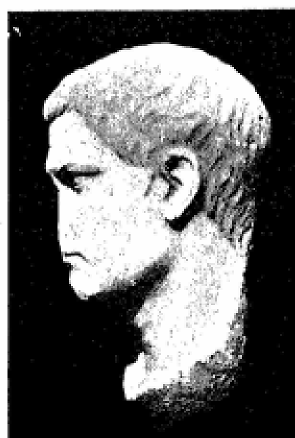
Πολὺ εὐγενεστέρα καὶ ἰδανικωτέρα τῆς πρώτης μᾶς παρουσιάζεται ἡ δευτέρα κεφαλὴ **(εἰκ. 12)** ἥτις ὅμως δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸν δεύτερον κορμόν, ὡς ἄλλως τε ἀνεμένετο, ἀφοῦ οὐδόλως συμβιβάζεται ἡ λίαν ἐπιμελὴς ἐργασία της πρὸς τὴν χειρωνακτικὴν τοῦ δευτέρου κορμοῦ ἐκτέλεσιν.

Ἂν καὶ ἔχει τὴν ῥῖνα κολοβὴν ὅμως, ἡ κεφαλὴ αὐτή, μὲ τοὺς μεγάλους

ἀμυγδαλωτοὺς ὀφθαλμούς, τὸ εὐρὺ ἀρρυτίδωτον μέτωπον καὶ τὰ λεπτὰ εὐθέα χείλη ἀποπνέει εὐγένειαν καὶ ἠρεμίαν ἐνθυμίζουσα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ πρότυπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἄλλως τε τὴν πλησιάζει καὶ ἡ ἀρίστη τεχνική της ἐκτέλεσις. Ἀμφότεραι αἱ κεφαλαί, λόγῳ τοῦ εἴδους τῆς κομώσεως, τῆς διαμορφώσεως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ καθόλου πνεύματος, ὅπερ τὰς διέπει, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Κλαυδίων ἤτοι εἰς τὰ μέσα τοῦ 1ου μ. Χ. αἰῶνος. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς δευτέρας κεφαλῆς παρουσιάζουσιν ὁμοιότητά τινα πρὸς τὰ τοῦ Ἀγρίππα[1] καὶ τοῦ υἱοῦ του Γαΐου Καίσαρος[2] ἀλλὰ δὲν συμπίπτουν ἀκριβῶς

Εἰκ. 12α.
Κεφαλὴ ρωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰκ. 12β.
Ἡ παραπλεύρως κεφαλὴ ὁρωμένη κατὰ κρόταφον.

πρὸς ἐκεῖνα· διὰ τοῦτο προτιμῶ νὰ θεωρήσω καὶ τὴν δευτέραν κεφαλὴν ὡς εἰκονίζουσαν ἄγνωστόν τινα Ρωμαῖον ἢ καὶ Σικυώνιον.

3ον) Εὐθὺς πρὸ τῆς ἀνατολικῆς παραστάδος τῆς κρήνης εὑρέθη ὕπτιος τρίτος, φυσικοῦ καὶ αὐτὸς μεγέθους, ἀκέφαλος μαρμάρινος κορμὸς ἀνδριάντος ρωμαίας δεσποίνης, *(εἰκ. 13)* ἱσταμένης ἦν στάσιν καὶ οἱ ἄνδρες περιβεβλημένης δὲ — ὡς συνειθίζετο διὰ τὰς γυναῖκας μέχρι τῶν τελευταίων ρωμαϊκῶν χρόνων — τὸν ἑλληνικὸν ποδήρη χιτῶνα καὶ τὸ ἱμάτιον πτυχούμενον εἰς ἐκφραστικὰς πτυχὰς καὶ ἀναδιπλούμενον περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἵνα καταλήξῃ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐλαφρῶς καμπτομένην διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀφθόνους πτυχάς του. Ἡ ἐργασία τοῦ κορμοῦ τούτου εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα τῆς τῶν δύο ἀνδρικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ εἶναι πιθανῶς σύγχρονος.

[1] Ὅρα εἰκόνα παρὰ *Hekler* Die Bildniskunst der Griechen und Römer εἰκ. 174.
[2] *Hekler* ἔ.ἀ. εἰκ. 184.

Ἡ ἀφθονία τῶν μαρμαρίνων ἀνδριάντων, οἵτινες ἀνευρέθησαν πρὸ τοῦ ἀναλήμματος, καταρριφθέντες, ὡς μαρτυρεῖ ἡ θέσις τῆς εὑρέσεώς των, ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν ἀνδήρου, μαρτυρεῖ περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ πειομόρφου κτηρίου, ὅπερ καὶ λόγῳ τοῦ μεγέθους του δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀσφαλῶς ὡς δημόσιον.

Μικροτέρα τις σκαφὴ ἐνεργηθεῖσα παρὰ τὴν μακρὰν στοὰν ἔφερεν εἰς φῶς ἀκέφαλον καὶ ἄπουν κορμὸν Ἀρτέμιδος *(εἰκ. 14)* μικρότερον τοῦ φυσι-

Εἰκ. 13.
Γυναικεῖος ἀνδριὰς ρωμ. χρόνων.

Εἰκ. 14.
Ἄγαλμα Ἀρτέμιδος (σῳζ. ὕψ. 0.45).

κοῦ, ἐκ πεντελησίου μαρμάρου. Ἡ θεὰ φορεῖ βραχὺν ἀχειρίδωτον χιτῶνα μὲ ἀπόπτυγμα, ἐζωσμένον ὑψηλὰ ὑπὸ τὸ στῆθος κρατεῖ δὲ ἀναδιπλωμένον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κεκαμμένου βραχίονος αὐτῆς μικρὸν μανδύαν. Ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καταβαίνει διαγωνίως πρὸ τοῦ στήθους ὁ ἱμὰς τῆς φαρέτρας, ἥτις ὅμως παρελείφθη νὰ παρασταθῇ ἐπὶ τῆς ῥάχεως, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα παραδείγματα. Χωροῦσα μὲ βῆμα γοργὸν προβάλλει ἡ θεὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα, ἡ δὲ κινησίς της αὐτὴ κολπώνει τὸν χιτῶνα της χωριζόμενον εἰς πλουσίας πτυχὰς ἑκατέρωθεν τοῦ προβεβλημένου μηροῦ. Τὸ ὕφασμα τοῦ χιτῶνος παρεστάθη

λεπτόν, ὡσεὶ διαφανές, ἀφῖνον νὰ διαγράφωνται εὐκρινῶς αἱ φυσικαὶ μορφαὶ τοῦ σώματος. Τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ μικρὸν σῳζόμενον παρὰ τὸν ὦμον τμῆμα τοῦ βραχίονος δεικνύει ὅτι δὲν ἦτο ὑψωμένη. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ θὰ ἐκράτει πιθανώτατα τὸ τόξον. Ὁ τύπος οὗτος τῆς Ἀρτέμιδος ἀπαντᾷ εἰς ἱκανὰ ἄλλα παραδείγματα, ἅτινα συνέλεξεν ἐσχάτως ὁ Krahmer [1], χωρίσας αὐτὰ εἰς δύο κατηγορίας: 1) Τὴν τοῦ τύπου τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Λατερανοῦ, εἰς ἣν ὑπάγεται, πλὴν ἄλλων, καὶ ἡ Ἄρτεμις τοῦ Palazzo Rospigliosi (ἀμφότεραι αἱ χεῖρες ὑψηλὰ εἰς στάσιν τοξεύσεως, δεξιὸς ποὺς προβεβλημένος) καὶ 2) τὴν τοῦ «τύπου Ἀθηνῶν» (χεῖρες κεκαμμέναι χαμηλὰ μὲ τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερὸν πόδα προβεβλημένον). Ἡ Ἄρτεμις τῆς Σικυῶνος ὑπάγεται εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν, ὁμοιάζουσα ὡς πρὸς τὴν στάσιν πρὸς τὴν Ἄρτεμιν τοῦ Λούβρου (Krahmer ἔ.ἀ. εἰκ. 2). Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους κατασκευῆς τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Σικυῶνος ἡ ἀρκετὰ ξηρὰ καὶ οὐχὶ πολὺ ἐπιμελὴς ἐργασία της κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὸ τέλος τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ πιθανώτατα τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα [2].

Πρόσθετοι ἐργασίαι.

Ἀνοιχθέντος, πρὸς πρόληψιν τυμβωρυχείας, τάφου μικροῦ παιδίου ὠρυγμένου μετ' ἄλλων μεγαλυτέρων σεσυλημένων ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ πετρώματος

Εἰκ. 15. Πήλινα εἰδώλια ἐκ τάφου παιδίου.

---

[1] Athenische Mitteilungen LV (1930) σελ. 237 ἑ.

[2] Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς τύπος Ἀρτέμιδος (Λατερανοῦ καὶ Rospigliosi) θεωρηθεὶς ἄλλοτε ὡς προπεργαμηνὸς (*Mahler* R A I 1903, 383) καὶ δὴ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος *Lawrence* JHSt. 46, 1926, 216) πιστεύεται σήμερον ὅτι ἐδημιουργήθη κατὰ τὸ 1ον ἥμισυ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος (*P. Grotemeyer* Jahrb. d. Inst. XLIII, 1928, 273).

(ἀσπριᾶς) λοφίσκου παρὰ τὸ πρὸς τὸ Μοῦλκι κράσπεδον τοῦ ὀροπεδίου τῆς ἑλληνιστικῆς Σικυῶνος, συνήχθησαν ἱκαναὶ πήλιναι πλαγγόνες παριστῶσαι γυναῖκας ὀρθὰς ἢ καθημένας, ὧν αἱ πλεῖσται κρατοῦσι πτηνὰ — κύκνους ἢ χῆνας — ***(εἰκ. 15)***. Τὰ εἰδώλια εἶναι κεκονιαμένα διατηροῦσι δὲ ζωηροὺς χρωματισμοὺς καὶ ἀνήκουσι, τὰ πλεῖστα, εἰς τοὺς κατ' ἀρχαιότερα πρότυπα ἐξειλιγμένους τύπους[1]. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου συνελέχθησαν καί τινα μικρὰ μελανογάνωτα καὶ ἀγάνωτα ἀγγεῖα — σκυφίδια δίωτα, οἰνοχόαι μετὰ τριφύλλου στομίου, λεκανίδες μετὰ πώματος κλπ. — τοῦ $4^{ου}$ ἢ $3^{ου}$ π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα κατετέθησαν μετὰ τῶν εἰδωλίων εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τῆς Σικυῶνος.

Ἀναφέρω ἐν τέλει ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Εὐσταθίου Στίκα, κατεμέτρησα τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος, ἣν καὶ ἐσχεδίασα ὑπὸ κλίμακα 1 : 500. Τὸ συνταχθὲν γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα περιέλαβε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντα κτήρια (Στάδιον, Θέατρον, ναὸν Ἀρτέμιδος, Βουλευτήριον, Μακρὰν Στοάν, Θέρμας, καὶ τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν πειόμορφον ὑπόστεγον κτήριον).

Ἰανουάριος 1933.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

---

10. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΜΝΙΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη, ἥτις κατέληξεν εἰς ἀξιόλογα ἀποτελέσματα καὶ δίδει ἐλπίδας εὑρέσεως ἄλλων ἀκόμη σπουδαίων ἐγκαταστάσεων καὶ εὑρημάτων, διεξήχθη ἀπὸ $21^{ης}$ Μαρτίου μέχρι $12^{ης}$ Ἀπριλίου τοῦ 1932 καὶ διακοπεῖσα προσωρινῶς ἐπανήρχισε τὴν $10^{ην}$ Μαΐου συνεχισθεῖσα ἀνελλιπῶς μέχρι τῆς $18^{ης}$ Ἰουνίου[2].

Ἱστορικὸν τῆς ἀνασκαφῆς. Ὁ Ἀμνισὸς εἶναι εὔφορος κοιλὰς πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Ἡρακλείου περὶ τὰ 7 χιλιόμετρα, διαρρεομένη ὑπὸ ὁμωνύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ποταμίου καὶ καταλήγουσα εἰς ἀναπεπταμένον ὡραῖον ἀμμώδη αἰγιαλὸν δύο καὶ ἡμίσεος σχεδὸν χιλιομέτρων μήκους. Σήμερον ἡ κοιλὰς καλεῖται Καρτερός, τὸ δὲ μέρος τῆς ἀνασκαφῆς, κείμενον πέριξ τῶν προπόδων βραχώδους λόφου ὑψουμένου ὀλίγα μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης μετὰ παρειῶν

---

[1] *Winter*, Die antiken Terrakotten Berlin 1930 I σελ. 84 ἀριθ. 3, 4, 5.

[2] Οἱ πόροι τῆς ἀνασκαφῆς ἦσαν δραχμαὶ 14 χιλιάδες ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἕτεραι 16,000 δραχμαὶ προερχόμεναι ἐξ ἐράνου μεταξὺ ἐξεχόντων εὐγενῶν καὶ φιλαρχαίων ὁμογενῶν, εὐγενεῖ μερίμνῃ τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ποσοῦ 5 χιλιάδες παραμένουσιν ἀνέπαφοι, προοριζόμεναι διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀγροῦ τῆς ἀνασκαφῆς, καθὼς καὶ μικρόν τι ποσὸν 1080 δραχμῶν, ὅπερ ἐπερίσσευσε.

ἀρκούντως ἀποτόμων ἐν μέσῳ τῆς ἄμμου, λέγεται Παληοχώρα *(εἰκ. 1)*. Αἱ μαρτυρίαι περὶ Ἀμνισοῦ εἶναι ὀλίγαι καὶ ἐν μέρει συγκεχυμέναι. Ἡ παλαιοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ τῆς Ὀδυσσείας (19,188), ὅπου ἀναφέρεται τὸ μέρος ὡς «λιμένες χαλεποὶ» καὶ μνημονεύεται τὸ σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας. Ἀνάξιαι λόγου εἶναι μαρτυρίαι ὡς τοῦ Διδύμου «Ἀμνισός, πόλις καὶ ποταμὸς Κρήτης» ἔτι δὲ πεπλανημένη ἡ ἀπόδοσις νομισμάτων τινῶν εἰς πόλιν Ἀμνισόν, ὥστε παραμένει ἀβέβαιον καὶ μάλιστα ἀπίθανον, ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ

Εἰκ. 1. Ἄποψις τοῦ Ἀμνισοῦ. Ἀριστερὰ ὁ βράχος τῆς Παληοχώρας.

ἐποχῇ ὑπῆρξέ ποτε πόλις Ἀμνισός. Οὕτω σπουδαιοτέρα καταντᾷ διὰ τὴν σημασίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ἡ σύνδεσίς του μετὰ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων (γέννησις τῆς Εἰλειθυίας κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, αἱ εἴκοσιν Ἀμνισίδες νύμφαι κλπ.) καὶ πρὸ παντὸς ἡ σύνδεσις τοῦ Ἀμνισοῦ πρὸς τὴν ἔνδοξον περίοδον τῆς μινωικῆς θαλασσοκρατορίας. Ἔχομεν δῆλα δὴ μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (10,476) ὅτι «Μίνω φασὶν ἐπινείῳ χρήσασθαι τῷ Ἀμνισῷ».

Αἱ ἐπανειλημμέναι ἔρευναι τῆς τοποθεσίας δὲν εἶχον φέρει εἰς φῶς μινωικόν τι λείψανον. Ἀκόμη καὶ τὰ ὄστρακα ἔλειπον. Ἕνεκα τούτου ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία εἶχε γενικῶς κριθῆ ὡς ἀναξιόπιστος. Ὁ Ἔβανς εἰς τὸ μέγα ἔργον του περὶ τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἐτοποθέτησεν ἤδη τὸ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ

ἐγγύτερον πρὸς τὸ Ἡράκλειον, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καιράτου παρὰ τὴν σημερινὴν Νέαν Ἁλικαρνασσόν. Ἕνεκα τῶν ἐκεῖ τακτικῶς εὑρισκομένων μινωικῶν ἀρχαιοτήτων, ὧν τινας δημοσιεύει καὶ ὁ Ἔβανς (Palace of Minos 2, 229 ἑξ.) πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία καὶ ἐκεῖ ἡ ὕπαρξις συνοικισμοῦ τινος. Δὲν εἶναι ἄλλως καὶ ἀδύνατον νὰ εἶχε δύο ἐπίνεια ἡ μινωικὴ Κνωσός, κατάστασις ἣν ἐκληρονόμησεν εἶτα ἡ ἑλληνικὴ πόλις, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶχε τοιαῦτα τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸ Μάτιον. Ἐπίσης ὁ Lehmann - Hartleben εἰς τὸ θεμελιῶδες ἔργον του περὶ τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Μεσογείου θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, (Die antiken Hafenanlagen des Mittelmeeres (1923) 243) ὁ δὲ Mariani, ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἀναφέρει περὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἀμνισοῦ, ὁμιλεῖ ἀσαφῶς μόνον περί τινων ἐνετικῶν ἢ καὶ παλαιοτέρων ἐρειπίων (Monum. Antichi 6 1896 222 ἑξ.).

Ἡ πρώτη σπουδαία ἀνακάλυψις, ἥτις ἔστρεψε τὴν προσοχήν μου πρὸς τὸν Ἀμνισόν, ὑπῆρξεν ἡ εὕρεσις ἀξιολόγου ὑστερομινωικοῦ λαξευτοῦ τάφου, ὅστις μεταξὺ τῶν ἄλλων περιεῖχεν ἐλεφάντινον κτένιον μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως καὶ ἀξιόλογον ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ μοναδικὸν τοιοῦτο, ὅπερ διατηρεῖται ἀκέραιον ἐκ τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. (Ὁ τάφος ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ 11, 1927 - 8 68 ἑξ.). Τοῦτο ἀπεδείκνυεν, ἂν μή τι ἄλλο, ὅτι ἐκεῖ που ὑπῆρχε μινωικὸς συνοικισμός. Δευτέρα ἀνακάλυψις, ἥτις συνέδεεν ὁριστικῶς τὸν Ἀμνισὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν γραπτὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ἡ ὁριστικὴ ἀνεύρεσις καὶ ἀνασκαφὴ τοῦ περιφήμου σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας, τὰ εὑρήματα τοῦ ὁποίου καλύπτουσιν ὁλόκληρον τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν Κρήτῃ μέχρι τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς. Πλησίον τοῦ σπηλαίου τούτου ἀνεκαλύφθη ἕτερον μικρὸν τοιοῦτο ταφικῆς χρήσεως, ἀνῆκον ἤδη εἰς ΠΜ περίοδον, καθὼς καὶ δεύτερος λαξευτὸς τάφος τῆς ΥΜ 2 ἐποχῆς, ὅστις ὅπως δήποτε ἦτο σεσυλημένος (βλ. Πρακτικὰ 1929 95 ἑξ., 1930 91 ἑξ.).

Ἔκτοτε ὑπῆρχον πλέον βάσιμοι ἐλπίδες ἀνευρέσεως καὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐπινείου. Ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος ἔπρεπε νὰ προέρχεται ἐκ παλαιοτέρων ἀξιοπίστων πηγῶν, αἱ δὲ σχετικῶς μεγάλαι ἐπιχώσεις τῆς κοιλάδος τοῦ Καρτεροῦ μοῦ ἐδίδον ἐλπίδας εὑρέσεως ἐρειπίων. Ἐν τούτοις ἡ γενικὴ διαμόρφωσις τῆς παραλίας, ὅπου τὸ καλύτερον ἄσυλον κατὰ τῶν ἐπικινδύνων ΒΔ ἀνέμων, οἵτινες κυριαρχοῦσι θέρους καὶ χειμῶνος ἐν Κρήτῃ παρέχει τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἔτι δ' αἱ αὐτόθι ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμνισοῦ, μὲ παρεπλάνησαν νὰ ἀναζητήσω ἐκεῖ τὰ ἴχνη τοῦ μινωικοῦ ἐπινείου. Πλάνη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν νὰ συμμερίζεται καὶ ὁ Μαριάνι πρὸ 30 ἐτῶν, κατ' αὐτὸν δὲ καὶ ὁ Λέμαν—Χαρτλέμπεν. Εἰς τὰ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀμνισοῦ μέρη ἔσκαψα βραχύτατα δοκιμαστικῶς κατὰ διαφόρους περιόδους, ὅπως δήποτε ὅμως αἱ ἔρευναι κατ' οὐδένα τρόπον πρέπει νὰ θεωρηθῶσι περατωθεῖσαι ἐκεῖ. Ἡ

κορυφὴ τῆς Παληοχώρας, ἥτις κεῖται πρὸς Βορρᾶν καὶ κάτωθεν τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μέτρων κατ᾽ εὐθεῖαν, ἑπόμενον ἦτο νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχήν μου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἐν τούτοις ἐπ᾽ αὐτῆς δὲν εἶχον ἀνεύρει ἢ ὄστρακά τινα ἀραιὰ ΥΜ 3 ἐποχῆς τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐνετικῆς καὶ τουρκικῆς ἐποχῆς κτισμάτων καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐπίχωσις δὲν ἔδιδον ἐλπίδας σκαφικῆς ἐπιτυχίας. Μ᾽ ὅλα ταῦτα τὰ ἴχνη τοῦ μινωικοῦ ἐπινείου ἔκειντο ἐκεῖ, σχεδὸν ἐντὸς τῆς ἄμμου, ἁπλούμενα πέριξ τῶν προπόδων τοῦ λόφου τῆς Παληοχώρας.

Τὸ πρῶτον εὐοίωνον σημεῖον περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ συνοικισμοῦ μᾶς ἔδωκε τὸ ἄλλως ἥκιστα εὐπρεπὲς ζῷον, τὸ ὁποῖον εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἐθεωρήθη φέρον τὴν καλὴν τύχην: Μία ὗς. Ὁ ὁπλονόμος τοῦ Λιμεναρχείου Ἡρακλείου κ. Ι. Τζιτζᾶς, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει πρὸς καταδίωξιν δυναμιτιστῶν καὶ εἶχε καταφύγει ὑπὸ τοὺς βράχους τῆς Παληοχώρας πρὸς εὕρεσιν ὀλίγης σκιᾶς, παρετήρησεν ὅτι τὸ ἀνωτέρω ζῷον ἐνῷ ἐσκάλιζε διὰ τοῦ ρύγχους του τὸ ἔδαφος ἐξῆγε κατὰ τὴν ἀναμόχλευσιν ἄφθονα ὄστρακα καὶ μάλιστα καὶ ἓν τεμάχιον καλοῦ ἀγγείου ἐξ στεατίτου. Ὁ ἀξιόλογος ἐκεῖνος ὑπάλληλος ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ Μουσεῖον, κομίσας συγχρόνως καὶ δείγματα τῶν ὀστράκων. Ἀμέσως ἐπεσκέφθην τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο σύρριζα πρὸς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τῆς Παληοχώρας. Εἶδον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀφθόνων ΜΜ συντριμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήρισα ὡς δηλοῦντα ἀποθέτην τινά, διότι εὑρίσκοντο ἐκεῖ κυριολεκτικῶς ἐν σωρῷ. Ἐζήτησα τὴν πρώτην πίστωσιν ἐκ 2 χιλ. δραχμῶν καὶ οὕτως ἤρχισε δοκιμαστικὴ ἀνασκαφή.

Τὸ ἀνωτέρω σημεῖον ἀπεδείχθη πράγματι ὅτι ἦτο ἀποθέτης. Ἄγνωστον ἂν τὰ ὄστρακα ἐρρίφθησαν ἄνωθεν ἢ ἀπετέθησαν ἐκ τῶν πέριξ. Ἕνεκα τοῦ ἀποτόμου τοῦ βράχου ἦτο δυνατὸν νὰ καταρρίπτωνται ἄνωθεν ἐκ τοῦ λοφίσκου ἑκάστοτε. Ἐπρόκειτο περὶ χώρου τριῶν μόλις τετραγωνικῶν μέτρων καὶ ἀβαθεστάτου, μὴ ὑπερβαίνοντος εἰς ἐπίχωσιν τὰ 30 ἑκατοστά. Ἐντεῦθεν συνελέξαμεν πέντε μεγάλους σάκκους ὀστράκων, τῶν πλείστων καθαρῶς ΜΜ ἐποχῆς. Ἀξιολογώτερα εἶναι τεμάχια ἀγγείου μελαμβαφοῦς μετὰ ἐμπιέστων κύκλων καὶ κεφαλὴ εἰδωλίου βοὸς (0,10 ὕψος) μετὰ λίαν προεξέχοντος ρύγχους, ἀσφαλῶς ΜΜ ἐποχῆς.

Αἱ ἔρευναι ἐπεξετάθησαν καὶ πρὸς ἄλλας διευθύνσεις. Εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Παληοχώρας, ὅπου ἡ ἐπίχωσις συνίσταται ἐκ καθαρᾶς ἄμμου, εὑρέθησαν δύο ἀξιόλογα ἐρείπια ἀτελῶς ἀμφότερα ἀνασκαφέντα. Τὸ ἕν, τὸ δυτικώτερον, εἶναι στενόμακρον «μέγαρον» ἐκτισμένον ἐν μέρει διὰ πελεκητῶν πώρων, ὧν εἷς φέρει ἐγκεχαραγμένον τὸ σύμβολον τοῦ διπλοῦ πελέκεως. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἀκόμη ἄσκαφον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν παρουσιάσθη τετράγωνον φρεατοειδὲς κατασκεύασμα ἀρκούντως βαθύ, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πλῆρες κισσήρεως, ἥτις ἀνευρίσκετο ἄφθονος καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον κτήριον. Ἴσως ὅμως δὲν δυνάμεθα ἀμέσως νὰ συναγάγωμεν ὅτι αὕτη ἀπετέλει

ἐμπόρευμα (γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἡ κίσσηρις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς λειαντικὸν διαφόρων οὐσιῶν). Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀπετέθη ἐκεῖ αὐτομάτως ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ σήμερον ἔτι ἡ πέριξ ἄμμος τοῦ αἰγιαλοῦ βρίθει τεμαχίων κισσήρεως τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς, ἐκ τοῦ ἡφαιστείου τῆς γειτονικῆς Θήρας προερχόμενα, δὲν εἶχον νὰ διανύσωσι καὶ πολὺ μικρὸν διάστημα μέχρις οὗ ἀποτεθῶσι κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ὑπὸ τῶν κυμάτων. (Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν φοβερὰν ἔκρηξιν τῆς Θήρας περὶ τὸ 2000 π. Χ. μέγα στρῶμα κισσήρεως πάχους μέχρι 30 μέτρων ἐκάλυψε τὴν ἐναπομείνασαν νῆσον, κατὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 724 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τὸ ἐκβρασθὲν πλῆθος τῆς κισσήρεως ἐκάλυψε κυριολεκτικῶς τὴν θάλασσαν μεταφερθὲν ὑπὸ τῶν κυμάτων μέχρι Μακεδονίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας). Ἐπίσης ἐφάνησαν δύο γύψιναι παραστάδες πολυθύρου ἐντὸς τοῦ Μεγάρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμαστικῆς σκαφῆς ἀνεκαλύφθη μικρὸν φυλλάριον χρυσοῦ καὶ τεμάχιον ἀγγείου ἐκ φαγεντιανῆς.

Ὀλίγα μέτρα ἀπώτερον πρὸς Ἀνατολὰς προῆλθεν εἰς φῶς ἕτερον περίεργον κτίσμα. Τὸ σχέδιόν του εἶναι τραπεζοειδές, οἱ τοῖχοι παχύτατοι, ὑπερβαίνοντες τὰ δύο μέτρα, ἐσωτερικῶς δὲ σχηματίζεται μικρὸν τετράγωνον δωμάτιον. Ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἔφθασε μέχρι τέλους, ὅπως δήποτε ὅμως κατέστη φανερὸν ὅτι τὸ κτίσμα ἔφερε θύραν κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος σύρριζα πρὸς τὸν βράχον τῆς Παληοχώρας, ὅστις λαξευθεὶς ἐν μέρει ἐχρησίμευσεν ὡς νότιος τοῖχος τοῦ κατασκευάσματος ἐκείνου. Εἰς βαθύτερα στρώματα ἐσωτερικῶς εὑρέθησαν ὄστρακα ΥΜ 2 καὶ 3 ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ ἓν ΥΜ Ι τοῦ ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος. Ἐπίσης ἡ λαβὴ πελωρίου ψευδοστόμου ἀμφορέως. Ἴσως πάντα ταῦτα τὰ ὄστρακα προέρχονται ἐκ τοῦ φορυτοῦ, ὅστις ἄνωθεν ἐκ τῆς Παληοχώρας παρασυρόμενος κατέχωσε κατὰ μικρὸν τὸ οἰκοδόμημα. Οὕτως οὐδὲν βεβαιότερον δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ προορισμοῦ του.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον τῶν κτισμάτων — τὸ καὶ μόνον τελείως ἀνασκαφὲν κατὰ τὴν ἐφετεινὴν περίοδον — παρουσιάσθη ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς Παληοχώρας. Ἐνταῦθα εὑρίσκονται μία ἢ δύο ἠρειπωμέναι μάνδραι ποιμένων. Μεταξὺ τοῦ οἰκοδομικοῦ τούτων ὑλικοῦ εὗρον μέγαν κυβόλιθον πελεκητοῦ πώρου καὶ μικρότερον τεμάχιον γυψολίθου, ὑλικὰ ἀμφότερα, τὰ ὁποῖα προφανῶς εἶχον ἀφαιρεθῆ ἐκ μινωικοῦ τινος κτηρίου. Τὸ κτήριον τοῦτο ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι ἓν ἐκ τῶν δύο περιγραφέντων ἤδη, τὰ ὁποῖα δὲν κεῖνται μακράν. Ὅπως δήποτε, κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς δοκιμαστικῆς ἀνασκαφῆς ἐτοποθέτησα δύο τῶν ἐργατῶν νὰ ἀνοίξωσι τάφρον ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς Παληοχώρας, ἐντὸς ἀγροῦ ὅστις παρουσίαζεν ἠπίαν ἐλαφροτάτην ἐξόγκωσιν, ἥτις μοῦ ἐφάνη ὕποπτος. Ἡ τύχη ἐβοήθησεν ἀναφανδόν, διότι ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἀνασκαφῆς. Χρήματα δὲν ὑπῆρχον ἄλλα, ὡς δὲ ὕστερον ἀπεδείχθη, ἄν, ἡ τάφρος ἠνοίγετο ἓν

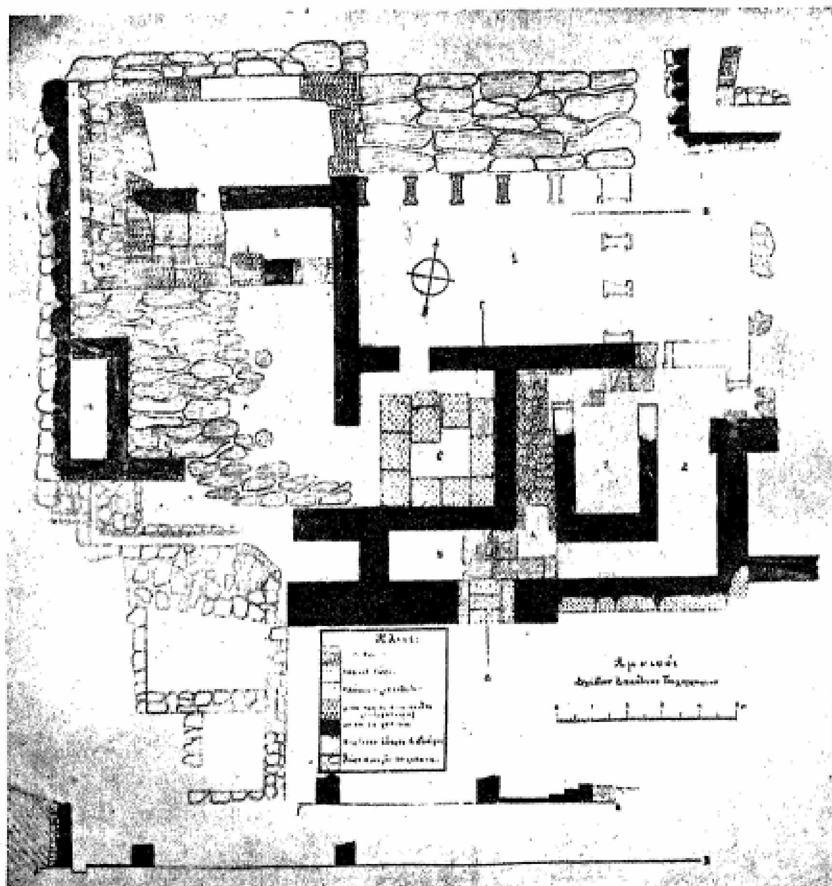
μέτρον δεξιώτερον ἢ ἀριστερώτερον δὲν ἤθελε προέλθει τι ἀξιόλογον εἰς φῶς καὶ ἠθέλομεν ἐγκαταλείψει τὸ μέρος. Εὐτυχῶς ἐπέσαμεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ πυρῆνος τῶν τοιχογραφιῶν, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ προσδώσουν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ἀσυνήθη σπουδαιότητα. Ἤδη μετὰ μίαν ὥραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐργασίας προσείλκυσε τὴν προσοχήν μου τὸ ἐξαγόμενον καφεόχρουν καθαρὸν χῶμα τῶν διαλελυμένων πλίνθων. Δὲν εἶχεν ἔτι παρέλθει ἡ δευτέρα ὥρα, καὶ προσεκρούσαμεν ἐπὶ σωροῦ ἀκανονίστου μεγάλων λίθων, τοὺς ὁποίους οἱ

Εἰκ. 2. Ἄποψις τῆς ἀνεσκαμμένης ἐπαύλεως.

ἐργάται μου ἐχαιρέτισαν ὡς «μνημεῖον». Ἐπεστάτησα εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ μέρους καὶ ὑπῆρξε μέγα εὐτύχημα ὅτι ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτον πλῆγμα σκαπάνης, τὸ ὁποῖον ἐπλήγωσε μίαν τοιχογραφίαν, ἀντελήφθην περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ ἐσταμάτησα τὴν ἐργασίαν. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἐξησκημένος ἀρχιεργάτης μου, παλαίμαχος τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Κνωσοῦ, εἶχε διὰ τοῦ μαχαιριδίου καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτηδειότητος ἐξαγάγει μερικὰ μικρὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα προχείρως καθαρισθέντα ἔδειξαν ὡραῖον ἐρυθρὸν ἔδαφος καὶ μερικὰ ἀκατάληπτα σχέδια. Ἐπρόκειτο περὶ τεμαχίων ἀπὸ ἄνθη κρίνων. Κατόπιν συνεχοῦς ἐργασίας σχεδὸν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μηνὸς ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος ἡ «Ἔπαυλις τῶν Τοιχογραφιῶν» *(εἰκ. 2)*. Ἕνα ὁλόκληρον μῆνα ἐδαπανήσαμεν εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν τοιχογραφιῶν καὶ πρέπει νὰ μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τοῦ ἀρχιτεχνίτου τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Ἐμμανουὴλ Σαλούστρου

τοῦ ἀρχιεργάτου Ἰωάννου Μηλιαρᾶ καὶ κυρίως τοῦ βοηθοῦ ἀρχιτεχνίτου Ζαχ. Κανάκη, ὅστις διαρκῶς παραμένων ἐπὶ τόπου καὶ ἀναπτύξας ἔκτακτον ὑπομονὴν κατώρθωσε νὰ ἐξαγάγῃ τεμάχια, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ἀπηλπισμένα. Μόνον ἓν τεμάχιον καθ' ὅλην τὴν μακροχρόνιον ἐργασίαν κατεστράφη σχεδόν, ἐκ στιγμιαίας ἀδεξιότητος, μὴ κατορθωθέντος νὰ συγκρατηθῇ καλῶς ἐπὶ τοῦ ἐκ γύψου ὑποστρώματος. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, μήκους 0,60 περιπου, ἦτο εἰς

Εἰκ. 3. Σχέδιον τῆς «ἐπαύλεως».

μυρία τεμάχια διερρηγμένον καὶ ἔφερεν ἐν μέρει μόνον κρίκους ὡς διακόσμησιν ἐπιφανείας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτο ἄγραφον. Ὑπάρχει φωτογραφία πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ζημία δὲν ἦτο μεγάλη. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι, μικραὶ καὶ μεγάλαι, ἐξήχθησαν κατόπιν κοπιώδους καθαρισμοῦ

διὰ τοῦ μαχαιρίου, μεθ' ὃ περιεβάλλοντο δι' ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ τύπου ἐκ γύψου, ὅστις μετὰ τὴν στερεοποίησιν ἐπέτρεπε τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ τεμαχίου. Τὰ ἐξαγόμενα τεμάχια μετεφέροντο σχεδὸν ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν δι' αὐτοκινήτου εἰς τὸ μουσεῖον, κρατούμενα προσεκτικῶς ἐπὶ τῶν γονάτων τῶν ἐργατῶν ἐντὸς ἀβαθῶν ξυλίνων συρταρίων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα *(εἰκ. 3)* καταλαμβάνει τετράγωνον περί-

Εἰκ. 4. Ἡ καταπεσοῦσα κλῖμαξ τοῦ ἄνω πατώματος κατὰ χώραν, ὡς εὑρέθη, ὁρωμένη ἐκ Δυσμῶν.

που χῶρον 20×20 μ. Ὁ ἄξων προσανατολισμοῦ ἀποκλίνει 10 μοίρας πρὸς ἀριστερὰ τοῦ μαγνητικοῦ Βορρᾶ. Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει ἓν πολύθυρον (Ι) πρὸ τοῦ ὁποίου πρὸς Β. ἡ μικρὰ αὐλὴ εἶναι κεκαλυμμένη διὰ πλακῶν σχιστολίθου, αἵτινες ἐξακολουθοῦσαι ἐφεξῆς σχηματίζουσιν εἶδος πεζοδρομίου πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμὰς καὶ προχωροῦσιν εἰς πλακόστρωσιν τοῦ χώρου 7. Ἐκ τοῦ μνημονευθέντος πολυθύρου εἰσερχόμεθα διὰ θύρας εἰς τὸν χῶρον 6, ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πώρου, καὶ ὁ ὁποῖος ἐν μέρει θὰ ἐσχημάτιζεν εἶδος «σοττοσκάλα», διότι ἐνταῦθα εὑρέθη, μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ εἰς ὕψος ἑνὸς μέτρου, πεπτωκυῖα ἀλλὰ κατὰ χώραν σῳζομένη κλίμαξ μετὰ τεσσάρων πωρίνων βαθμίδων, ἥτις ἦγεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα *(εἰκ. 4)*. Τῆς κλίμακος ταύτης αἱ βαθμίδες παρουσιάζουν τὴν τριγωνικὴν τομὴν τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχρόνους κρεμαστὰς μαρμαρίνας κλίμακας. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι αἱ βαθμίδες θὰ ἐστηρίζοντο ἐπὶ δύο πλαγίως

πρὸς τὰ ἄνω βαινουσῶν δοκῶν, αἵτινες, ξύλιναι βεβαίως οὖσαι, ἐστερεοῦντο ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου κατὰ τὸ κάτω μέρος καὶ ἐπὶ τοῦ βορείου κατὰ τὸ ἄνω. Ἐκ τοῦ 6 εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μέγα δωμάτιον 7, ὅπερ φέρει τὰς βάσεις δύο κιόνων κατὰ χώραν καί, ὡς φαίνεται, ἦτο ἀνοικτὸν κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν, ὡς διακρίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ σχεδίου. Ἐνταῦθα εὑρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι, κατὰ τὸ πλεῖστον συσσωρευμέναι εἰς συμπαγῆ πυρῆνα πέριξ τοῦ βορειοτέρου κίονος.

Ἐντεῦθεν εἰσερχόμεθα εἰς τὰ δύο δωμάτια 7 καὶ 8, μετὰ τῶν ὁποίων λήγει τὸ τμῆμα τοῦ μεγάρου, τὸ ἔχον τὴν πρόσοδον διὰ τῆς θύρας τοῦ πολυθύρου Ι ὁπόθεν εἰσήλθομεν. Ἀμφοτέρων τούτων τῶν δωματίων οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι διὰ πελεκητῶν πώρων λίθων, ἐξ ὧν ὁ μέγιστος ἔχει μῆκος 2,20. Πάντων τὸ ὕψος εἶναι ὁμοιομόρφως περὶ τὰ 70 ἑκ., ὕψος τὸ ὁποῖον ἀριθμοῦσι καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ὑπόλοιποι τοῖχοι. Μόνον τὸ ἀνατολικὸν μέρος εἶναι μέχρι θεμελίων σχεδὸν κατεστραμμένον. Εἷς ἢ δύο τῶν ἀνωτέρω πώρων ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς ἐλλείπουσιν, ἀφαιρεθέντες ὑπὸ λιθωρύχων. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι οἱ ὀρθοστάται οὗτοι βαίνουσιν ἐπὶ κρηπιδώματος ἀργῶν λίθων, ὅπερ ἤχθη εἰς ὕψος 0,10 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπιμελῶς ὡριζοντιώθη.

Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ ὕψους τῶν τοίχων τοῦ κάτω πατώματος φαίνεται μᾶλλον νὰ προέρχεται ἐξ ἐξωτερικῶν λόγων (φθορὰ ὑπὸ τοῦ ἀρότρου κλπ.). Ἴσως ὁλόκληρον τὸ κάτω πάτωμα εἶχε τοὺς τοίχους λιθίνους, πρὸς δ᾽ ἔτι καὶ τὰς γωνίας τοῦ ἄνω πατώματος. Ὅτι ὅμως τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο κυρίως ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ἐγένετο πλέον ἢ προφανὲς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς. Τὸ πολὺ οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐξ ὁλοκλήρου λίθινοι, ὡς δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν ἐξαχθέντων λίθων, οἵτινες θὰ ἦσαν πολλοὶ διὰ τὸ κάτω πάτωμα καὶ μόνον.

Εἰς τὸ ἄνω πάτωμα ἡ πρόσοδος ἦτο διττή: Ἐκ μιᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ σωθείσης θύρας παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τῆς πολυθύρου στοᾶς εἰσερχόμεθα εἰς τὸν χῶρον 2, ὅστις ἐντὸς αὐτοῦ φέρει τὸ περίεργον διαμέρισμα 3, πιθανῶς τὸ θυρωρεῖον τοῦ μεγάρου. Διὰ τοῦ διαδρόμου 4, οὗ τὴν κυρίαν καὶ συχνὴν χρῆσιν μαρτυρεῖ ἡ πλακόστρωσις διὰ σκληροῦ τιτανολίθου (σιδερόπετρας), φθάνομεν εἰς τὸν κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν συνδεδεμένον ἕτερον διάδρομον 5, ὑψηλότερον κατὰ 0,15. Ὁ διάδρομος οὗτος ἦτο προσιτὸς καὶ ἀπ᾽ εὐθείας ἐκ τῆς νοτίας πλευρᾶς κατόπιν καθόδου τριῶν βαθμίδων. Ἐντεῦθεν ἀνήρχετό τις τὴν περιγραφεῖσαν ἤδη κλίμακα τοῦ ἄνω πατώματος, ἥτις εἶχε καταπέσει ἐντὸς τοῦ χώρου 6.

Πέρα πάσης ἀμφιβολίας ὁ χῶρος 7 ἐπανελαμβάνετο ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ἦτο δὲ κεκοσμημένος διὰ τῶν εὑρεθεισῶν τοιχογραφιῶν. Τὰ δωμάτια 8 καὶ 9 ἴσως ἄνω συνηνοῦντο εἰς ἓν καὶ μόνον, διότι ὁ ἐνδιάμεσος τοῖχος τοῦ κάτω πατώματος εἶναι λίαν εὐτελής. Τέλος καὶ τὸ πολύθυρον Ι

ἐπανελάμβάνετο εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Τοῦτο ἀποδεικνύει μία παραστὰς τοῦ ἄνω ὀρόφου, καθὼς καὶ πολλαὶ πλάκες σχιστολίθου, δι' ὧν ἐκαλύπτετο τὸ δάπεδον τοῦ ὀρόφου τούτου. Τοὐναντίον τοῦ ὑπὲρ τὸ 7 χώρου τὸ δάπεδον ἐκαλύπτετο δι' ὡραίων πωρίνων πλακῶν. Ὁ χῶρος 2-3 δὲν προέκυψαν ἀποδείξεις ὅτι εἶχεν ἄνω πάτωμα.

Εἰκ. 5. Ἀγγεῖα ἐκ τῆς ἐπαύλεως.

Ἄλλοι ἀβέβαιοι καὶ εὐτελεῖς τοῖχοι φαίνονται κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ μεγάρου. Ἀσφαλῶς ἦσαν βοηθητικῆς χρήσεως διαμερίσματα. Τὸ 10 ἦτο ἀποθέτης ἀχρήστων εἰδῶν, εὑρεθεὶς πλήρης ὀστράκων καί τινων ἀκεραίων ἀώτων κυαθίσκων, τῶν συνηθεστάτων εἰς πᾶσαν μινωικὴν ἀνασκαφήν. Τέλος μνημονευτέον τοῦ κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ μεγάρου εὐτελοῦς κατασκευάσματος, διότι ἐκεῖ καὶ παρὰ τὸν σημειούμενον ἐν τῷ σχεδίῳ γυψόλιθον εὑρέθησαν τὰ τεμάχια χαλκοῦ σκεύους, ἴσως κατόπτρου καὶ συνερρικνωμένα φυλλάρια χρυσοῦ, ἅτινα φαίνεται νὰ ἐπενέδυον τὴν ξυλίνην λαβήν.

Εὑρήματα. Τοιοῦτον ἀξιόλογον ἀρχιτεκτόνημα εἶναι περίεργον ὅτι εἰς κινητὰ εὑρήματα σχεδὸν οὐδὲν ἀπολύτως παρουσίασε. Πολύτιμα πράγματα βεβαίως δὲν εἶναι κοινά, ἐν Κρήτῃ δὲ μάλιστα οὐδόλως ἀφθονοῦσιν. Ἐν τούτοις εἶναι παράδοξον, ὅτι δὲν εὑρέθησαν τοὐλά-

χιστον ἀγγεῖα. Μόνον ἓν τεμάχιον μεσομινωικοῦ εὐρέος κυάθου εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας, εὑρεθὲν ἐντὸς τοῦ διαδρόμου 5. Τὰ ἄλλα εἶναι ὅλως ἀσήμαντα ἀγγεῖα, *(εἰκ. 5)* πλὴν ἔτι μιᾶς πρόχου ἥτις ἄγνωστον ἀκόμη κατὰ πόσον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασυγκροτηθῇ. Μία ὁμὰς ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως *(εἰκ. 6)* εὑρέθη ἐντὸς τοῦ 2 καὶ παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ 3, τὰ δὲ πέριξ μελανίζοντα χώματα δεικνύουν ὅτι ἐδῶ ἦτο τὸ μαγειρεῖον. Ἐπίσης μοναδικὴν ἐξαίρεσιν παρουσιάζει τὸ παρὸν μέγαρον ὡς πρὸς τὴν ἀπουσίαν μεγάλων πίθων ἀποθηκεύσεως, οἵτινες μέχρι τοῦδε οὐδέποτε ἔλειψαν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, τὰ

Εἰκ. 6. Ὁμὰς ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως ἐντὸς τοῦ χώρου 2.

μέγαρα καὶ τὰς ἁπλᾶς ἔτι οἰκίας. Τὸ τοιοῦτον εἶναι δυσκόλως τυχαῖον καὶ ἀποκλίνω νὰ ἑρμηνεύσω τὸ πρᾶγμα ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ παρὸν οἴκημα συνεδέετο πρὸς ἐπίσημόν τινα χρῆσιν, ὄν προωρισμένον ὡς ἕδρα ἐπισήμου ἄρχοντος, ὡς μέγαρον ὑποδοχῆς τῶν καταπλεόντων εἰς τὸν λιμένα, ἢ τέλος ὡς βασιλικὴ ἔπαυλις ὅπου χρείας τυχούσης διέμενεν ἐπὶ βραχὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Κνωσοῦ ὁσάκις κατήρχετο πρὸς τὸν λιμένα.

Αἱ τοιχογραφίαι. Εἶναι ἐν τούτοις ἀληθές, ὅτι τὴν σπάνιν ἄλλων εὑρημάτων ἀνεπλήρωσαν πλουσιοπαρόχως πολύτιμα καὶ ἄφθονα λείψανα τοιχογραφιῶν *(εἰκ. 7)*. Ταῦτα εὑρέθησαν ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ δωματίου 7 καὶ εἰς ὕψος ἀπὸ ἑνὸς μέτρου μέχρι 0,40 ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ὅτι ἔπεσον ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου χώρου τοῦ ἄνω πατώματος οὐδεμία παραμένει

ἀμφιβολία. Πολλὰ τεμάχια ἔκειντο ἐπὶ τῶν πωρίνων πλακῶν τοῦ ἄνω πατώματος, αἵτινες κατέπεσον προηγουμένως καὶ ἐπ' αὐτῶν συνέπεσον εἶτα οἱ ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοῖχοι. Διὰ τοῦτο αἱ τοιχογραφίαι περιεβάλλοντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καφεχρόου καθαροῦ χώματος, πολλάκις μάλιστα αἱ πλίνθοι διετήρουν τὸ σχῆμα των καὶ ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ἔτι προσκεκολλημένα τὰ τεμάχια τοῦ κονιάματος.

Ἀκριβεστέρα περιγραφὴ τῶν τοιχογραφιῶν δὲν εἶναι δυνατὴ πρὸ τοῦ ἐντελοῦς καθαρισμοῦ καὶ σχετικῆς ἐπ' αὐτῶν μελέτης. Ἀνήκουσι πᾶσαι

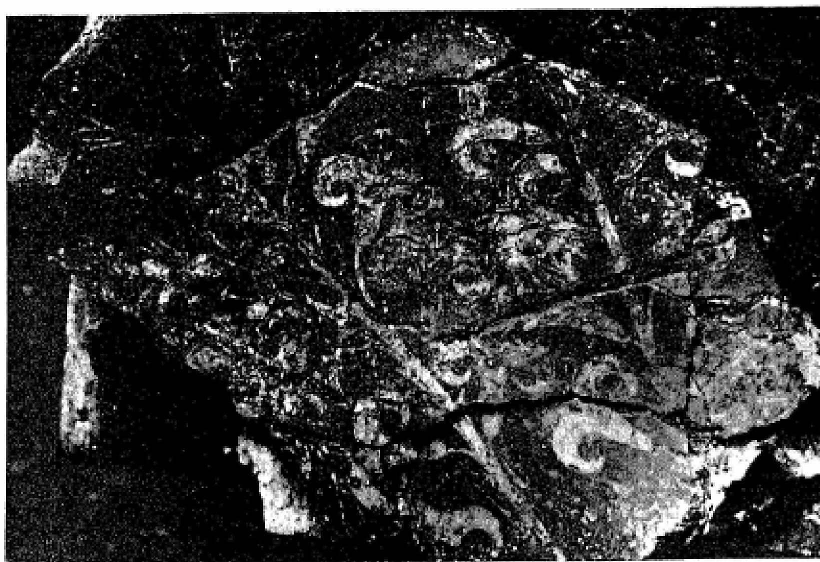
Εἰκ. 7. Ὁ χῶρος, ὅπου εὑρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι.

ἀνεξαιρέτως εἰς τὸν πρωιμώτερον ρυθμὸν τῆς χλωρίδος καὶ οὐδὲν ἴχνος ζωικοῦ ὄντος παρουσιάσθη. Κυρίως εἰκονίζονται τριῶν εἰδῶν φυτά: 1) Κρίνοι οἵτινες δεικνύουν τὴν πρωτοφανῆ μέχρι σήμερον τεχνοτροπίαν, ὅτι τὰ στελέχη καὶ τὰ ἄνθη των ἔχουσιν ἐκβαθυνθῆ ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους καὶ πληρωθῆ κυανῆς καὶ λευκῆς πάστας *(εἰκ. 8 - 8α)*. 2) Κρινοειδῆ καὶ ἰριδοειδῆ γραπτὰ δι' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους. 3) Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῆς μίνθης κατὰ πυκνὰς συστάδας ἐπὶ ἐδάφους μεταβαλλομένου διὰ κυματιστῆς συνδέσεως ἀπὸ ἐρυθροῦ κάτω εἰς λευκὸν ἄνω *(εἰκ. 9)*. Ἐπίσης ἀνεκαλύφθη ἓν μικρὸν τεμάχιον φέρον συστάδα κροκοειδῶν.

Τὰ εὑρεθέντα λείψατα ἐπιτρέπουσι σαφῆ ἰδέαν τῆς διατάξεως τοῦ ὅλου.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 1 φυτὰ ἐξέρχονται ἀπὸ εἴδους κλιμακωτῶν ἀνδήρων, ἅτινα εἶναι εἰσέτι ἀτελῶς προσηρμοσμένα. Τὰ ὑπ' ἀρ. 3 φύονται ἀπὸ βάσεων αἵτινες καταλήγουσιν ἑκατέρωθεν εἰς κοῖλον περίγραμμα καὶ ἐπίκεινται ἀλλήλων, ὡς φαίνεται, εἰς διπλᾶς σειρὰς μετὰ ὡραίου κοσμήματος τεθλασμένων γραμμῶν εἰς τὰ ἐνδιάμεσα.

Τὰ εὑρεθέντα τεμάχια θὰ καταστῇ ἴσως δυνατὸν νὰ ἀποδώσωσιν ὁλόκληρον τὴν σύνθεσιν τοῦ τοιχογραφημένου δωματίου, διότι ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦσιν ἐπιφάνειαν πλειόνων τετραγωνικῶν μέτρων. Μόνον τὸ τεμάχιον τῶν

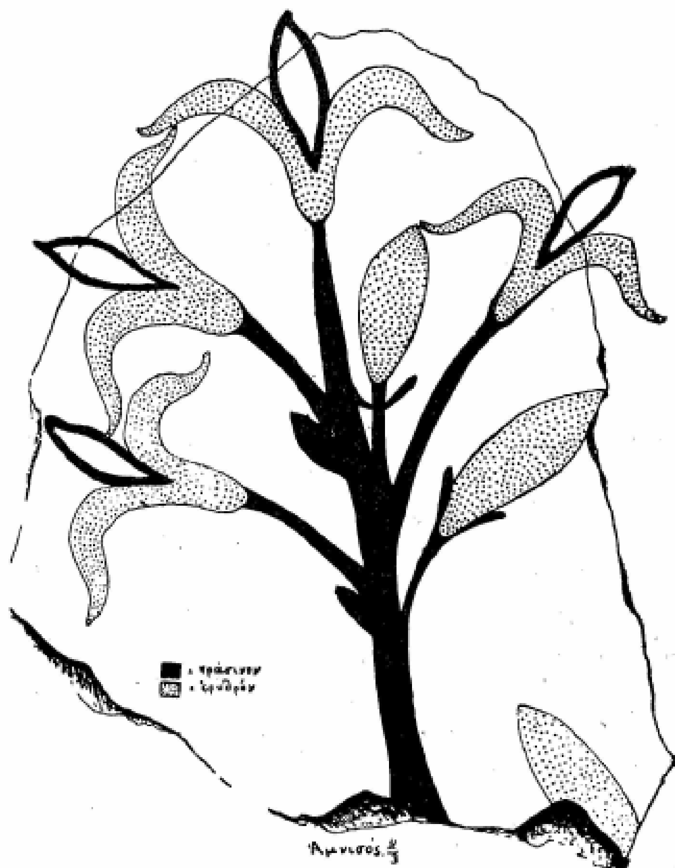

Εἰκ. 8. Μέρος τῆς τοιχογραφίας τῶν ἐμπιέστων κρίνων.

ἐμπιέστων κρίνων ὑπερβαίνει τὸ 1.50 εἰς ὕψος ἐπὶ ἑνὸς καὶ πλέον μέτρου πλάτους. Ἐκ τῆς θέσεως τῶν τεμαχίων, ἥτις ἑκάστοτε ἐπιμελῶς ἐσημειοῦτο καὶ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ τρόπου τῆς πτώσεώς των, συνάγεται ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος δὲν ἔφερε διακόσμησιν, ὁ βόρειος ἔφερε τὰ ἐμπίεστα κρίνα, ὁ δὲ δυτικὸς τέλος τὰ ἐρυθρὰ ἰριδοειδῆ καὶ τὰς συστάδας τῆς μίνθης. Ὁ νότιος φαίνεται νὰ μὴ ἦτο πλήρης τοῖχος (ὡς καὶ εἰς τὸ κάτω πάτωμα) ἔφερε δὲ εἰς πολὺ μικροτέραν κλίμακα πιθανῶς ὅμοια ἰριδοειδῆ καὶ τὰς συστάδας τοῦ κρόκου.

Ἡ σπουδαιότης τῶν τοιχογραφιῶν τούτων, ἐφόσον ἡ μέχρι τοῦδε σπουδή των ἐπιτρέπει νὰ ἴδωμεν, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι μᾶς παρουσιάζουσι μίαν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμίδα ἐξελίξεως τῆς μινωικῆς τέχνης. Ἡ μελέτη τοῦ ρυθμοῦ των μᾶς πείθει, ὅτι αὗται εἶναι ἡ ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ τῆς τοιχογραφίας, ἣν

ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε ἐκ μόνης τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τὴν ἀγγειογραφίαν. Ἐπὶ παραδείγματι δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ ἐμπίεστοι κρίνοι εἶναι τὸ πρωτότυπον τῶν περιφήμων «ἀγγείων μὲ τὰ κρίνα» τῆς Κνωσοῦ, ἀνηκόντων εἰς τὴν ΜΜ 3 ἔτι ἐποχήν. Ὁμοίως πλεῖστα ἄλλα ἀγγεῖα τῆς ΥΜ Ια ἐποχῆς τοῦ ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος ἠρύσθησαν τὰ θέματά των ἐξ

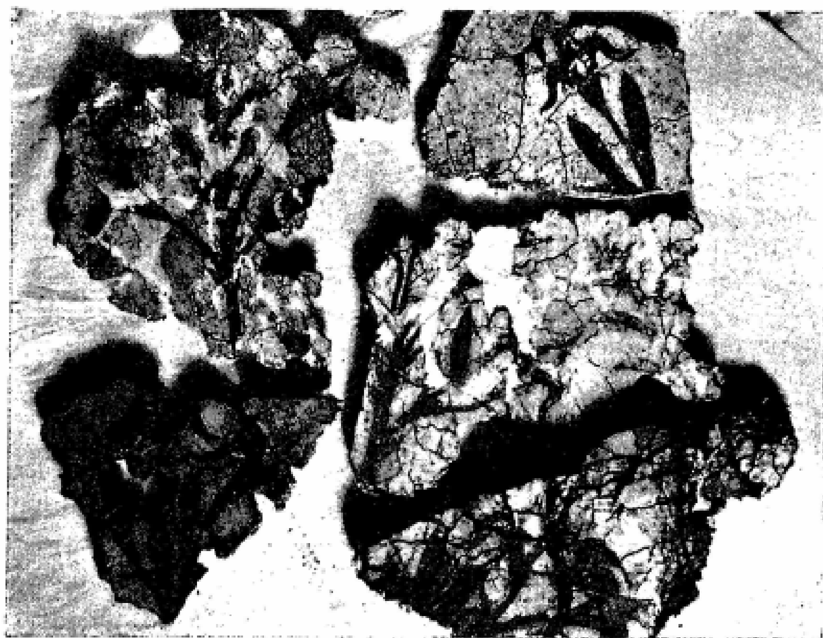

Εἰκ. 8α. Ἰχνογράφημα ἑνὸς τῶν τεμαχίων τῆς εἰκόνος 8.

ἀναλόγων πρωτοτύπων. Αἱ τοιχογραφίαι τῆς Κνωσοῦ καὶ Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἐναργῶς προκεχωρημένου ρυθμοῦ. Τὰ φυτὰ ἐκπηδῶσι πανταχόθεν ζωηρότερα καὶ εὐκινητότερα, διαχύνονται μὲ χαρίεσσαν ἐλαφρότητα ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας. Τοὐναντίον αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἀμνισοῦ παρουσιάζουν τὸ λιτὸν καὶ αὐστηρὸν ὕφος τῆς ἀρχαϊκότητος, ἐπίσης δὲ τὰ εἴδη τῶν παριστωμένων

φυτῶν εἶναι λίαν περιωρισμένα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ποικιλίαν τῆς ὡριμοτέρας ἐποχῆς, ἔτι δὲ καὶ τὰ χρώματα τοῦ τεχνίτου ὀλιγώτερα.

Τὴν μεγαλειτέραν συγγένειαν πρὸς τὰς τοιχογραφίας τοῦ Ἀμνισοῦ παρουσιάζει ἐκ τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος ὑλικοῦ ὁ διάκοσμος τῆς «Οἰκίας τῶν Τοιχογραφιῶν» ἐν Κνωσῷ (Ἔβανς, Palace of M. 2 431 ἑξ.). Τὰ παριστώμενα φυτὰ εἶναι ἐν μέρει τὰ αὐτά, καθὼς καὶ ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως, ἐν τούτοις ἡ ἐκτέλεσις εἶναι διάφορος ἐνταῦθα, ἀκολουθοῦσα τοὺς κανόνας τῆς ζωηροτέρας ἐξαπλώσεως τῆς χλωρίδος ἐπὶ τῆς πρὸς διακόσμησιν ἐπιφανείας.

Εἰκ. 9. Τοιχογραφίαι μετὰ παραστάσεων ἰριδοειδῶν καὶ «μίνθης».

Χρονολογίαι. Ἡ «ἔπαυλις τῶν τοιχογραφιῶν» φέρει ἐγκεχαραγμένον βαθῶς ἐπὶ δύο πωρολίθων τὸ σύμβολον τῆς τριαίνης τρίς. Ἐπὶ ἄλλων ὅμως λίθων φέρονται ἄλλα σημεῖα λίαν βαθέως (σταυρὸς ὀκτάκις, ἀστὴρ δίς, βέλος δίς), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προδίδει ΜΜ ἐποχήν. Ὁμοίως τὰ ἐλάχιστα εὑρεθέντα ἴχνη ἀγγείων μερίζονται μεταξὺ τῆς ΜΜ καὶ ΥΜ ἐποχῆς, ὁ μνημονευθεὶς μάλιστα εὐρὺς κύαθος φαίνεται νὰ ἀνήκῃ εἰς παλαιοτάτην φάσιν τῆς ΜΜ 3 ἐποχῆς, ἔχων λεπτότατα τοιχώματα καὶ ἴχνη ἐρυθρῶν ταινιῶν. Ὁ ἀρχαϊκὸς ρυθμὸς τῶν τοιχογραφιῶν ἐτονίσθη ἀνωτέρω. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ κτίσις τῆς ἐπαύλεως πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν πρώιμον ΜΜ 3 ἐποχήν, περὶ τὸ 1700-1650 π. Χ.

Ὡς πρὸς τὴν καταστροφὴν τοῦ κτηρίου τοσοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι πρέπει νὰ ὑπῆρξε βιαία. Ἴχνη πυρᾶς παρετηρήθησαν ἄφθονα: Πλεῖστοι λίθοι εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀσβεστοποιήσεως ὑπὸ τοῦ πυρός. Τοῦτο φαίνεται κυρίως κατὰ τὸν χῶρον τῆς πολυθύρου στοᾶς, ἧς πᾶσαι αἱ παραστάδες εἶναι ἰσχυρότατα κεκαυμέναι, τὸ πέριξ χῶμα μαυρισμένον καὶ τὰ ἴχνη ἀπηνθρακωμένου ξύλου προέκυψαν ἄφθονα. Ἐπίσης εὑρέθη ἀπηνθρακωμένον τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ νοτίου κίονος τοῦ χώρου 7, ὄρθιον ἀκόμη ὑπὲρ τὴν βάσιν του.

Ταῦτα εἶναι λείψανα πραγματικῆς πυρκαϊᾶς, οὐχὶ βαθμιαίας ἀπανθρακώσεως τοῦ ξύλου, ἧς τὸ χρῶμα διακρίνεται ὡς ὠχρότερον καστανόχρουν, παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν λιγνιτῶν. Ἀφ᾿ ἑτέρου παρουσιάσθησαν διαρκούσης τῆς ἀνασκαφῆς διδακτικώτατα φαινόμενα πτώσεως τῶν λίθων πρὸς τὰ ἔξω, περὶ ὧν καλύτερον πάσης περιγραφῆς ὁμιλεῖ ἡ φωτογραφία, ληφθεῖσα ὅτε ἡ ἀνασκαφὴ εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς ὑψηλὰ στρώματα *(εἰκ. 10)*. Μετὰ τὸ πέρας παρετηρήθη ἓν περίεργον φαινόμενον, ὅτι κατὰ τὸ μέρος τοῦτο (ἤτοι τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ δωματίου 9) καὶ αὐτοὶ οἱ πώρινοι ὀρθοστάται, δύο τὸν ἀριθμόν, ἔχουσιν ἐκτιναχθῆ πρὸς τὰ ἔξω ἐξαρθωθέντες ἀπὸ τοῦ ὑπολοίπου τοίχου ὑπὸ φοβερᾶς τινος δυνάμεως. Τὴν δύναμιν ταύτην τὴν γνωρίζομεν καλῶς ἐν Κρήτῃ. Εἶναι οἱ ἰσχυροὶ σεισμοὶ οἱ συνταράσσοντες συχνότατα τὴν βορείαν παραλίαν τῆς νήσου. Ἕτερον διδακτικὸν παράδειγμα πτώσεως λίθων παρετηρήθη παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ ἀποθέτου 10. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ τῶν γωνιαίων λίθων. Πάντες μάλιστα ἔφερον τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα βαθέα ΜΜ οἰκοδομικὰ σημεῖα.

Πρὸς τὸ παρὸν ἂς μείνῃ ἀνοικτὸν τὸ ζήματα τοῦ αἰτίου τῆς καταστροφῆς. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν ἢ νὰ τονισθῇ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ καταστροφὴ αὕτη, ἥτις ἐγένετο διαρκούσης τῆς πρώτης ΥΜ ἐποχῆς, εἶναι σύγχρονος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μέγαρα Νίρου, Τυλίσου καὶ Σκλαβοκάμπου. Τὸ ζήτημα τοῦτο, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας ἣν ἐνέχει, πρέπει νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης. Πάντως εἶναι ἄκρως χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀρχαιολόγος ὁ εὑρίσκων ἓν μέγαρον ἐν Κρήτῃ γνωρίζει ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τοῦτο θὰ ἔχῃ θεμελιωθῇ κατὰ τὴν ΜΜ 3 ἐποχήν, θὰ ἔχῃ καταστραφῇ διαρκούσης τῆς πρώτης ΥΜ καὶ θὰ παρουσιάζῃ ἄφθονα τὰ ἴχνη τῆς πυρᾶς. Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ φαινομένου ἀπαιτεῖ ἑρμηνείαν, ἥτις δέον ἴσως νὰ ἀναζητηθῇ εἰς μίαν ἔξωθεν ἐπελθοῦσαν λαίλαπα καταστροφῆς. Γνωρίζομεν δὲ περὶ τοιούτων ἱστορικῶν γεγονότων τόσον ὀλίγα πράγματα ἀκόμη! (βλ. περὶ τοῦ ζητήματος ἀναλόγους σκέψεις μου εὐρύτερον ἐκπεφρασμένας ἐν Bulletin de Corresp. Hellénique 63 1929 376 ἑξ.).

Ἄλλαι ἔρευναι εἰς τὰ πέριξ. Διάφοροι δοκιμαὶ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐκτάσεως μελλουσῶν ἐρευνῶν ἐν Ἀμνισῷ παρέσχον λίαν ἐνθαρρυντικὰ ἀπο-

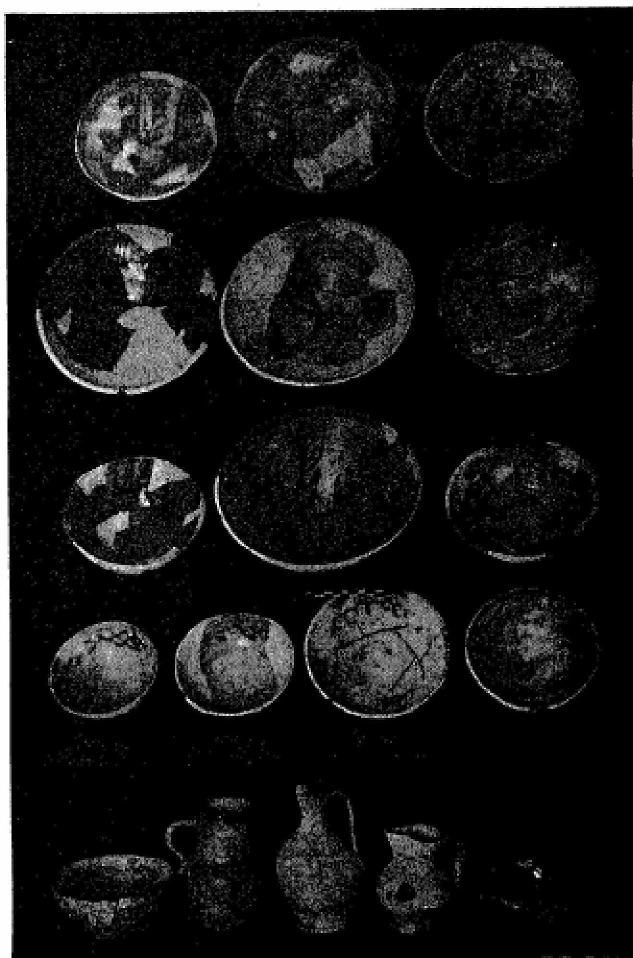
τελέσματα. Ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς Παληοχώρας ἔκτασις παρουσιάζει διάφορα λείψανα κτισμάτων, ὧν τινα ἐντὸς τῆς ἄμμου πιθανὸν νὰ εἶναι ἴχνη λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων ἀναλόγων πρὸς τὰς τῶν 5 χιλιόμ. ἀνατολικώτερον κειμένων Ἁγίων Θεοδώρων. (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1925-6 141 ἑξ., 1929

Εἰκ. 10. Πτῶσις λίθων πρὸς τὰ ἔξω καὶ περίεργος μετακίνησις δύο ὀρθοστατικῶν ὀγκολίθων τῆς ἐπαύλεως ὧν ὁ εἷς ἔχει μῆκος 2 μέτρων, (ἀποτέλεσμα σεισμοῦ;)

94 ἑξ.). Ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς βραχώδους Παληοχώρας ὑπῆρχεν εἰς διάφορα μέρη ὀλίγον χῶμα, τὸ ὁποῖον ἠρευνήθη. Ἀξιόλογον ἀποτέλεσμα

ὑπῆρξεν ἡ εὕρεσις πρωτομινωικοῦ ἐνταφιασμοῦ μετά τινων ἀρχαιοτήτων καὶ δύο ἀξιολόγων στιλβωτῶν ἐρυθρωπῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας Πύργου. Τὴν ΜΜ ἐποχὴν ἀντιπροσωπεύει οὐ μόνον ὁ μνημονευθεὶς ἀποθέτης τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ καὶ τρεῖς μικραὶ πρόχοι εὑρεθεῖσαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου.

Εἰκ. 11. Ἀγγεῖα Ἐνετικῆς ἐποχῆς ἐξ Ἀμνισοῦ (στιλπνὴ τεχνικὴ διὰ μολυβδώσεως τοῦ 17ου αἰῶνος).

Ἐλέχθη ἤδη, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τὰ λείψανα μεταγενεστέρων, ἐνετοτουρκικῶν κτισμάτων, καθὼς καὶ τὸ λείψανον τείχους τινός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσως βυζαντινόν. Ἐσκάψαμεν δοκιμαστικῶς τρεῖς ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐκείνων, πάντοτε

δ' εὕρομεν ὑπὸ τὰ δάπεδά των ΥΜ κεραμικήν, τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ΜΜ προχοΐσκας καὶ ἓν γυναικεῖον εἰδώλιον ΥΜ 3 ἐποχῆς. Ἂς μνημονευθῇ ὡς τελευταῖον εὕρημα ἐντὸς μιᾶς τῶν οἰκιῶν τούτων ὁμὰς οἰκιακῶν σκευῶν καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀξιόλογος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱστορικὸν τεκμήριον. Πρόκειται περὶ εἰκοσάδος ἀγγείων μολυβδωτῶν, πηλίνων τινῶν μεγαλυτέρων ἀποθηκευτικῶν ἀγγείων, ἑνὸς χειρομύλου, δύο μεταλλίνων λύχνων καὶ διαφόρων σιδηρῶν ἀντικειμένων, ὧν μεταξὺ μία ψαλὶς καὶ εἷς κώδων προβάτου. Ταῦτα εἶναι λείψανα τῆς τελευταίας ἑνετικῆς ἐποχῆς, ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν ἀνωτέρω οἰκιῶν δέον ἀναμφιβόλως νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰς πρώτας ἐφόδους τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κρήτης περὶ τὸ 1650 π. Χ. ***(εἰκ. 11).***

Τὸ γεγονὸς τοῦτο μᾶς φέρει ἀβιάστως εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ὡς τόπου προσορμίσεως. Δὲν ἦτο τυχαία ἡ ἐκλογή του ὑπὸ τοῦ «Μίνωος» ὡς ἐπινείου, ἀλλ' εἶναι ἡ προσφορωτέρα θέσις, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἔχει θαυμάσιον αἰγιαλὸν πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν προϊστορικῶν πλοίων κατὰ τὸ γνωστὸν ὁμηρικὸν ἔθιμον. Ἐνταῦθα λοιπὸν εὕρισκον κατάλληλον καταφύγιον οἱ στόλοι τῆς μινωικῆς Κνωσοῦ. Ἐνταῦθα προσωρμίσθη ὁ Θησεὺς καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι προσωρμίσθη καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀπεβιβάσθη ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Καρτερὸς τὸ 826 μ. Χ., ὅπως θὰ ἀπεβιβάσθησαν καὶ οἱ πρῶτοι Τοῦρκοι ἐπιδρομεῖς, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ μέλλουσα ἔρευνα θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλας ἐγκαταστάσεις τοῦ ἐπινείου τούτου, καθὼς καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Κνωσόν, ἧς νομίζω ὅτι εἰς ἓν μέρος δυνάμεθα ἤδη νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὰ ἴχνη ἐπὶ τοῦ ὑπὸ μακραίωνος χρήσεως βαθέως διαβεβρωμένου βράχου.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1932 βιβλία, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἑκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητὴς ὑπονοεῖται ὁ συγγραφεύς].

1. **Actes** du IIIme Congrès Intern. d'Études Byzantines. (Sess. d'Athènes, Octobre 1930). Ed. par les soins de Anast. C. Orlandos. Athènes 1932. (Comité Organisateur du III Congrès Intern d'Ét. Byz.).
2. **Ἀδαμαντίου, Ἀδ.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Σπάρτῃ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
3. » » Ἐργασίαι εἰς Μυστρᾶν 1928. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
4. **Ἀλεξοπούλου, Ν. Κ.**: Οἱ ἀγῶνες διὰ μέσου τῶν αἰώνων... Ἐν Καλάμαις 1930.
5. **Antiquarium.** Descrizione delle collezioni dell' Antiquarium Comunale Roma 1929 (Δήμαρχος Ρώμης).
6. **Ἀρβανιτοπούλου, Α. Σ.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Διὸς Θαυλίου. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ. «ΑΕ» 1928.
7. » » Ἀνασκαφαὶ Ἱεροῦ Θαυλίου ἐν Φεραῖς τῆς Θεσσαλίας. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1925.
8. » » Θεσσαλλικαὶ ἐπιγραφαὶ 1925. Ἀπ. «ΑΕ» 1923.
9. » » » » 1924 » » 1924.
10. » » Προσωπογραφία Τριπολιτῶν Περραιβῶν 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925-1926.
11. **Ἀρχεῖον Πόντου.** Τ. 1-3. Ἐν Ἀθ. 1928-31. (Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν Μελετῶν).
12. **Ἀθηναγόρα**: Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος. Ἐν Ἰωανν. 1931. Ἀπ.: «Ἠπειρ. Χρον».
13. » » Ἀρχιερατικαὶ ὑπογραφαὶ δυσξύμβλητοι καὶ χρονολογίαι ἐσφαλμέναι Πατριαρχικῶν σιγιλλίων.: Ἀπ. «Ἑλληνικὰ» 4, 1931.
14. » » Μελέται καὶ σημειώματα. Ἐν Ἀθ. 1932.
15. » » Κριτικὸν σημείωμα περὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Κορώνης. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «Θεολογία».
16. » » Ὁ Ἱερομάρτυς Σεραφείμ. Ἐν Ἀθ. 1931.
17. » » Τὸ ἅγιον τάγμα τῶν ὁμοψύχων ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν Κων/πόλει 1932. Ἀπ.: «Ὀρθοδοξία».
18. **Badé, Will. Fr.**: The Tell En—Nasbeh excavations of 1929. Washington. Ἀπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
19. **Βαρούχα, Εἰρήνης Α.**: Κυκλαδικοὶ τάφοι τῆς Πάρου. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925-26.
20. » » Ἑλληνικὸς τάφος τῆς Πάρου. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925-26.
21. **Βελανιδιώτου, Ἰεζεκιήλ.** Ἐναίσιμα ἐπὶ τῇ 35ῃ ἐπιστημ. ἐπετηρίδι Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου. Ἐν Ἀθ. 1932.
22. » » Στρατιωτικὴ ζωή. Ἐν Ἀθ. 1924.

23. **Bojatzidis, J.:** Das neugriech. Volkslied Κόρη ταξειδεύτρια. Berlin 1911. Ἀπ.: «Mitteil. d. Semin. f. orient. Spr.» 14, 1911.
24. **Bollettino** dell' Associazione Internat. degli Studi Mediterranei. Anno 2, 1931 - 3, 1932. Roma. (Γ. Π. Οἰκονόμος).
25. **Βολονάκη, Μιχ. Δ.:** Ἡ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου Ἐν Ἀθ. 1932.
26. **Borgoras, W. G.:** Elements of the culture of the cirpumpolar zone. Washington. Ἀπ. «Smithson. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
27. **Breccia, E.:** Le Musée Greco - Romain 1925 - 1931. Bergamo 1932. (Municipalité d'Alexandrie).
28. **Cantineau, J.:** Inventaire des inscriptions de Palmyre. Fasc. 7. Beyrouth 1931.
29. **Chapuisat, Ed.:** La prise d'armes de 1782 à Génève. Génève 1932.
30. **Χατζῆ, Ἀντ. Χ.:** Μορεάς - Ἰχθύς. Ἀπ.: «Byz. Neugriech. Jahrb. 9, 1931.
31. » » Κριτικαὶ παρατηρήσεις. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.» Τ. 8.
32. **Colini, A. M.:** La sistemazione del sepolcro degli Scipioni. Milano. Roma (1929) Ἀπ.: «Capitolium» 7. 4. 1929. (Δήμαρχος Ρώμης).
33. **Corinth.:** V. 8,$_2$: Latin inscriptions 1896 - 1926. Ed. by A. B. West. Cambridge 1931 (Amer. School at Athens).
34. » » V. 10: The Odeum, By O. Broneer. Cambridge, Mass. 1932. (Amer. School at Athens).
35. **Creswell, K. A. C.:** Early Muslim Architecture. Oxford 1932. 2° (Ἀντώνιος Ἐμ. Μπενάκης).
36. **Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον** Ὑπουργ. Ἐκκλησ. καὶ Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως. Τ. 6 - 9. 11. 12. Ἐν Ἀθήναις 1923 - 1932 (Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δημ. Ἐκπ.).
37. » » Ὑπουργείου Ἐκκλ. καὶ Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως. Τ. 12, 1929. Ἐν Ἀθήναις 1932. (Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δ. Ἐκπ.).
38. **Δέφνερ, Μιχ.:** Τρεῖς ἀρχαῖοι ἀμφορεῖς ἐκ τῆς ἐν Δεκελείᾳ ἐπαύλεως. 1926. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
39. » » Ἐξήγησις παραστάσεων ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀμφορέως. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
40. » » Ἡ ἀρχαία ὀχύρωσις τῆς πόλεως Σκύρου. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
41. **Diez, E. - Demus, O.:** Byzantine mosaics in Greece. Hosios Lucas and Daphni. Cambridge, Mass.
42. **Dinsmoor, W. B.:** The archons of Athens in the hellenistic age. Cambridge, Mass. 1931. (Amer. School at Athens).
43. **Doerpfeld, W.:** Zum 70. Geburtstag von Prof. Dr. Wilhelm Dörpfeld am 26. Dezember 1923. Jena 1924.
44. **Δούτσαρη, Π.:** Περὶ τῆς ρυθμικῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Ἀθ. 1932.
45. **Drachmann, A. G.:** Ancient oil mills and presses. Koepenhavn. 1932.
46. **Δραγάτση, Ἰακ. Χ.:** Τάφος θολωτὸς καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες ἐν Χαλανδρίῳ. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
47. **Drerup, E.:** Die Schulaussprache des Griechischen... T. 2. Paderborn 1932.
48. **Dussaud, R. - Deschamps, P. - Seyrig, H.:** La Syrie antique et médiévale. Paris 1931.

49. **Ἐλευσινιακά.** Ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτη. Τχ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932. (Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δ. Ἐκπαιδ.).
50. **Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις τοῦ Ξένου Τύπου.** Ἔτος 1: Ἐν Ἀθήναις 1932. (Ὑπουργ. Ἐξωτ.).
51. **Ἐργασία.** Ἔτ. Γ' (Τχ. 143 κ.ἑ.): 25 Σεπτ. 1932 κ.ἑ. (Ἡ Διεύθυνσις).
52. **Εὐαγγελίδου, Δ.:** Ἀνασκαφαὶ Δωδώνης καὶ Παραμυθίας. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
53. » » Ἀνασκαφὴ Δωδώνης. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
54. » » Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορία τῆς τέχνης. Ἐν. Ἀθ. 1931.
55. » » Ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι ἐν Λέσβῳ. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
56. » » Ἐπιτύμβιοι στῆλαι τῆς Σάμου. 1926. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
57. **Euripidis** Alkestis. Erklärt von Leo Weber. Leipzig. Berlin 1930. (Leo Weber).
58. **Ἡ ἐξελλήνισις** τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διαλέξεις ... ὑπὸ Ad. Reinach [κ.ἄ.] Μετάφρασις Ξανθίππης Π. Μακκᾶ. Τομ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932 (Ξανθίππη Π. Μακκᾶ).
59. **Fondation Archéologique de l'Université de Bruxelles.** Bruxelles 1932. (H. Philippart).
60. **Fürst, C. M.:** Über einen neolithischen Schädel aus Arkadien. Lund 1932. Ἀπ.: ««Lunds Univers. «Aersskr.» Bd. 28, Nr. 13.
61. **Γαβαλᾶ, Ζαφ. Δ.:** Ἡ νῆσος Σίκινος. Ἐν Ἀθ. 1931.
62. **Γερογιάννη, Κ.:** Γοργὼ ἢ Μέδουσα; 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
63. » » Ὁ ἐν Ἠπείρῳ ῥωμαϊκὸς σταθμὸς «Ad Dianam» 1927. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
64. **Γιαννοπούλου, Ν. Ι.:** Ἀρχαιολογ. Χρονικά. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
65. » » Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαί. 1931. Ἀπ. «ΑΕ» 1930.
66. » » Ἐπιγραφὴ ἐκ Φίλιας τῆς Θεσσαλ. Καρδίτσης. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 1928.
67. » » Ἐνεπίγραφον ἐπίκρανον βάσεως ἀνδριάντος ἐκ Μαυραχάδων Καρδίτσης. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
68. » » Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐκ Φίλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφῆς. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
69. » » Φθιωτικά. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
70. **Γλῶσσα.** Ἔτ. 1, Ἀθῆναι 1932 (Σπ. Ν. Φίλιππας).
71. **Hartmann, Fr.:** Über das Denken in der klinischen Medizin T. I. Graz 1931. (Universität Graz).
72. **Ἑλληνικά.** Τ. 5, 1932. Ἐν Ἀθήναις (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).
73. **Ἡμερολόγιον Ἰθάκης.** Τ. 1, 1928 - 4, 1931. Ἀθῆναι. (Ἕνωσις Ἰθακησίων).
74. **Hiller von Gärtringen, Fr.:** Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου 1928. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
75. **Hough, W.:** Ancient seating furniture in the collectton of the Un. States National Museum. Washington. Ἀπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
76 **Τὸ ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον** Παγασῶν - Δημητριάδος. Ἐν Ἀθήναις 1931. Ἀπ.: «Θεσσαλ. Χρον.» 1931.
77. **Index translationum.** No 1, Juillet 1932. Paris.(Inst. Intern. Cooper. Intell.).

78. **Inscriptiones Graecae.** V. 2 et 3 Ed. minor. P. 2, Fasc. 2. Verolini 1931. (Πρωσσικὴ Ἀκαδημία).
79. **Κακριδῆ, Ι. Θ.:** Πηλεύς, Θησεὺς καὶ Οἰνεύς. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
80. **Καποδίστριας.** Τὰ κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου. Ἐν Ἀθ. 1932 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
81. **Καραχάλιου, Θ.:** Λείψανα τοῦ Κοττάβου ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι. 1927. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
82. **Καστριώτου, Π.:** Ἀκαδήμεια. Ἀπ.: «ΑΕ» 1922.
83. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Περικλέους. Ἐν Ἀθήν. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
84. » » Περίκλειον Ὠδεῖον. Ἀπ.: «ΑΕ» 1922.
85. » » » » Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
86. **Κεραμοπούλλου, Α.:** Ἀνασκαφαὶ τοῦ Καδμείου ἀνακτόρου ἐν Θήβαις. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
87. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Θήβαις, Φλωρίνῃ, Ἐρατύρᾳ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
88. » » Μακεδονία Προϊστορική. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
89. » » Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ Σαρανταπόρου. Ἀπ.: «Ἡμερολόγιον Δυτ. Μακεδ.» 1932.
90. » » Αἱ περιπέτειαι ἑνὸς χρυσοῦ στεφάνου τοῦ Μουσείου Βόλου. Ἀπ.: «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος» 1932.
91. **Klaffenbach, G.:** Εἰς τὴν ἐκ Φίλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφήν. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
92. **Koch, H.:** Nachruf auf Franz Studniczka. Leipzig 1930. Ἀπ.: «Ber. Verhandl. Sächs. Ak. Wiss. z. Leipzig» 82,$_2$.
93. **Κοτζιᾶ, Ν. Χ.:** Ἐνεπίγραφον χριστιανικὸν ἀνάγλυφον 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925-26.
94. » » Δημοτικὸν ψήφισμα Ἁλῶν τῶν Ἀραφηνίδων. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925-26.
95. **Κουρουνιώτη, Κ.:** Δύο νέαι ἐλευσινιακαὶ ἐπιγραφαί. [1932].
96. **Κουρτίδου, Γ. Π.:** Ἱστορία τῆς Θρᾴκης. Τ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932.
97. **Krieger, H. W.:** Aspets of aboriginal decorative art in America... Washington. Ἀπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
98. **Κτενᾶ, Χρ.:** Ἡ σύγχρονος Ἀθωνιὰς Σχολὴ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ διδάξαντες... 1845-1916. Ἐν Ἀθ. 1930.
99. » » Τὰ γράμματα ἐν Ἁγ. Ὄρει καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Ἐν Ἀθήν. 1928.
100. **Kunze, Emil.:** Kretische Bronzereliefs. Text καὶ Tafeln. Stuttgart 1931.
101. **Κυπαρίσση, Ν.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Χαλανδρίτσῃ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
102. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Κάτω Γουμενίτσῃ τῶν Καλαβρύτων. Ἐν Ἀθήν. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1925.
103. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Γουρζουμίσῃ Ἀρχαίας Ἀχαΐας. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
104. » » Ἀνασκαφὴ Μυκην. Νεκροταφείου ἐν Ἁγ. Βασιλείῳ Χαλανδρίτσης. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
105. **Λεονάρδου, Β.:** Ἀμφιάρειον (1925). Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1929.
106. » » Ἀμφιαρείου σκαφαὶ (1928). Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
107. **Λουκοπούλου, Δημ.:** Ὁ Ρουμελιώτης Καπετᾶνος τοῦ 1821. Ἀνδρίτσος Σαφάκας. Ἐν Ἀθ. 1931 (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).

108. **Λυκούδη, Στυλ.**: Ἡ ταυτότης τῶν Μελαντίνων σκοπέλων εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος. Ἀπ.: «ΠΑΑ» 7, 1932.
109. **Maccurdy, G. G.**: Recent progress in the field of old world prehistory. Ἀπ.: «Smithson. Rep.» 1930. (Smithson Institution).
110. **Μαρινάτου, Σπ.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
111. » » Ἀνασκαφαὶ Νίρου Χάνι Κρήτης. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
112. » » Γοργόνες καὶ Γοργόνεια. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
113. » » Ὅμηρος, Μυκῆναι καὶ Ἀνατολή. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
114. » » Αἱ θαλασσογραφικαὶ παραστάσεις τῆς κρητομηκυναϊκῆς ἐποχῆς. 1931 Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
115. **Il Mausoleo d'Augusto.** Milano, Roma. Ἀπ.: «Capitolium» 9, 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
116. **Μελετοπούλου, Ἀλεξ. Ν.**: Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, συμβόλων καὶ κερματίων ἐκ τῆς Συλλογῆς. — Ἐν Ἀθ. 1884 (Μελετόπουλος).
117. **Μηλιάδου, Ι.**: Ἀνασκαφὴ Ἀγρινίου. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
118. **Μελισσηνοῦ, Κ.**: Ἔκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ κατὰ τὸ πανεπιστ. ἔτ. 1930-31 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθ. 1932 (Πανεπιστήμιον).
119. **Μερλιέ, Μέλπως Ο.**: Τραγούδια τῆς Ρούμελης. Ἐν Ἀθήν. 1931. (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλίων).
120. **Μέρμηγκα, Κ.**: Johann Wolfgang Göthe. Ἐν Ἀθ. 1932.
121. **Moerland, H.**: Die lateinischen Oribasiusübersetzungen. Osloae 1932. (Γ. Π. Οἰκονόμος).
122. **Münoz, Antonio**: Capidoglio. Roma 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
123. **Μυλωνᾶ, Γ. Ε.**: Προϊστορικὴ Ἐλευσίς. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «Ἐλευσινιακά.»
124. **Οἰκονόμου, Γ. Π.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Μεσσήνῃ. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1925.
125. » » Ἔκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτ. 1931 ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας πεπραγμένων. Ἐν Ἀθ. 1932.
126. » » Ὁ ἐκ τοῦ Ἀργείου Ἡραίου πήλινος οἰκίσκος. Ἀπ.: «ΑΕ» 1931.
127. » » Τὰ «Προνόμια» τῶν ναῶν. Ἀπ.: «Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθ.» 1931.
128. » » Βαλέριος Ν. Στάης. Ἀπ.: «ΑΕ» 1922.
129. **Ὀρλάνδου, Ἀν. Κ.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Πελλήνῃ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
130. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Στυμφάλῳ. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1929 καὶ 1930.
131. » » Ἀνασκαφαὶ Στυμφάλου. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
132. » » Ἀνασκαφαὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὠδείου τοῦ Περικλέους. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
133. **Panaitescu, Enn.**: Monumente inedite din Largiana. Cluj 1932.
134. **Παντελίδου, Χρ. Γ.**: Περὶ τῆς μεσαιων. κυπριακῆς διαλέκτου. Ἀπ.: «Byz. Zeitschrift» 31, 1931.
135. **Παπαδάκι, Ν. Γ.**: Λοκρικὸς θεσμός. 1926. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
136. **Peek, W.** Der Isishymnus von Andros. Berlin 1930.
137. **Persson, A. W.**: The royal tombs at Dendra near Midea. Lund 1931. (Skrifter Kngl. Human. Vetenskapssamfundet i Lund, 15).
138. **Φιλαδελφέως, Ἀλεξ.**: Τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα ἀνάγλυφα. Ἀπ.: «ΑΕ» 1920.
139. » » Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.

140. **Φιλαδελφέως, Ἀλεξ.:** Ἀνασκαφὴ παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον. Ἀπ.: «ΑΕ» 1921.
141. » » Πρεβέζης Μουσεῖον. Ἀπ.: «ΑΕ» 1922.
142. **Philippart, H.:** L'Athénes des vases peints. Le Puy 1930. Ἀπ.: «Acropole» 1930.
143. » » Collections d'Antiquités classiques aux États-Unis. Bruxelles 1928. Ἀπ.: «Rev. de l'Université de Bruxelles.» 1928, Suppl. 4.
144. » » Deux coupes attiques à fond blanc.... Paris 1928. Ἀπ.: «Monum. Mém. Piot» 29.
145. » » La Fondation Archéologique de l' Université de Bruxelles. Bruxelles: 1931. Ἀπ.: «Le Flambeau» 1931.
146. » » Iconographie des Bacchantes d' Euripide. Paris 1930. Ἀπ.: «Rev. Belge de Philol. et d' Hist.» 1931.
147. » » Traveaux récents sur la céramique grecque 1929.' Ἀπ.: «Rev. Belge de Philol. et d' Hist.» 1929.
148. » » Le «Zeus» d' Artémision» Bruxelles 1932. Ἀπ.: «Le Flambeau» Août 1932.
149. **Classical Philology.** V. 1 (1906), N. 4. Chicago. (University of Chicago).
150. **Phokitis, I. D.:** Le rhotacisme dit Erétrien. Athénes 1932. (Ἐναίσ. διατρ.).
151. **Πλάτωνος, Νικ. Ἐ.:** Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ λατρείας τῶν σταλακτιτῶν. 1931. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
152. **Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.** Τὸ 7, 1932. Ἐν Ἀθ. 1932. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν).
153. **University of California Publications** in Amer. Archaeology and Ethnology V. 24,$_{2,3}$. 25,$_4$ 26. 32,$_1$. 33,$_1$: Berkeley 1929-32. (University of California),
154. **Ricci, Corr.:** Il foro di Augusto e la casa dei Cavalieri di Rodi. Milano. Roma 1930. Ἀπ.: «Capitoliun» 8, 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
155. **Richarz, St.:** The age of the human race in the light of Geology. Washington 1930. Ἀπ.: Smithson. Report» 1930. (Smithson. Institution).
156. **Ρωμαίου, Κ.:** Ἀνασκαφὴ ἐν Θέρμῳ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
157. » » Τὸ ἡρῷον τῆς Ἀλυζίας. 1931. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
158. **Σαβράμη, Εὐαγγ.:** Ἱστορικὸν σημείωμα περὶ τῆς ἐν Κυζίκῳ Σχολῆς. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1932. Ἀπ.: «Γρηγόριος Παλαμᾶς» 1932.
159. » » Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐν Ἰωαννίνοις 1932. Ἀπ.: «Ἠπειρ. Χρον.»
160. **Σαρρῆ, Ι.:** Τὸ κάστρον τοῦ Κορυνοῦ. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
161. **Σάρρου, Δ. Μ.:** Εἰσαγωγὴ στὸ ἀρχαῖο δρᾶμα. Ἀθήνα 1930. Ἀπ.: «Σάρρου, Δ. Μ.: Σοφοκλῆς» 1.
162. » » Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου. Μ. 1: Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπουδῶν» Τ. 8.
163. » » Ὁ Κύκλωπας τοῦ Εὐριπίδη σὲ δημοτικοὺς στίχους. Ἀθήνα 1931. Ἀπ.: «Νέα Ἑστία».
164. » » Σοφοκλῆς 1: Ἀντιγόνη σὲ δημοτικοὺς στίχ. Ἔκδ. 2. Ἀθ. 1932.

165. **Schrader, Ham.:** Zu den neuen Antikenfunden des Piraeus. Berlin 1931. Ἀπ.: «Sitz. Ber. Pr. Ak. Wiss.» 1931.
166. **Skutil, J.:** L' époque quaternaire dans les Balkans. Ἀπ.: «Bull. Soc. Préh. Fr.» 28, 1931. (Γ. Π. Οἰκονόμος).
167. **Σωτηριάδου, Γ.:** Ἀνασκαφὴ Δίου Μακεδονίας. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
168. » » » » » » 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
169. **Σωτηρίου, Γ. Α.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
170. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
171. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1925.
172. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1928.
173. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ: «ΠΑΕ» 1931.
174. » » Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως. Ἐν Ἀθήν. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
175. » » — **Ὀρλάνδου, Ἀναστ. Κ.:** Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλ. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
176. **Swanton, J. R. - Roberts, F. H. H.:** Jesse Walter Fewkes. Washington. Ἀπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
177. **I Templi** della zona argentina. XXI Aprile 1929 Roma. (Δήμαρχος Ρώμης).
178. **Θρακικά.** Τ. 1—2. Ἀθῆναι 1928-29. (Δ. Παπούλιας).
179. » » Τ. 3 καὶ Ἔκτακτον τεῦχος, παράρτ. τοῦ Γ' τόμου. Ἐν Ἀθ. 1931-32. (Θρακ. Κέντρον).
180. **Θρεψιάδη, Ι. Χ.:** Ψήφισμα τιμητικὸν εἰς δᾳδοῦχον Θεμιστοκλέα. Ἀπ.: Ἐλευσινιακά, Τχ. 1, 1932.
181. **Toussoun, Omar.:** Étude sur le Wadi Natroun, ses moines et ses couvents. Alexandrie 1931.
182. **Τριανταφυλλοπούλου, Κ. - Οἰκονόμου, Γ. Π.:** Ἐπικήδειοι ἐκφωνηθέντες πρὸ τῆς σοροῦ Δ. Παππούλια. Ἀπ.: «Ἐργασία» 24 Ἰουλ. 1932. (Διεύθυνσις «Ἐργασίας»).
183. » Die Novelle des Patriarchen Athanasius über die τριμοιρία. Ἀπ.: «Byz. - Neugr. Jahrb.» Bd. 8.
184. » Sur les sources du code Callimaque. Bucarest 1931. Ἀπ.: «Rev. Istor. Rom.» 1931.
185. **Τσοποτοῦ, Δ. Κ.:** Βόλος καὶ Γόλος. [Ἀθῆναι 1931].
186. » » Δημητριὰς ἢ παρὰ τὸν Παγασητικὸν Κόλπον. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «Θεσσαλ. Χρονικά» Τ. 2, 1931.
187. **Weber, Leo.:** Φρυνίχου Ἄλκηστις. Ἀπ.: «Rhein. Mus. f. Philol.» 79, 1930.
188. » » Eleusinisches. Ἀπ.: «Rhein. Mus. f. Phil.» 80, 1931.
189. » » Orpheus. Ἀπ.: «Rhein. Mus. f. Phil.» N. F. Bd. 81.
190. » » Svantevit und sein Heiligtum. [καὶ] Nachträgliches. Ἀπ.: «Arch. f. Religionswiss. Bd. 29.
191. **Wilhelm, Ad.:** Neue Beiträge zur griech. Inschriftenkunde. T. 5. Wien 1932. Ἀπ.: «Sitz. Ber. Ak. Wiss. Wien» Bd. 214.
192. » » Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων ἑξάς. 1926. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
193. » » Ἀττικὴ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ῥωμαϊκῶν χρόνων. 1927. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
194. **Wolters, P.:** Kirke. Ἀπ.: «Athen. Mitteil.» 1930.

195. **Wolters, P.:** Der amykläische Thron bei Kallisthenes. Ἀπ.: «Philologus» 86, 1931.
196. **Ξανθουδίδου, Στεφ.:** Μινωϊκὸν μέγαρον Νίρου. Ἀπ.: «ΑΕ» 1922.
197. **Ξυγγοπούλου, Α.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Σέρραις. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
198. » » Πήλινον βυζαντινὸν θυμιατήριον. 1931. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
199. **Ζώντου, Α. Ι.:** Γιάννης Τσακασιάνος. Ἀθῆναι 1932.

Ἀγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Εἰσήχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1932 ἐξ ἀγορᾶς 195 νέοι τόμοι καὶ ἐξ ἀνταλλαγῆς 87.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

Τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου 1932, ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 5 1/2 μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τό τε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1932, ἀκούσωσι δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ 1931, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1931.

Παρῆσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα ἑπτά. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κωνστ. Ράλλης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μιχ. Κύρης, Α'. Γραμματεὺς ὁ κ. Παν. Κανελλόπουλος, καὶ Β'. Γραμματεὺς ὁ κ. Ἀπόστ. Παμπούκας.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως κ. Παν. Κανελλόπουλος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἡ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1932 οἱ κ. κ. Βασίλειος Αἰγινήτης, Εὐάγγελος Κρητικός, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Μιλτιάδης Πουρῆς καὶ Ἄγγελος Σταυρόπουλος.

Διακοπείσης μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 6 1/2 ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1931 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1932

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1932 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τῆς 31 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1932, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α΄ Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α΄) Χρέωσις:

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1931	Δρχ.	37.961.35
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . .	»	703.132.—
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ . . .	»	517.392.—
4) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφάς.	»	7.885.—
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	1.266.370.35

β΄) Πίστωσις:

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . .	Δρχ.	699.053.45
2) Καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	»	488.668.—
Εἰς μεταφορὰν	Δρχ.	1.187.721.45

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρχ.	1.187.721.45
3) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν διακοσίων τεσσαράκοντα (240) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6.$^{1}/_{2}$% (1922) (κληροδοτήματος Ἰωάν. Μαρκοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον, διὰ 250 ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	17.625.—
4) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	7.885.—
5) Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932	»	53.138.90
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	1.266.370.35

Β΄) Ἔσοδα καὶ Ἔξοδα.

α΄) Ἔσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	474.268.—
2) » μισθώματα.	»	20.830.—
3) » ἀντίτιμον δημοσιευμάτων.	»	36.430.—
4) » εἰσφορὰς ἑταίρων	»	3.510.—
5) » πώλησιν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	73.519.—
6) » δωρεὰν ἀδελφῶν Παπαστράτου	»	30.000.—
7) » πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ, ἀπρόβλεπτα ἔσοδα . . .	»	175.—
8) » κεκλεισμένας χρήσεις.	»	64.400.—
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	703.132.—

β΄) Ἔξοδα.

1) Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	157.440.—
2) » ἔξοδα γραφείων	»	43.680.10
3) » » βιβλιοθήκης	»	77.131.80
4) » ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	1.817.—
5) » ἀνασκαφάς.	»	103.815.—
6) » δημοσιεύματα.	»	129.546.70
7) » περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά.	»	3.200.—
8) » διδασκαλίαν	»	2.797.—
9) » προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	87.450.25
10) » διάφορα ἔξοδα	»	2.022.50
11) » χορηγήματα δ' ἀρχαιολογ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ .	»	65.800.—
12) » ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	24.353.10
13) » περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1932	»	4.078.55
Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	703.132.—

Γ΄) Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α΄) Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932 ἀνήρχετο εἰς δραχμάς . . . . Δρχ. 2.392.584.55

ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	53.138.90
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα.	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας τῆς Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 4 %₀ 1889.	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1890 Σιδηροδρόμου Λαρίσσης.	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1907 (Ἀμύνης).	»	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1914 .	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1893, (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140 .	»	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου .	»	25.—
11)	» 25 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Προσφυγικοῦ Δανείου 7 %, 1924	»	183.047.50
12)	» 4013 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6.½ %, 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου).	»	330.173.45
13)	» καταθέσεις ἐπ᾽ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	323.918.—
14)	» προκαταβολάς	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης	»	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος . . .	»	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, 6 %, 1923	»	52.733.60
	Ἄθροισμα . . .	Δρχ.	2.392.584.55

β΄) Παθητικόν.

Τὸ Παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932 ἀνήρχετο εἰς δραχμάς . . . . Δρχ. 2.392.584.55

ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου . . . . Δρχ. 2.392.584.55

Δ΄ Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932 ἀνήρχετο εἰς δραχμάς . . . . Δρχ. 2.392.584.55

Ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	53.138.90
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 4 %, 1889	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσσης	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1907 (Ἀμύνης)	»	8 315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1914 .	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %, 1893, (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140.	»	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου.	»	25.—
11)	» 25 » » Προσφυγικοῦ Δανείου 7 %, 1924	»	183.047.50
12)	» 4013 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6. ½ %, 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου)	»	330.173.45
13)	» καταθέσεις ἐπ᾿ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ἐπ᾿ ὀνόματι τῆς Ἑταιρείας.	»	323.918.—
14)	» προκαταβολάς.	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης . . .	»	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος . .	»	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, 6 %, 1923	»	52.733.60
	Σύνολον . . .	Δρχ.	2.392 584.55

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους 1932.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Φεβρουαρίου 1833.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	Ἄρθρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Διαφορά Ἐπὶ πλέον		Διαφορά Ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	565.716	50	474.268	—			91.448	50
»	2	Μισθώματα	10.100	—	20.830	—	10.730	—	—	
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	40.000	—	36.430	—		—	3.570	—
Β'	1	Εἰσφοραὶ ἑταίρων	3.000	—	3.510	—	510	—	—	
»	2	Συνδρομὴ Δημοσίου	50.000	—	--	—	—	—	50.000	—
Γ'	1	Φωτογραφίαι καὶ Φωτογραφικὰ δελτάρια	125.000	—	73.519	—		—	51.481	—
»	2	Ἐκ δωρεᾶς ἀδελφῶν Παπαστράτων	—	—	30.000	—	30.000	—		
»	»	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλικοῦ, καὶ ἄλλων ἀπροβλέπτων ἐσόδων	100	—	175	—	75	—		
»	3	Ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων .	64.400	—	64.400	—	—		—	
		Σύνολον	858.316	50	703.132	—	41.315	—	196.499	50

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α', ἄρθρου 3.

«Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων».

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς . . . . Δραχ. 22.125.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας . . . . » 4.280.—
3) H. Lolling. Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου. 1899 . . . . » 180.—
4) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . . . » 200.—
5) Γ. Α. Παπαβασιλείου. Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 » 300.—
6) Κ. Κουρουνιώτου. Κατάλ. τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. 1911 » 60.—
7) Γ. Οἰκονόμου. Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας. 1915 . . . . » 60.—
8) Ἀντων. Κεραμοπούλλου. Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917 » 50.—
9) Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920. » 80.—
10) Α. Ἀρβανιτοπούλου Γραπταὶ Στῆλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928 . . . . » 7.200.—
11) Γ. Μυλωνᾶ. Ἡ Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 . . » 225.—
12) Ἰω. Γ. Γενναδίου. Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως, ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. 1440-1837. 1930 . . . . » 210.—
13) Γ. Σωτηρίου. Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931 . . . . » 400.—
14) Ἰωσ. Χατζιδάκη. Ἱστορία Κρητικοῦ Μουσείου. 1931 . . » 1.060—

Σύνολον . . . Δραχ. 36.430.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1932

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Ἄρθρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Δαπανηθέντα		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α′	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	165.840	—	157.400	—	8.400	—
»	2	Ἔξοδα γραφείων	45.000	—	43.680	10	1.319	90
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80.000	—	77.131	80	2.868	20
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις.	20.000	—	1.817	—	18.183	—
Β′	1	Ἀνασκαφαὶ	156.625	50	103.815	—	52.810	50
»	2	Δημοσιεύματα	165.000	—	129.546	70	35.453	30
»	3	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά	10.000	—	3.200	—	6.800	—
»	4	Διδασκαλία	8.000	—	2.797	—	5.203	—
Γ′	1	Φωτογραφίαι καὶ φωτογραφικὰ δελτάρια	100.000	—	87.450	25	12.549	75
»	2	Διάφορα ἔξοδα	20.000	—	2.022	50	17.977	50
»	3	Ἔξοδα δι᾽ ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	66.400	—	65.800	—	600	—
»	4	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	26.451	—	24.353	10	2.097	90
		Σύνολον	863.316	50	699.053	45	164.263	05

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β′. ἄρθρου 1.

«*Ἀνασκαφαί*».

	Πιστώσεις			
	Διατεθεῖσαι		Ἀδιάθετοι	
1) Ὠδείου Περικλέους . .	15.000	—		
2) Νέας Ἀγχιάλου . .			10.000	—
3) Δίου Μακεδονίας. . .			10.000	—
4) Δυτικῆς » . . .	10.000	—		
5) Δωδώνης	10.000	—		
6) Ἀρχαίας Ἀχαΐας . .	10.000	—		
7) Πελλήνης	4.440	—		
8) Σικυῶνος	5.260	—		
9) Μεσσήνης			10.000	—
10) Ἀμνισοῦ Κρήτης . . .	14.025	—		
11) Καλαμπάκας καὶ Καστρακίου	2.090	—	2.910	—
12) Μαραθῶνος	3.000	—		
13) Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας			10.000	—
14) Θέρμου (ἐκ δωρ. Ἀδ. Παπαστράτων) . . .	30.000	—		
Σύνολον . . .	103.815	—	42.910	—

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Α′ Ἔσοδα	Δρ.	703.132.—
Β′ Ἔξοδα	»	699.053.45
Περίσσευμα .	Δρ.	4.078.55

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΠΑΝ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α΄ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1930 . . . . εἰς σώματα 500
2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1930 . . . . » » 786
3) Πρακτικὰ » » 1931 . . . . » » 800

Β΄. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς

Σειρὰ τόμων	*Πωληθέντες τόμοι*	*Τιμὴ τόμου*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1898	1	400	—	400	—
1923	1	400	—	400	—
1924	1	400	—	400	—
1925-1926	2	250	—	500	—
1925-1926	2	400	—	800	—
1927-1928	1	125	—	125	—
1927-1928	3	250	—	750	—
1927-1928	5	400	—	2 000	—
1929	11	250	—	2.750	—
1929	6	400	—	2.400	—
1930	2	200	—	400	—
1930	28	400	—	11.200	—
Ἄθροισμα	63			22.125	—

2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας

Σειρὰ τευχῶν	*Πωληθέντα τεύχη*	*Τιμὴ τεύχους*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1915	1	50	—	50	—
1922-1924	1	80	—	80	—
1925-1926	1	80	—	80	—
1927	2	80	—	160	—
1928	2	80	—	160	—
1929	3	50	—	150	—
1929	14	80	—	1.120	—
1930	4	50	—	200	—
1930	15	80	—	1.200	—
1931	1	40	—	40	—
1931	13	80	—	1.040	—
Ἄθροισμα	57			4.280	—

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμὸς	*Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος*	*Πωληθέντα σώματα*	*Τιμὴ σώματος*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . .	2	50	—	100	—
2	» » » 1901 . .	1	100	—	100	—
3	Α. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928 . . .	6	1.200	—	7.200	—
4	Ἰωσὴφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ 1931 . . .	16	40	—	640	—
5	Ὁμοίως	7	60	—	420	—
	Εἰς μεταφορὰν . . .	32	1.450	—	8.460	—

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος		Εἰσπραχθὲν ποσόν	
	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	32	1.450		8 460	—
6	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	1	30	—	30	—
7	Ὁμοίως	1	50	—	50	—
8	Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	1	225	—	225	—
9	Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 . .	2	150	—	300	—
10	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	1	50	—	50	—
11	H. G. Lolling: Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου 1899 . .	1	180	—	180	—
12	Γεωργ. Π. Οἰκονόμου: Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας 1915	1	60	—	60	—
13	Γ. Σωτηρίου: Χριστιανικαὶ Θῆβαι 1931.	1	400	—	400	—
14	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. 1911	1	60	—	60	—
15	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440-1837). 1930.	1	210	—	210	—
	Ἄθροισμα	43			10 025	—

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς	Δρ.	22,125.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	»	4,280.—
3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας	»	10,025.—
Σύνολον . . .	Δρ.	36,430.—

Γ΄. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1930	133
1929	4
1927 - 1928 .	3
1925 - 1926 .	1
1924	1
1923	1
1922	1
Εἰς μεταφορὰν	144

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
Ἐκ μεταφορᾶς	144
1921	1
1920	1
1919	1
1915	1
1911	1
1908	1
Σύνολον	150

2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1892	1	Ἐκ μεταφορᾶς	10
1910	1	1921	2
1911	1	1922 - 1924 .	3
1912	1	1925 - 1926 .	4
1913	2	1927	2
1914	1	1928	3
1915	1	1929	48
1916 - 1919 .	1	1930	132
1920	1	1931	130
Εἰς μεταφορὰν	10	Σύνολον	334

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Ἐξαχθέντες τόμοι
1	Ἰωσὴφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου 1931 . . .	28
2	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	3
3	Georg. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis 1921 . . .	3
4	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. 1930 .	3
5	Ἀ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμπανισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923 .	6
6	Π. Καββαδία: Προϊστορία Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ 1837-1900	1
7	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	1
8	Α. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν· 1912 - 1917	2
9	Π. Καββαδία: Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. 1900	1
10	Χρ. Τσούντα: Αἱ προϊστ. ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου 1908.	1
11	Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος: 1906	1
12	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος Μουσείου Λοκοσούρας. 1911. . . .	1
13	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς 1920	1
	Σύνολον	52

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1932.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(1837 - 1933)

Δραχμαί

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* 1837 - 1931 (ΑΕ 1 - 69: πρβλ. πινάκιον παρὰ ⟨Β. Λεονάρδῳ⟩, Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον.
(Περίοδος Α'): τόμος 1-16 (1837 - 1860).
1837 - 1843: τεύχη α' - ιβ', ιγ' (καὶ ιδ'), ιε' (τεῦχος ιϜ' ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ' - κθ'· 1852 1860: τεύχη λ' - νέ· πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α', β', γ', δ', ἕκαστον τεῦχος . . . . 45.—
Περίοδος Β': τόμος 17 - 21 (1862 - 1874).
1862: τεύχη α'-ιβ' (τὰ τεύχη θ'-ιβ' ἐξεδόθησαν τῷ 1863)· ἕκαστον τεῦχος . 45.—
1869: τεῦχος ιγ'· 1870: τεῦχος ιδ'· 1872: τεύχη ιε' καὶ ιϜ' (τὸ ιϜ' ἐξεδόθη τῷ 1873)· 1874: τεῦχος ιζ'. ἕκαστον τεῦχος . . . . 45.—
Περίοδος Γ': τόμος 22-62 (1883 - 1923).
1883-1923: εἷς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος· ἕκαστος τόμος . . . . 500.—
Περίοδος Δ': τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).
1924, 1925 - 1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἕνα τόμον). 1929, 1930, 1931 εἷς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένου· ἕκαστος τόμος . 500.—

2. *Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ ***Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου***· τόμος 1ος: 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 550. 1902 . . . . 80.—

3. ***Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας*** 1837 - 1930 (ΠΑΕ 1 - 87: πρβλ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77 - 79).
Περίοδος Α': τόμος 1 - 13 (1837 - 1848/9).
1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α'—Γ' συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ' συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ' (γράφε: Ϝ') Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨Ἔκδοσις 1η⟩. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 . . . . 50.—
7-11 (1842/3 - 1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως. . . . . —
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α' — ΙΑ' Γενικῆς συνεδριάσεως⟩ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 - 1847. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

12 (1847/8): Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 . . . . *Δραχμαί* 50.—

13 (1848/9): Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 . . . . 50.—

Περίοδος Β': τόμος 14-25 (1858/9-1869/70).

14 (1858/9:) Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 . . . . 50.—

15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας· 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεῦχος . . . . 50.—

Περίοδος Γ': τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).

26-74 (1870/71-1919): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἕνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

75-87 (1920-1932): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἕνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἕνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

3Α. *Ὀργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεῦχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεῦχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεῦχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεῦχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

4. *Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι,* ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8). 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον . . . . 50.—

5. *Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας* ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται) . . —

6. *Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί,* κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 . . . . 50.—

7. **Εὐθύμιος Καστόρχης**· *Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος.* Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879 . . . . 45.—

7Α. *Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.* Τεῦχος 1ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1897. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

8. ***H. G. Lolling***· *Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου·* τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 . 180.—

Δραχμαί

9. **Π. Καββαδίας**· *Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900. (Δὲν πωλεῖται) . . . . --

10. **Π. Καββαδίας**· *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . 45.—

10Α. ⟨**Βαλέριος Στάης**⟩· *Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων* (ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . 75.—

11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie*, Ière *session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . 90.—

12. *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: **Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters)**. Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στῆλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . 400.—

13. **P. Kavvadias + G. Kawerau**· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — **Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου**· *Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890*. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί. Σχῆμα φύλλου, στῆλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 600.—

14. **Χρῖστος Τσούντας**· *Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου*. Σχῆμα 4ον, στῆλαι ιϝ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . 600.—

15. **Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου**· *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν*. Σχῆμα 4ον, στῆλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . 150.—

16. **Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης**· *Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσούρας*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . 60.—

16Α. ⟨**Βασίλειος Λεονάρδος**⟩· *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα*. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . .

17. **Γεώργιος Π. Οἰκονόμος**· *Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . 60.—

18. **Γεώργιος Κ. Γαρδίκας**· *Μελετήματα ἀρχαιολογικά*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . 15.—

19. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Τοπογραφία τῶν Δελφῶν*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . 50.—

20. **Βαλέριος Στάης**· *Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . 50.—

21. **Georgius P. Oeconomus**· *De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 68, εἰκόνες 17. 1921 . . . . 60.—

22. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Ὁ ἀποτυμπανισμός*, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 . . . . 80.—

23. **Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος**· *Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος—Παγασῶν*. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 208, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928 . . . . 1200.—

24. **Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς**· *Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 . . . . 225.—

25.	*Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος· Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837.* Σχῆμα 8ον, σελίδες κF + 257, πίνακες 5. 1930	Δραχμαὶ 250.—
26.	*Ἰωσὴφ Χατζιδάκης.* Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931	60.—
26 Α.	*Γ. Σωτηρίου·* Χριστιανικαὶ Θῆβαι. (= ΑΕ 1929). Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5 1931	500.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1.	*Βασιλείου Λεονάρδου:* Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 . . . . δραχμαὶ	100.—
2.	*Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλλου:* Θηβαϊκὰ (= Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1 . . . . . λίραι ἀγγλ.	6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (87ος) τόμος τῇ 10. 6. 33.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ" 6221